

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Diplomová práce

2009

Bc. Daniel Šumpík

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ

KATEDRA PRÁVA

Diplomová práce

**Státní správa a právní povědomí
dětí a mladistvých**

Autor:	Bc. Daniel Šumpík
Studijní obor:	Veřejná správa a regionální rozvoj
Vedoucí práce:	JUDr. Jan Blažíček

Praha

2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem pod vedením vedoucího diplomové práce tuto práci včetně příloh vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Broumově dne

.....

Děkuji JUDr. Janu Blažíčkovi za odborné vedení, jeho laskavý přístup a trpělivost při konzultacích, též za cenné rady, které přispěly k vypracování této diplomové práce.

V neposlední řadě děkuji své rodině, která mi poskytla zázemí a duševní oporu při studiu a zpracování diplomové práce.

**STÁTNÍ SPRÁVA A PRÁVNÍ POVĚDOMÍ
DĚTÍ A MLADISTVÝCH**

**STATE ADMINISTRATION AND THE
YOUTH'S CONSCIOUSNESS OF LAW**

Souhrn

ŠUMPÍK, Daniel. *Státní správa a právní povědomí dětí a mladistvých*. Praha: Fakulta provozně ekonomická České zemědělské univerzity, 2009. 100 s. Diplomová práce

Diplomová práce se zabývá problematikou státní správy a určením věkové hranice právní odpovědnosti.

Úvodní teoretická část se zaměřuje na důvody odlišení právní odpovědnosti dětí a mládeže od dospělých, historii trestní odpovědnosti dětí a mládeže na území České republiky, současnou právní úpravu trestní odpovědnosti dětí a mládeže, podíl dětí a mladistvých na kriminalitě v České republice a diskusi o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Tímto shrnuji nejdůležitější faktory, které vedly ke stanovení věkové hranice trestní odpovědnosti.

Výzkumná část práce, za pomoci dotazníkové metody, zkoumá znalosti a postoje dětí a mladistvých k věkové hranici právní odpovědnosti a pomocí interview s učiteli a pracovníkem Preventivně informační skupiny Policie ČR, zjišťuje míru informovanosti dětí o problematice trestní odpovědnosti. Pohled mládeže na věkovou hranici právní odpovědnosti přináší nový, doplňující přístup k problematice stanovení optimální věkové hranice právní odpovědnosti.

Klíčová slova: státní správa, právní odpovědnost, dítě, mladistvý, rozumová a mravní vyspělost, stupeň nebezpečnosti

Summary

ŠUMPÍK, Daniel. *State Administration and the Youth's Consciousness of Law*. Praha: Fakulta provozně ekonomická České zemědělské univerzity, 2009. 100 s. Diploma Dissertation

This Diploma Dissertation considers the relevance of state administration and the age in legal liability determination.

The preamble, theoretical part, is focused on the reasons for distinguishing between youth and adult legal responsibility, on the history of youth criminal liability in the Czech republic, on contemporary legal regulations for youth criminal liability, on the rate of youth crime in relation to total crime in the Czech republic and finally on the debate to reduce the age of criminal responsibility. The summation of these factors present us with a determination of the age rate of youth criminal liability.

The research part, based upon the checklist method and interviews with the teachers and employee of the Preventative Information Group (PIG) of the Czech Police Department, investigates the rate of youth knowledge and attitude towards the age of legal responsibility. The view of youths, in relation to the subject brings a new perspective to the debate of age in criminal liability.

The key words: state administration, legal liability/legal responsibility, youth, rational and moral maturity, degree of severity

OBSAH

1. Úvod	9
2. Cíl práce a metodika	11
3. Právní odpovědnost dětí a mladistvých z pohledu teorie státní správy	20
3.1 Vymezení základních pojmů trestní odpovědnosti dětí a mladistvých	20
3.2 Odlišení trestní odpovědnosti dětí a mladistvých od dospělých	24
3.3 Specifika kriminality dětí a mladistvých	27
3.4 Historie trestní odpovědnosti dětí a mladistvých na území České republiky	28
3.5 Současná úprava trestní odpovědnosti dětí a mladistvých v České republice	35
3.6 Srovnání věkové hranice trestní odpovědnosti se zahraničím	39
3.7 Podíl dětí a mladistvých na kriminalitě	42
3.8 Diskuse o věkové hranici trestní odpovědnosti	50
4. Průzkum právního povědomí dětí a mladistvých	54
4.1 Dotazníkový průzkum právního povědomí dětí a mladistvých k věkové hranici trestní odpovědnosti	54
4.2 Interpretace výsledků dotazníkového průzkumu právního povědomí dětí a mladistvých k věkové hranici trestní odpovědnosti	70
5. Průzkum informovanosti dětí a mladistvých o právní odpovědnosti ze strany státní správy	76
5.1 Interview s učiteli o informovanosti dětí o trestní odpovědnosti	77
5.2. Závěry z interview s učiteli	82
5.3 Interview s pracovníkem preventivně informační skupiny Polici ČR	82
5.4 Závěry z interview s pracovníkem Preventivně informační skupiny Policie ČR	87
6. Diskuse a návrhy řešení	88
7. Závěr	91
8. Seznam použité literatury	92
9. Seznam tabulek a grafů	99
10. Přílohy	100

1. Úvod

Jedním ze základních a nezbytných znaků státu je existence právní soustavy. Tou si státní moc zajišťuje dodržování obecně závazných norem chování svých obyvatel. V demokratických společnostech rozhodují občané nepřímo, prostřednictvím volených zástupců, o podobě právních norem, které tvoří elementární základnu právního systému. Lze tak konstatovat, že právní norma znamená celospolečenský konsenzus žádoucího chování občanů, organizací a institucí na území určitého státu. Právní normy zavazují všechny občany státu k určitému chování a v případě porušení pravidel chování stanovují sankce, čímž zajišťují jejich dodržování. Úkolem státní správy, v některých případech i územní samosprávy, na tomto úseku činnosti státu, je zajistit dodržování platných právních norem.

Právní normy mají svou působnost, neboli stanovení rozsahu, v jakém se norma použije na konkrétní případ. S přihlédnutím k době, jde o působnost časovou, k místu, působnost prostorovou a k adresátům, působnost osobní. Osobní působnost stanovuje zejména výjimky z obecné povinnosti dodržovat platnou právní normu. Demokratické společnosti, jsou mimo jiné, založeny na rovnosti před zákonem a vynětí z pravomoci zákonů je zde omezeno na nezbytně nutnou míru. Určité výjimky z obecné povinnosti dodržovat právní normy jsou však nezbytné. Takovým typickým příkladem je věková hranice právní odpovědnosti. Ta vyjadřuje, že osoby, které nedovrší určitý věk života jsou vyňaty z působnosti zákona. Je to opatření nezbytné a panuje o něm všeobecná shoda. Proč tomu tak je, se věnuji zejména v první části diplomové práce. O tom jaká by tato věková hranice právní odpovědnosti a to zejména v oblasti trestního práva, měla být, se však v posledních letech vede celospolečenská debata. Jde o to, že část společnosti volá po snížení věkové hranice trestní odpovědnosti ze současných 15 let na 14 let, nebo i méně. To je důsledek zvýšené dětské kriminality, která se ovšem zvýšila stejně, jako se zvýšila kriminalita obecně, po listopadu 1989, ale také jisté odbornosti, organizovanosti a v krajních případech i brutálnosti páčání trestných činů dětmi do 15 let, tedy osobami, které jsou z pravomoci trestního práva vyňaty.

Při diskuzích o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti jsou slyšet nejvíce názory politiků, psychologů, sociálních pracovníků a pedagogů. Postoje těch, kterých se tento problém nejvíce týká, tedy dětí před dovršením patnáctého roku věku jsem v této diskuzi nezaznamenal. Tím nechci naznačit, že by jejich hlas měl být v řešení tohoto problému ten rozhodující. Pokud však žijeme v demokratické společnosti, měli bychom alespoň vzít v úvahu názor dětské populace, která je jejím plnoprávným členem, nehledě na to, že některé mezinárodní dokumenty, které jsme přijali, nás k tomu zavazují.

Svou práci jsem zaměřil na zjištění postoje dětí a mladistvých k věkové hranici trestní odpovědnosti, jejich znalost této problematiky a na posouzení toho, zda o ní mají dostatek informací. V první, teoretické části se zabývám odlišením trestní odpovědnosti dětí a dospělých, historií trestní odpovědnosti dětí a mládeže na území České republiky, současnou úpravou trestní odpovědnosti dětí a mládeže v České republice, porovnáním věkové hranice trestní odpovědnosti se zahraničím a podílem dětí a mládeže na kriminalitě. Ve druhé, praktické části zkoumám postoj dětí a mladistvých k věkové hranici trestní odpovědnosti, její znalost, na schopnost rozpoznat kriminální jednání a snažím se zjistit zda mají dostatek informací o problematice trestní odpovědnosti. Tato diplomová práce navazuje na bakalářskou práci a provedený výzkum z roku 2007, které byly zaměřeny pouze na děti (do 15 let) a rozšiřuje ji o postoje mladistvých a následně je porovnává.

Prací tak chci přispět do diskuze o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Pomoci těm, kteří se problémem věkové hranice trestní odpovědnosti a dětské kriminality zabývají a alespoň orientačními poznatky doplnit skládačku, jejíž složení by nám pomohlo snížit na minimum negativní sociální jevy tam, kde by „bezstarostné dětství“ mělo přecházet v perspektivní a plnohodnotný život.

2. Cíl práce a metodika

Vymezení výzkumného problému

Jedním z úkolů státní správy je vymežit právní rámec státu, tak aby byla ve veřejném zájmu dodržována určitá pravidla. Tím vznikají formalizované instituce, které většina občanů považuje za významné, o kterých panuje všeobecná shoda. Tak jako stát na jedné straně poskytuje občanům výhody a zaručuje určitá práva, musí nutně určitým způsobem občany omezovat a vymáhat dodržování některých povinností. V demokratickém společenství je snaha tyto povinnosti minimalizovat na nezbytně nutnou míru, ale nelze je úplně zrušit. Tyto povinnosti a omezení se vztahují na všechny občany státu, pokud nejsou výslovně, z různých důvodů, ze zákona vyňati. Jedním takovým případem je i právní odpovědnost dětí a právní odpovědnost mladistvých, která je posuzována podle zvláštního zákona. Pokud mluvíme o právní odpovědnosti dětí a mladistvých, hovoříme zejména o odpovědnosti v trestně právním smyslu. Děti, z důvodů, které rozebírám v teoretické části této práce, jsou do určitého věku z pravomoci orgánů činných v trestním řízení vyňaty a je to nutné opatření. Na mladistvé, kteří již musí přijmout trestní odpovědnost, je podle naší současné právní úpravy, uplatňovaná zvláštní právní norma, odlišná od normy platné u dospělých občanů. Tato norma má určité ochraňující prvky, které respektují vývoj a významné změny v životě mladého člověka, než zaujme ve společnosti místo dospělého. Určení hranice, kdy dítě musí převzít trestní odpovědnost je velice citlivý a nesnadný úkol, protože každý člověk je jedinečné individuum. Svědčí o tom i rozdílné určení hranice trestní odpovědnosti v různých státech. Úkolem státní správy je tedy mimo jiné objektivně, spravedlivě a fundovaně nastavit věkovou hranici trestní odpovědnosti. V demokratickém společenství by tak měly orgány státní správy brát do úvahy při posuzování tohoto problému i postoje té nejmladší generace, protože té se to týká především. Mezi instituce státní správy, které by měli primárně mladé generaci zprostředkovat informace o trestní odpovědnosti řadím vzdělávací systém, na prvním místě školy, následně pak další výchovné a vzdělávací instituce. Dalšími jsou orgány

činné v trestním řízení, zejména policie v rámci svého preventivně informačního působení. Významným informačním kanálem současné společnosti jsou média, skrze které by měla státní správa působit. Vedle těchto institucí státní správy jako nejdůležitější a nejvýznamnější prvek vidím tradiční působení rodiny, jejíž povinností je mimo jiné péče o zdravý tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, tak jak jí to ukládá ustanovení části druhé, hlavy první zákona o rodině.

V teoretické části práce se zaměřuji na popis současné právní úpravy trestní odpovědnosti dětí a mladistvých, na to proč se odlišuje od dospělé populace, na závažnost této problematiky a na srovnání současného stavu u nás s minulostí a zahraničím. Čerpám zejména z literatury a materiálů zabývajících se trestnou činností a trestní odpovědností dětí a mladistvých, postojovými orientacemi mládeže, právními úpravami týkající se této problematiky, statistickými údaji, psychologickými a sociologickými publikacemi. Praktickou částí práce jsem zaměřil na výzkum znalostí a pohledu dětí na věkovou hranici trestní odpovědnosti a na jejich informovanost o trestní odpovědnosti.

V celospolečenské debatě o nejvhodnějším nastavení věkové hranice trestní odpovědnosti a jejím snížení jsou slyšet zejména hlasy některých politiků, kteří názorem, že je třeba věkovou hranici trestní odpovědnosti snížit, sbírají body u represivně naladěných voličů. Na druhé straně stojí názory většiny psychologů, kteří tvrdí, že s urychlujícím se fyzickým dospíváním dětí nedochází jednoznačně k rychlejšímu psychickému, sociálnímu a morálnímu dozrávání. Méně jsou již prezentovány názory pedagogů, sociálních pracovníků, právníků nebo rodičů dospívajících. Postoje těch, kterých se tato problematika nejvíce dotýká, tedy dětí, ve věku před dosažením hranice trestní odpovědnosti a po dosažení této hranice, nejsou brány v úvahu téměř vůbec.

Tato práce by měla napomoci těm, kteří se problematikou trestní odpovědnosti dětí a mládeže zabývají a kteří s dětmi pracují či je vychovávají. Rovněž by měla přispět do diskuse o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, a to pohledem dětí na trestní odpovědnost. Může být kamínkem v mozaice, kterou skládáme a příspěvkem k nalezení

správného klíče, který odemýká dveře, za nimiž je svět dospělých. Ten je značně odlišný od dětského a první nezdařené krůčky v něm mohou poznamenat člověka na celý život.

Cíl práce a stanovení hypotéz

Cílem práce je zjistit znalost a postoj dětí a mladistvých k věkové hranici trestní odpovědnosti. Vyhodnocením údajů odvodit zda jsou schopni, vzhledem k současné právní úpravě, přijmout trestní odpovědnost za své jednání tak, jak jim to ukládá zákon. Posoudit zda chápou, co je trestný čin, zda mají o této problematice dostatek informací. Sekundárně zjišťuji zda jsou rozdíly ve znalostech a postojích k věkové hranici trestní odpovědnosti mezi chlapci a dívkami, dětmi z městského a venkovského regionu a u dětí na základních školách mezi dětmi z běžných a speciálních škol.

HYPOTÉZA č. 1:

Nejméně 60 % mladistvých se domnívá, že stávající hranice trestní odpovědnosti je vhodně zvolená.

Takto zvolenou věkovou hranici potvrzuje dosavadní praxe v České republice, vychází z předchozích poznatků a zkušeností. Mladiství jsou s ní obeznámeni a jsou v tomto věku připraveni převzít trestní odpovědnost. Vycházím rovněž z předchozího výzkumu, kde se pouze 33 % dětí vyjádřilo, že stávající hranice trestní odpovědnosti je vhodně zvolená, 53 % dětí bylo pro její snížení a 12 % pro její zvýšení. Předpokládám tedy určitý posun k věkové hranici, která je v současnosti, neboť si mladiství více uvědomují závažnost právní odpovědnosti.

Zároveň se domnívám, že 20 % mladistvých tato problematika nezajímá, nebo není schopno se k ní vyjádřit, rozdíl mezi postojovými orientaci dívek a chlapců bude do 15 % a rozdíl mezi mladistvými z města a vesnice bude rovněž do 15 %, protože v současné nastupující informační společnosti se rozdíly mezi městem a vesnicí vyrovnávají.

HYPOTÉZA č. 2:

80 % mladistvých se domnívá, že pozná jaké jednání je trestné.

V dnešní době, vzhledem ke kognitivnímu vývoji jedinců v tomto věku a působení sociálních institucí, je převážná část mladistvých schopna rozeznat základní faktory trestnosti jednání. Vycházím rovněž z výzkumu u dětí, kde se 70 % vyjádřilo, že trestnost jednání je schopno rozeznat a domnívám se, že u mladistvých dojde k posunu ve prospěch rozpoznání takového jednání.

Zároveň se domnívám, že rozdíly mezi chlapci a děvčaty budou do 10 % a schopnost rozeznat trestnost jednání bude u městských mladistvých o 10 % vyšší než u mladistvých vesnického regionu, protože ve městě mají větší možnost se setkat s tímto fenoménem.

HYPOTÉZA č. 3:

Nejméně 80 % mladistvých má dostatek informací o trestní odpovědnosti.

Domnívám se, že nejméně 80 % mladistvých je dostatečně informováno o problematice trestní odpovědnosti dětí a mládeže. Tyto informace by jim měli zprostředkovat zejména rodiče a škola. Dalším významným zprostředkovatelem informací jsou dnes pro mladistvé média.

Zároveň se domnívám, že nejméně 80 % mladistvých ví, na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti. Rozdíly mezi dívkami a chlapci, mezi městskými a vesnickými regiony budou minimální a jsou zapříčiněny rozsahem vzorku.

HYPOTÉZA č.4:

Nejvýznamnějším zdrojem informací o trestní odpovědnosti jsou pro mladistvé rodiče. I přesto, že se stále častěji mluví o tzv. krizi rodiny, je rodina stále funkční instituce a nejvýznamnější sociální skupina. Jedna z jejich základních funkcí je výchova dětí. Proto se domnívám, že převážná většina mladistvých jako zdroj informací preferuje rodiče. Domnívám se, že další dva nejvýznamnější zdroje jsou škola a média, nejméně 60 % mladistvých považuje množství informací získaných ve škole za dostatečné. Rozdíly mezi sledovanými skupinami budou opět minimální do 10 %.

HYPOTÉZA č. 5:

Nejméně 90 % mladistvých dokáže správně určit platnou věkovou hranici trestní odpovědnosti.

Zde se domnívám, že v průběhu rodinné a školní výchovy byla převážná část mladistvých o této problematice poučena a že schopnost vyhledat si informace je u dnešní mladé generace dobře rozvinuta. Neznalost předpokládám pouze výjimečně, rozdíly u sledovaných skupin znovu odhaduji do 10 % a opět je z velké části přisuzuji rozsahu vzorku. Předpokládám větší znalost u mladistvých než u dětí, kde byla 87 %.

Metoda výzkumu a vzorek osob

Výzkumnou metodou, kterou jsem zvolil k průzkumu postojů a znalostí dětí a mladistvých k věkové hranici trestní odpovědnosti, je dotazník, ten jsem vyhodnotil jako nejefektivnější výzkumný nástroj s ohledem na předpokládaný rozsah vzorku.

V další části práce, která zkoumá informovanost dětí a mladistvých o trestní odpovědnosti, jsem zvolil interview. Dotazovaní byli učitelé, kteří vyučují, nebo mají na

starost problematiku právní odpovědnosti dětí a mladistvých a dále pracovník preventivně informační skupiny Policie České republiky.

V úvodní teoretické části práce vycházím ze studia dokumentů, bez kterého se neobejde žádný teoretický základ výzkumné práce.

Jako respondenty dotazníku jsem ve své bakalářské práci z roku 2007, ze které čerpám data u dětského vzorku, vybral žáky 7. - 9. ročníků základních škol, tedy děti ve věku 13 - 15 let. Převážná většina dotazovaných byla ve věku 14 let. Skutečnost, že několik žáků bylo ve věku 15 let, tedy spadajících do skupiny mladistvých, nepovažuji za problematický, neboť respondenty dotazníku byli žáci posledních ročníků základní školy, kteří mají stejný životní styl a až po absolvování základní školy dochází k zásadnější sociální změně. Rovněž jsem nechtěl, aby učitelé, kteří mi v mé práci vyšli vstříc, museli při zadávání dotazníku žáky selektovat. O administraci jsem požádal učitele předmětu občanská nauka na vybraných školách. Ti byli k mé výzkumné činnosti vstřícní a dotazník zadali při hodině občanské nauky. Z tohoto důvodu byla návratnost 100%, všechny dotazníky byly řádně vyplněny. Administrace proběhla v měsíci březnu roku 2007. Sestavil jsem anonymní dotazník s jedenácti položkami (viz příloha č. 1), tak aby byl pro žáky zajímavý, přiměřeně dlouhý a abych získal potřebné informace. Užil jsem otázky k měření postojových škál, uzavřené a polouzavřené.

Školy, kde proběhl výzkum jsem vybral tak, abych mohl později posoudit rozdíly mezi postoji a znalosti dětí z městského regionu (2 školy v hl. m. Praha) a venkovského regionu (3 ve městě Broumov). Město Broumov je menší město v Královéhradeckém kraji, kde žije asi 10.000 obyvatel, přibližně polovina žáků oslovených škol žije na vesnici. Výraz *vesnice* při vyhodnocení dotazníku tedy označuje odpovědi respondentů z této lokality. Třetím typem školy, který jsem vybral byla speciální škola, abych mohl posoudit postojové rozdíly od dětí z běžných škol. Výraz *běžné školy* ve vyhodnocení dotazníku tak označuje odpovědi žáků základních škol a výraz *speciální školy* odpovědi žáků speciální školy. Celkem bylo osloveno a vyhodnoceno 219 dětských respondentů.

Jako respondenty dotazníku u vzorku mladistvých jsem vybral žáky středních škol a gymnázií. Šlo o mladistvé ve věku 15 až 17 let. Z pohledu trestně právního jde o osoby, které překročili hranici trestní odpovědnosti a u kterých zákon předpokládá alespoň minimální právní povědomí. O administraci jsem opět požádal učitele, kteří vyučují předměty ve kterých je problematika právní odpovědnosti probírána. Opět jsem dotazníky zadal ve dvou odlišných lokalitách, ve městě Broumov a Hronov, která jsou od sebe vzdálena 20 km, obě se nacházejí v Královéhradeckém kraji a dle měřítek Evropské unie spadají do venkovského regionu. Jako městský region, tedy druhou lokalitu, jsem zvolil hlavní město Prahu, abych tak mohl posoudit případnou rozdílnost odpovědí. Administrace proběhla v lednu 2009. Znovu jsem požádal o odpovědi i učitele vyučující předmět, který se danou problematikou zabývá. Šlo o předmět základy společenských věd. Návratnost byla 100 %, celkem bylo vyhodnoceno 227 respondentů, studenti vyplnili dotazníky během výuky daného předmětu.

K uvedenému vzorku dětí a mladistvých bych upozornil, že šlo o stejné ročníky, které vyplňovaly test jako děti (v roce 2007) a teď následně jako mladiství (v roce 2009). Proto lze zkoumat k jakým postojovým a znalostním změnám došlo u stejného ročníku během dvou let, na které se zaměřuji.

Vyhodnocení dotazníku jsem provedl tak, že v každé položce dotazníku vyhodnocuji nejprve absolutní počet odpovědí dané kategorie a následně pro snazší porovnání procentuální poměr. Tento postup jsem zvolil proto, abych zajistil validitu vyhodnocení a porovnávání výsledků, protože nebyl získán stejný počet respondentů sledovaných skupin.

Při vyhodnocení dotazníku nejprve interpretuji data od dětí, po té od mladistvých a nakonec je porovnávám. Na závěr kapitoly pak vyhodnocuji stanovené hypotézy a pro porovnání uvádím i hypotézy, které jsem stanovil a vyhodnotil v bakalářské práci na dané téma v roce 2007.

Školy, ve kterých proběhla administrace:

a) při průzkumu u dětí v březnu 2007

- Základní škola J. A. Komenského

U Dělnického cvičiště 1100

Praha 6 – Břevnov

25 respondentů

- Základní škola Marjánka

Bělohorská 52/417

Praha 6 – Břevnov

48 respondentů

- Základní škola T. G. Masaryka

Třída Masarykova 231

Broumov

40 respondentů

- Základní škola Hradební

Kostelní náměstí 244

Broumov

86 respondentů

- Speciální škola Broumov

Kladská 164

Broumov

20 respondentů

b) při průzkumu u mladistvých v lednu 2009

- Gymnázium Broumov

Kostelní 218

Broumov

65 respondentů

- Střední odborné učiliště a střední odborná škola, SČMSD, Hronov s. r. o

Čapkova 193

Hronov

57 respondentů

- Obchodní akademie

Krupkovo náměstí 4

Praha 6

54 respondentů

- Gymnázium Jana Keplera

Parléřova 2

Praha 6

51 respondentů

3. Právní odpovědnost dětí a mladistvých z pohledu teorie státní správy

3.1 Vymezení základních pojmů

Státní správa

Státní správa je systém výkonných orgánů státní moci. Je organizační činností vymezenou právními předpisy, které za její výkon činí odpovědné určité instituce. Subjektem státní správy je stát představovaný orgány státní správy (správními úřady), které vykonávají správu jménem a v zájmu státu přímo. Působnost orgánů státní správy vyjadřuje jeho postavení v tomto systému státní správy a základní zaměření jednotlivých orgánů.

Státní správa je vymezována jako ochranná činnost realizovaná ve veřejném zájmu, která má především výkonný, podzákonný a nařizovací charakter. Je realizována na základě a v mezích zákonů. Prostřednictvím státní správy se také realizuje státní politika na jednotlivých úsecích správy. Státní správa je jedním ze základních druhů činností státu a plní funkce státu na základě a v mezích právních předpisů. Organizační struktura státní správy se neustále mění. Závisí to na etapách historického vývoje, na požadavcích společnosti apod.

Státní správa společně s územní samosprávou a zájmovou samosprávou, tvoří systém veřejné správy (5, s. 10).

Dítě

Tímto pojmem lze označit lidského jedince v rané fázi života. Určení přesné věkové hranice se však liší z pohledu různých oborů, např. sociologie, biologie,

psychologie, práva. Dětství je první úsek sociálního vývoje člověka počínající narozením a ukončený podle tradičního pojetí v sedmém roce života. Biologicky končí dětství pubertou, sociálně možností vlastního odpovědného života (7, s. 59).

V Úmluvě o právech dítěte z 20. 11. 1989, která na našem území vstoupila v platnost roku 1991, je dítě definováno v článku 1 jako každá lidská bytost mladší osmnácti let.

Zákon číslo 140/1961 Sb. trestního zákona užívá označení dítě pro kategorii osob užívající zvláštní trestněprávní ochrany za podmínek stanovených ve vybraných skutkových podstatách. Zde je ovšem tento pojem variabilní, což mohu ilustrovat na trestném činu Opuštění dítěte § 212, kde je dítě chápáno zpravidla v předškolním věku, v období, kdy si samo nemůže opatřit pomoc a je tak vystaveno nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví. A na Společném ustanovení § 216b v hlavě šesté, kde se dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud nedosáhla zletilosti již dříve.

Pro účely této práce, která se zabývá vztahem státní správy a právním povědomím dětí a mladistvích, jsem tento termín užil z pohledu trestně právního; zákon číslo 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, definuje v § 2 písm. c) jako dítě mladší patnácti let toho, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku.

Mladistvý

Je to pojem trestně právní. Je s ním spojen počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin nebo přestupek, ale i zvláštní postavení v systému trestního řízení. Trestní odpovědnost mladistvého začíná dnem, který následuje po dni jeho patnáctých narozenin a končí dnem dovršení osmnáctého roku života. Spáchá-li tedy osoba čin jinak trestný v den svých patnáctých narozenin, není trestně odpovědná. Spáchá-li trestný čin v den svých osmnáctých narozenin, je v tento den považována

za osobu mladistvou. Plná trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin nastává až dnem následujícím po dni, kdy osoba dovršila 18 let.

Mládež

Mládež je pojem, který se nejčastěji užívá ve smyslu psychologickém a sociologickém, kde označuje věkovou kategorii populace, která již přestala být dětmi a ještě není dospělou. Jde o kategorii pubescentů a adolescentů ve věku přibližně od 12 do 25 až 30 let. Pohledy různých autorů na určení této kategorie jsou odlišné.

V této práci užívám pojem mládež z pohledu trestně právního, který tak označuje souhrnně kategorii dětí mladších 15 let a mladistvé, jak je uvedeno v § 2 písm. b) zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Kriminalita

Tímto pojmem se rozumí souhrn sociálně podmíněných aktivit, které mají relativně četný výskyt, ve zvýšené míře ohrožují společnost a jsou prohlášeny platným zákonodárstvím za trestné činy, v případě mladistvých za provinění. Kriminalita mladistvých bývá také označována v některých oborech, například v psychiatrii a v sociální pedagogice, termínem „juvenilní delikvence“ (8, s. 104).

Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost

Toto je pojem trestně právní, který je jedním ze znaků, které určují, zda se konkrétní osoba v daném případě dopustila jednání, které lze označit za trestný čin. Podle § 3 odst. 4 tr. zákona je stupeň nebezpečnosti činu pro společnost určován

zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou. Trestní právo stanoví určité polehčující okolnosti, které nebezpečnost činu pro společnost snižují, např. bezúhonný život, a naopak okolnosti přitěžující, které ji zvyšují, např. opakování trestného činu. Pokud není u konkrétního jednání naplněn stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, nejde o trestný čin. Může však jít o jiný delikt, např. přešupek. Rozbor tohoto pojmu je námětem mnoha judikatur různých stupňů soudu (jednu takovou v další části práce předkládám). Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost musí být vyšší než nepatrný (§ 3 odst. 2 tr. zákona), jinak nemůže být jednání posouzeno jako trestný čin. U mladistvého se požaduje stupeň nebezpečnosti vyšší než malý, jinak jeho jednání není možné označit za provinění (§ 6 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb.).

Právní odpovědnost dětí a mladistvých

Označuje odpovědnost za trestné činy a další delikty. Jejich spáchání je právní skutečností zakládající odpovědnostní vztah (trestně-právní vztah) mezi subjektem trestní odpovědnosti (zpravidla pachatelem) a státem. Podstatou trestní odpovědnosti je povinnost pachatele podrobit se trestu, který mu může být uložen jen na základě zákona. Tomuto odpovídá oprávnění soudu uložit pachateli jménem státu trest nebo ochranné opatření (22, s. 73).

3.2 Odlišení trestní odpovědnosti dětí a mladistvých od dospělých

Dětství a pubescence

Dnešní společnost již nepochybuje o tom, že dětství, jako první vývojová fáze člověka, vyžaduje specifický přístup k lidskému jedinci. Nebylo tomu tak vždy. Například ve středověku bylo dítě pojímáno jako zmenšenina dospělého, změnu přinesl, až nástup humanismu.

Úsek života označovaný jako dětství se vyznačuje zvýšenými nároky na ochranu, péči, pozornost a vymezení se vůči dítěti. Jde o období, kdy socializace člověka probíhá nejintenzivněji a nejbouřlivěji a které rozhoduje o budoucím směřování člověka. Socializační linie hovoří o tom, že člověk je takový, jaké bylo jeho dětství, že dětství je takové, jaká je společnost (nebo prostředí), v níž dětství probíhá, a že společnost je taková, jací jsou lidé, kteří v ní vyrůstají (1, s. 77-80).

Moderní společnost vytváří pro dětství zvláštní podmínky, mezi které patří například povinná školní docházka, zákaz práce, právo na výchovu vlastními rodiči. Jednou takovou podmínkou je i absence trestní a právní odpovědnosti, nebo zvláštní odpovědnosti u mladistvých. Důvodem k tomu je probíhající a neukončený somatický, psychický a sociální vývoj jedince, u kterého tak ještě nedošlo k poznávacímu, intelektovému a mravnímu dozrání. Tyto okolnosti hendikepují dítě v oblasti trestně-právní, navíc by „plnohodnotné“ uplatnění sankcí vůči dítěti narušilo jeho přirozený a harmonický vývoj a tak ho celoživotně poznamenalo.

Následující charakteristika dětství je věnována dětem ve věku 12 až 14 let. Pokud jde o dětskou kriminalitu, je v naprosté většině páchána osobami v tomto věku. Pokud se jí dopouštějí děti mladší, jde o exces a je diskutabilní, zda vzhledem ke kognitivním schopnostem takového dítěte můžeme hovořit o kriminalitě v pravém slova smyslu; zde spíše hovoříme a tzv. prekriminalitě. Ve výzkumná částí této práce, jejímž cílem je přispět k objektivnímu posouzení věkové hranice trestní odpovědnosti, jsou dětmi označovány osoby v tomto věku.

Věk dítěte od 12 (respektive 11) let do 14 let je nejběžněji nazýván pubescence. Podle Eriksona je to vývojové stádium, kdy jedinec hledá vlastní identitu, která se staví proti zmatení rolí. Mladý člověk sjednocuje všechny předchozí představy o sobě samém, hledá vlastní identitu, která je důležitá pro jeho sebepojetí, které by mělo odpovídat tomu, jak jej vnímají ostatní. Ctností tohoto období je věrnost zvolené životní filozofii. Piaget toto stádium nazývá stádiem formálních operací, které je vyvrcholením kognitivního vývoje člověka. Dítě se v něm učí využívat abstraktního myšlení. Po jeho zvládnutí dokáže vybírat všechny možné způsoby řešení problémů a zvažovat možné následky svého chování. Piaget dodává, že ne všichni dospělí dosáhnou této úrovně. Freud nazvat toto období genitálním stádiem. Dochází v něm ke komplexní proměně všech složek osobnosti. Nejnápadnější proměna je dána tělesným dospíváním, spojeným s pohlavním dozráváním. Jde rovněž o dobu, kdy člověk končí povinnou školní docházku a volí další profesní směřování. Začíná se odpoutávat od rodiny, která byla největším zdrojem jistoty, a hledá nové prostředky své stabilizace. Pubescence je tak revolučním stádiem ve vývoji člověka, které zasahuje jeho biologickou, psychickou i sociální složku. Je společně s adolescencí, která ji následuje, přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí.

Stanovení přesné, všeobecné věkové hranice, kdy jedinec ukončil svůj dětský vývoj a stal se z něho dospělý, je dle mého názoru nespílitelný úkol. Všeobecně je známo, že mezi dětmi v období pubescence jsou značné rozdíly jak v tělesné, tak i v psychické a morální vyspělosti. Je to genetickými predispozicemi, sociálním prostředím, ze kterého vycházejí i rozdílnými životními zkušenostmi. Další rozdíly jsou dány pohlavím; dívky dospívají dříve než chlapci. Rozporem moderní doby je to, že děti fyzicky dospívají dříve než sociálně, což má vliv na kdysi tradiční vzorce chování v dalších fázích životního cyklu (7, s. 59).

Z globálního hlediska je rovněž prokazatelné, že u národů, které jsou blíže k rovníku, děti dospívají dříve než u národů, které jsou blíže k pólům. Z toho zřejmě vychází i ustanovení článku 1 Úmluvy o právech dítěte, který stanoví, že se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, aby bylo zajištěno, že za dospělého bude považován až ten, kdo opravdu dovršil svůj vývoj. Na tuto skutečnost reaguje i

ustanovení § 5 zákona č. 218/2003 Sb. O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, které podrobně rozebírám v části 3.5.

Mladiství a adolescence

Stejně tak, jako je nesnadné stanovit, kdy člověk přestává být dítětem, je obtížné stanovit kdy je dospělým. Přejchod mezi dětstvím a dospělostí je označován jako dospívání. V současnosti se pro tento věk často užívá označení, typické pro psychologii, adolescence.

Adolescence je období, mezi pubescencí a ranou dospělostí, které se vyznačuje nástupem sekundárních pohlavních znaků, dosažením pohlavní zralosti, dozráváním rozumových schopností a dotvářením integrity osobnosti (4, s. 18). Věkové vymezení adolescence se u některých autorů různí, u nás je nejčastěji vymezován obdobím mezi 12. až 18. rokem u dívek a 14. až 20. rokem u chlapců. Vedle významných fyziologických znaků dospívání jsou v současné společnosti důležité další roviny. Psychologická rovina, ve které jedinec dosahuje osobní autonomie, neboli samostatnosti, nezávislosti, svébytnosti, svobodného rozhodování. Sociologická rovina souvisí s odpoutáváním se od primární rodiny, získáváním nové role ve společnosti, se kterou jsou spojena nová práva, ale také povinnosti. Ve které se od dospívajícího očekává, že již „bude hrát podle pravidel“, která platí ve světě dospělých. Rovina ekonomická souvisí s přechodem do ekonomicky aktivního období života. Ta je však jedním z paradoxů současné společnosti, mladý člověk je stále závislý na ekonomické podpoře rodiny a na straně druhé se od něj očekává, že se bude chovat jako dospělý. To však v současné materialisticky zaměřené společnosti znamená být úspěšný na poli spotřeby ekonomických statků, což adolescentovi ztěžuje začlenění mezi dospělé. Rovina pedagogická souvisí s dokončením vzdělávacího procesu, tedy ukončením základní školní docházky, nástupem do střední školy, případně vysokoškolským studiem, které jsou završeny dosažením kvalifikace potřebné pro výkon zaměstnání.

Podle Freudovy periodizace vývoje je v adolescenci vývoj mladého člověka již prakticky ukončen. Rovněž Piagetův kognitivní vývoj u většiny lidí končí završením pubescence. Eriksonův psychosociální vývoj člověka, vidí v adolescenci stádium intimity, která stojí proti izolaci, ctností tohoto období je láska, pocit intimity, splynutí s někým druhým.

Adolescence je tedy období člověka, které je završeno přechodem do dospělosti, zralosti, a to ve všech rovinách. Je nepochybné, že dospělosti nedosáhnou všichni lidé stejně, i to že jednotliví lidé nedosáhnou dospělosti najednou ve všech rovinách své osobnosti. Přejít mezi dětstvím a dospělostí je velmi složitý a individuální proces, který je navíc ovlivněn bezpočtem faktorů. Na tuto skutečnost, a to zcela správně, pamatuje náš současný právní systém, který mladého člověka, již právně odpovědného, označuje jako nezletilého a posuzuje ho podle zvláštního zákona.

3.3 Specifika kriminality dětí a mladistvých

Se změnou poměrů po roce 1989 došlo ke změnám v oblasti dětské kriminality a kriminality mladistvých ve dvou zásadních aspektech. Zaprvé se snížila spodní věková hranice dětí, které páchají trestnou činností z dřívějších 14-16 let na 12-14 let. Zadruhé kriminální jednání, které se vyskytovalo dříve zejména u dětí z dysfunkčních rodin, se nyní objevuje ve všech vrstvách společenské struktury.

Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. Je to dáno zejména stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi a motivy k páčání trestné činnosti. Odlišuje se zejména tím, že:

- děti a mládež páchají trestnou činností častěji se spolupachateli a ve skupině. Věci získané trestnou činností jsou zpravidla ve skupině rozdělovány. Při rozdělování je

- patrná hierarchie a podíl na spáchané trestné činnosti. Finanční prostředky jsou zpravidla utráceny společně.
- impulsem pro trestnou činnost je v řadě případů alkohol, případně jiná návyková látka zvyšující agresivitu a nepřiměřené reakce.
 - příprava trestného činu je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu.
 - výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých. Mladí pachatelé často odcizí předměty, které momentálně nepotřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí.
 - chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací a ničením předmětů a znehodnocováním zařízení.
 - některé znaky způsobu spáchání trestného činu souvisejí se somatickými znaky pachatele, například vyšší rychlost pohybu, mrštnost, obratnost, menší postava a váha. (18, s.68)

3.4 Historie trestní odpovědnosti dětí a mladistvých na území České republiky

Zákon Československé republiky číslo 48/1931 Sb. O trestním soudnictví nad mládeží, který vycházel z trestního zákoníku Rakouska-Uherska, stanovil věkovou hranici trestní odpovědnosti na 14 let. Pod touto hranicí mohly být ve věku od dvanácti do čtrnácti let děti odsouzeny k ochranné výchově nebo k pobytu v léčebných ústavech jen za činy, které se u dospělých pachatelů trestaly trestem smrti nebo doživotním vězením. Trestné činy mladistvých (14 - 18 let) byly na rozdíl od trestných činů dospělých označovány za provinění. Provinilé děti mladší čtrnácti let mohly být soudem

pokárány, potrestání mohlo být přenecháno rodině nebo škole, děti mohly být umístěny v náhradní rodině. Mladistvý mohl být potrestán podmíněně nebo nepodmíněně, a to „zavřením“, zveřejněním rozsudku nebo finančním postihem. Souběžně s trestem nebo jako alternativa trestu mohl být do 21 let uložen mladistvému ochranný dozor, vykonávaný orgány poručenského soudu, jenž mohl být spojen s různými omezeními. Jinou možností byla soudem uložená ochranná výchova, kterou mohla vykonávat náhradní rodina nebo výchovný ústav, a to státní či soukromý, který měl licenci. Soud mohl od potrestání mladistvého také upustit. Soud měl i možnost napomenout rodiče či pečovatele, jež zanedbávali své povinnosti vůči dítěti.

Ze současného pohledu, byl výše uvedený zákon pokrokový a zákonné úpravy této problematiky z 2. poloviny 20. století byly spíše krokem zpět. Trestní zákon a trestní řád z roku 1950 zvýšil hranici trestní odpovědnosti mládeže na 15 let.

Zákon číslo 140/1961 Sb. trestního zákona stanoví v § 11, že není trestně odpovědný ten, kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého života. Děti do 15 let tak nejsou za své činy trestně odpovědné, nemohou být tedy subjektem trestného činu. Z toho vyplývá, že proti dětem v této věkové kategorii nemůže být vedeno trestní řízení. Tato úprava trvá do současnosti. Právní řád však dovoľoval, v občansko-právním řízení u dětí starších 12 let, ve vybraných případech přijmout výchovná opatření. V případě, že dítě starší 12 let a mladší 15 let spáchalo trestný čin, za nějž trestní zákon dovoľuje uložení výjimečného trestu odnětí svobody (tzn. trest odnětí svobody na 15 - 25 let, případně trest odnětí svobody na doživotí nebo trest smrti, dokud nebyl zrušen), mohl soud uložit v občansko-právním řízení ochrannou výchovu, kterou šlo jinak uložit pouze mladistvému. Trestné činy mladistvých upravovala hlava sedmá trestního zákona, tedy zvláštní ustanovení o stíhání mladistvých. Nejvýznamnější rozdíly v trestní odpovědnosti a v trestním řízení mezi mladistvým a dospělým pachatelem byly:

- stupeň nebezpečnosti trestného činu
 - a) u dospělého (§ 3 odst. 2 trestního zákona) větší než nepatrný
 - b) u mladistvého (§ 75 trestního zákona) větší než malý

- účel trestu
 - a) u dospělého (§ 23 odst. 1 trestního zákona) chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchově i na ostatní členy společnosti.

 - b) u mladistvého (§ 76 trestního zákona) především vychovat ho v řádného občana, a to se zřetelem k jeho osobním vlastnostem, k jeho rodinné výchově a k prostředí, z něhož pochází.

- v ukládání trestu (u mladistvých §§ 78 a 79 trestního zákona) mohl soud uložit pouze vybrané druhy trestů. Trestní sazby se u mladistvých snižovaly na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesměla převýšit pět let a dolní jeden rok. Nejvyšší možný trest odnětí svobody mohl být uložen na pět až deset let za činy, u kterých zákon ve zvláštní části dovolil uložení výjimečného trestu odnětí svobody a stupeň nebezpečnosti takového činu byl mimořádně vysoký.

- výkon trestu odnětí svobody u mladistvých (§ 81) se vykonával v nápravně výchovných ústavech pro mladistvé (36, s.24).

Problematika týkající se stupně společenské nebezpečnosti činu a s ní související míra zavinění byla rozebírána i v judikatuře Nejvyššího soudu, jako níže uvedená číslo Rt 16/82, která nezůstala poplatná své době, ale lze z ní čerpat i dnes:

Při stanovení, zda je stupeň nebezpečnosti činu pro společnost malý, je nutno vycházet z kritérií uvedených v § 3 odst. 4 trestního zákona. Všechna tato hlediska určující stupeň nebezpečnosti činu pro společnost jsou svým způsobem významná.

Nelze se proto omezovat jen na hodnocení některých z nich, při zjišťování, zda stupeň nebezpečnosti pro společnost je malý či vyšší než malý, je nutno hlediska hodnotit jednotlivě i v jejich souhrnu.

Při posuzování trestní odpovědnosti mladistvého je třeba náležitě přihlížet především k osobě pachatele. Skutečnosti, že čin byl spáchán mladistvým jako osobou bez dostatečných životních zkušeností, jejíž dospívání je provázeno pronikavými změnami celé osobnosti, má pro stupeň nebezpečnosti činu mimořádný význam.

Nelze však přehlížet, že mezi osobami mladistvými jsou určité rozdíly. Ne všichni se chovají stejně ve společnosti. Rozmanité jsou jejich vlastnosti, smýšlení apod. Různý bývá zpravidla jejich předchozí vývoj i prostředí, v němž žijí, popř. pracují. Nelze též předpokládat u všech stejný celkový postoj k trestné činnosti atd. Proto jsou různé i možnosti jejich nápravy.

Zvláštnosti charakterizující osobnost mladistvého se promítají do pohnutky činu, do míry zavinění, do stupně narušení pachatele a do možnosti jeho nápravy. Nedotýkají se však jiných okolností, jež spoluurčují výsledný stupeň společenské nebezpečnosti, např. do významu chráněného zájmu, do následku, do způsobu provedení činu apod.

Stupeň rozumového vývoje a malé životní zkušenosti mladistvého mohou podstatně ovlivnit hodnocení pohnutky činu. Pro mladistvé je příznačná dobrodružnost, zvědavost, touha brzo se vyrovnat dospělým, napodobování starších atd. Takové pohnutky je třeba hodnotit shovívavěji u mladistvých než u dospělých pachatelů.

Míra zavinění může být u mladistvého snižována, nebyl-li schopen předvídat stupeň konkrétního ohrožení nebo rozsahu vzniklých škod či jiných následků trestné činnosti. Také jeho právní vědomí je méně rozvinuté, což rovněž snižuje společenskou nebezpečnost činu.

Pokud jde o okolnosti, za kterých byl čin spáchán, bude u mladistvých mnohem více než u dospělých přihlédnuto k různým vlivům, jež na ně působily, a k tomu, do jaké míry jim byli schopni čelit.

Špatné návyky, postoje a názory nejsou u mladistvého ještě hluboko zakořeněny, takže je tu snadnější možnost nápravy.

Se zřetelem k osobě mladistvého, bude tedy výsledný stupeň nebezpečnosti činu pro společnost v konkrétním případě nižší, než by byl za jinak stejných okolností u dospělého pachatele. Tento stupeň je pak třeba porovnat se stupněm, který tvoří zákonnou dolní hranici trestní odpovědnosti a pro mladistvé je označen slovem „malý“.

Uvedená dolní hranice trestní odpovědnosti je dána v oblasti materiálního znaku tr. činu, nedotýká se tedy formálních znaků obsažených ve skutkové podstatě trestného činu. Znaky skutkové podstaty trestného činu nelze vykládat u mladistvého jinak než u dospělého pachatele, buď je takový znak dán, anebo není.

Tak např. pojem ublížení na zdraví, je nutno vykládat stejně pro dospělé i mladistvé, stejným počtem dní, po které je poškozený vyřazen z normálního života zdravého člověka ...

Naproti tomu materiální znak může nabývat různé velikosti. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost se posuzuje podle hledisek § 3 odst. 4 trestního zákona. Hlediska uvedená v citovaném ustanovení sice většinou poukazují na skutečnost, jež tvoří znaky skutkové podstaty trestného činu, avšak rozdíl spočívá v tom, že při úvaze o naplnění formálních znaků trestného činu jde o to, zda tyto znaky jsou či nejsou dány, kdežto při hodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost se posuzuje míra, v jaké jsou naplněny, a tím i jejich vliv na stupeň této nebezpečnosti. Tak např. jedním z hledisek § 3 odst. 4 trestního zákona je míra zavinění, avšak formálním znakem trestného činu je existence zavinění, tj. úmyslu nebo nedbalosti.

V oblasti materiálního znaku si někdy soudní praxe vytváří orientační hranice, zejména pro jednotné pojmání dolní meze trestní odpovědnosti. Tato hranice je v trestním zákoně označena výrazem „nepatrný stupeň“. Takovéto hranice musí být ovšem vykládány u mladistvých jinak než u dospělých, neboť zde nejde o formální znak skutkové podstaty trestného činu, ale o stupeň nebezpečnosti činu pro společnost...

Soud tedy při aplikaci § 75 trestního zákona musí jednak správně stanovit stupeň nebezpečnosti takového činu pro společnost, jednak správně vyložit materiální podmínku trestní odpovědnosti stanovenou v zákoně. Srovnáním zákonné hranice „malého stupně nebezpečnosti činu pro společnost“ s konkrétním stupněm této nebezpečnosti se dospěje k závěru zda o trestný čin jde či nejde.

V důsledku toho, že zvláštnosti osoby mladistvého zpravidla výrazně snižují stupeň nebezpečnosti konkrétního činu pro společnost a že také dolní hranice trestní odpovědnosti, s níž se tento stupeň porovnává, je vyšší, jsou u mladistvého některé jeho činy beztrestné, ač jinak by trestné byly.

Tak např. takový způsob provádění činu (opakování útoků apod.), který by vylučoval u dospělého pachatele posuzování stupně nebezpečnosti jako nepatrného, nemusí u mladistvého ještě vést k závěru, že stupeň nebezpečnosti jeho činu pro společnost je vyšší než malý. I když význam způsobu provedení činu jakožto objektivní složky této nebezpečnosti je stejný u mladistvého jako u dospělého, je tu třeba přihlížet k osobnosti pachatele. K nebezpečnějšímu způsobu spáchání činu mohlo dojít právě v důsledku nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti mladistvého.

Vzhledem k zvláštnímu vymezení trestní odpovědnosti u mladistvých je souhrnné zhodnocení všech okolností rozhodných pro zjištění stupně nebezpečnosti činu pro společnost důležité pro jeho odstupňování malý - vyšší než malý, na jeho správném určení závisí, zda v konkrétním případě jde o trestný čin, nebo zda mladistvý je vůbec trestně odpovědný ...

Závěrem je třeba ještě připomenout, že značný význam osoby mladistvého pachatele při posuzování trestní odpovědnosti ve smyslu ustanovení § 75 trestního zákona nesmí vést k přehlížení ostatních kritérií spoluurčujících stupeň nebezpečnosti činu pro společnost nebo k tomu, aby se k nim přihlíželo jen okrajově (34, s. 4-5).

Pro úplnost je třeba dodat, že skutky jinak trestné, s malým stupněm společenské nebezpečnosti jsou u mladistvých považovány za přestupky a řešeny příslušnými orgány podle zákona číslo 200/1990 Sb. Přestupkový zákon.

V současné době upravuje podmínky trestní odpovědnosti mládeže zákon číslo 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, který bude podrobněji zmíněn v další části práce.

3.5 Současná úprava trestní odpovědnosti dětí a mladistvých v České republice

Úmluva o právech dítěte

Kapitolu o současné úpravě trestní odpovědnosti dětí a mládeže v České republice je třeba začít právním předpisem, který hranici trestní odpovědnosti přesně neurčuje, ale Česká republika je jím vázána a dotýká se práv dětí. Tímto předpisem je dokument OSN Úmluva o právech dítěte, přijatá 20. 11. 1989 v New Yorku, která v tehdejší České a Slovenské federativní republice vstoupila v platnost dne 6. 2. 1991 a po rozdělení republik platila a platí nadále.

Úmluva o právech dítěte formuluje v článku 1 dítě, jako každou lidskou bytost mladší osmnácti let. Svým obsahem se tedy dotýká dětí mladších 15 let i mladistvých, tedy všech nezletilých.

V článku 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte se státy zavazují, že při jakékoli činnosti týkající se dětí musí být předním hlediskem zájem dítěte. Dále se v odst. 2 zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nutná pro jeho blaho. Článek 40 stanoví práva dítěte jako obviněného, obžalovaného nebo uznaného vinným z porušení trestního práva. Jeho odstavec 3 doslova stanoví:

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o vypracování zákonů a zákonných procedur, o zřizování orgánů a institucí zvláště určených pro děti obviněné, obžalované nebo uznané vinnými z porušení trestního práva a zejména o:

- a) stanovení nejnižší věkové hranice, před jejímž dosažením se děti považují za nezpůsobilé porušit trestní právo;*
- b) v případě potřeby přijetí opatření k zacházení s takovými dětmi bez užití soudní procedury za předpokladu plného dodržování lidských práv a právních záruk (36, s. 510).*

Zejména toto ustanovení zavazovalo Českou republiku přijmout právní předpis, který by upravoval odpovědnost dětí a mládeže za protiprávní činy, a řízení v takových

případech. Tímto předpisem se stal zákon č. 218/2003 Sb. O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Trestní zákon

Platný zákon číslo 140/1961 Sb. Trestní zákon, stanoví věkovou hranici trestní odpovědnosti v § 11:

Kdo v době spáchání činu nedovrší patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný (37, s.24).

V ČESKÉ REPUBLICĚ TEDY V SOUČASNOSTI PLATÍ, ŽE HRANICE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI DĚTÍ JE 15 LET. Do dovršení tohoto věku nejsou děti trestně odpovědné.

Tento zákon rovněž v hlavě sedmé, § 74 upravuje zvláštním ustanovením, stíhání mladistvých:

Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zvláštní zákon a pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona (37, s. 24)

Tímto zvláštním zákonem je již zmiňovaný zákon číslo 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Zákon č. 218/2003 Sb.

Zákon číslo 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti dne

1. 1. 2004, je tak s Trestním zákonem nejdůležitějším právním dokumentem, který se v České republice dotýká problematiky trestní odpovědnosti dětí a mládeže.

Tato zvláštní právní úprava trestního práva mladistvých nahrazuje předchozí koncepci, podle níž byly trestní odpovědnost a trestání mladistvých obsaženy v jednom právním předpise spolu s trestním právem dospělých. Trestní právo mladistvých bylo koncipováno jako výjimka z obecné úpravy vztahující se na dospělé pachatele, jako určitá zjemnělá verze právní úpravy trestní odpovědnosti a trestání dospělých.

Nový zákon přinesl řadu změn, nová označení pro trestný čin mladistvého, který je nazýván *provinění*, a postih za provinění, který je označen jako *opatření*. Opatření jsou *výchovná* (§ 15 až 20), *ochranná* (§ 21 až 23), *trestní* (§24 až 35) a přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu trestního zákona a trestního řádu nahrazující výchovná opatření (39, s. 4030). Zákon dále stanoví, že soudnictví ve věcech mladistvých a věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají *soudy pro mládež* (§ 4). Vedle obecných soudů, jsou tak zřízeny soudy pro mládež, dále pak zvláštní orgány činné ve věcech mládeže, státní zastupitelství a policejní orgány. Změny nastaly ve zvláštních důvodech zániku trestní odpovědnosti mladistvých, jinou koncepci má sankcionování mladistvých.

Z hlediska hranice trestní odpovědnosti mladistvých je nejvýznamnější novinkou ustanovení § 5, pojednávající o trestní odpovědnosti mladistvých:

(1) Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

(2) Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let (38, s.4031).

Tímto ustanovením přinesl zákon průlom do pojetí tzv. absolutní trestní odpovědnosti. Zde hovoříme o tzv. relativní odpovědnosti, která je chápána, jako

podmíněná způsobilost jedince být pachatelem trestného činu. Předmětem pozornosti tak musí být kromě věku a přičetnosti, také rozumová a mravní vyspělost jednajícího v každém jednotlivém konkrétním případě. Zjednodušeně lze říci, že děti mladší patnácti let jsou trestně neodpovědné vždy, osoby starší osmnácti let jsou vždy trestně odpovědné. Mladiství jsou odpovědní relativně podmíněně, tj. při splnění požadavku rozumové a mravní vyspělosti ve vztahu k tomu či onomu trestnému činu. Tato koncepce se podle důvodové zprávy z vládního návrhu zákona uplatní zejména v případě méně závažných deliktů (například drobných případů neoprávněného užívání cizí věci, omezování osobní svobody, výtržnictví apod.), které sice překročily meze stanovené zákonem, avšak ne vždy přitom musí být mladistvému vzhledem k stupni jeho duševní zralosti jasné, že tyto hranice svým jednáním překročil. Nezralost mladistvého přitom musí být podstatná, tj. musí být zřejmé, že mladistvý v době činu ještě nedosáhl po stránce intelektuální nebo mravní takového stupně vývoje, jakého dosahují jeho vrstevníci (30, str. 8).

Stejně jako v předchozí právní úpravě, je u mladistvého pachatele ve srovnání s dospělým, stanovena podmínka vyššího stupně společenské nebezpečnosti činu pro společnost, a to vyšší než malý (§ 6).

Pokud se dítě mladší patnácti let, které není trestně odpovědné, dopustí činu jinak trestného, lze mu podle tohoto zákona uložit opatření (§ 93). To bývá zpravidla uloženo na základě pedagogicko-psychologického vyšetření a jedná se o:

- a) dohled probačního úředníka,
- b) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- c) ochrannou výchovu.

3.6 Srovnání věkové hranice trestní odpovědnosti se zahraničím

Při srovnání věkové hranice trestní odpovědnosti České republiky se zahraničím je nutné přihlídnout k odlišnému kulturně-historickému vývoji v zahraničí a k odlišnému právnímu i sociálnímu prostředí.

Tabulka č. 1 Věkové hranice trestní odpovědnosti ve vybraných státech

Stát	Věková hranice trestní odpovědnosti	Věk nabytí zletilosti
Albánie	14	18
Anglie, Wales	10 ¹⁾	18
Arménie	16 (14) ²⁾	18
Bělorusko	16 (14) ²⁾	18
Belgie	18 (16) ³⁾	18
Bosna-Hercegovina	14	18
Bulharsko	14	18
Dánsko	15	18
Estonsko	16 (13) ²⁾	18
Finsko	15	18
Francie	4)	18
Gruzie	16 (14)	18
Chorvatsko	14	18
Irsko	7 (14) ³⁾	18
Island	15	18
Itálie	14	18
Izrael	12	18
Kanada	12	18
Kypr	12	18

Litva	16 (14) ²⁾	18
Lotyšsko	16 (14) ²⁾	18
Maďarsko	14	18
Makedonie	14	18
Malta	9 (14)	18
Nizozemí	12	18
Norsko	15	18
Polsko	17 (16) ²⁾	18
Portugalsko	16	20
Rakousko	(14) ⁶⁾	18
Rumunsko	14 (16) ⁷⁾	18
Rusko	16 (14) ²⁾	18
Řecko	12	18
Severní Irsko	10	17
Skotsko	8 (16) ⁸⁾	21
Slovensko	15	18
Slovinsko	14	18
SRN	14 ⁹⁾	18
Španělsko	16	18
Švédsko	15	18
Švýcarsko	7 (15) ¹⁰⁾	18
Turecko	11	18
Ukrajina	16 (14) ²⁾	18
USA	11 ¹¹⁾	18

Vysvětlivky k tabulce:

1. V Anglii a Walesu lze považovat dítě ve věku 10 let a starší za trestně odpovědné, jestliže se prokáže, že vzhledem k okolnostem případu byl pachatel schopen rozlišit správné jednání od nesprávného.

2. V těchto státech lze stíhat osoby ve věku nejméně 14 let (v Polsku 16 let) za spáchání závažných trestných činů, jakými jsou vražda, znásilnění, loupež, krádež a úmyslné ublížení na zdraví, jehož následkem je smrt nebo těžká újma na zdraví.
3. V Belgii lze věkovou hranici trestní odpovědnosti snížit na 16 let, a to v některých případech, kdy se specifika opatření směřující proti mladistvým jeví jako méně účinná.
4. Právní terminologie ve Francii nerozlišuje mezi jednotlivými kategoriemi pachatelů do 18 let a používá jednotného termínu „mineurs“ (nezletilý), jimiž jsou označeni shodně nezletilí, kteří v době spáchání trestného činu nedosáhli 18 let.
5. V Irsku je dítě ve věku od 7 do 14 let pokládáno za osobu, která sice nedosáhla věku, aby byla schopna uvážit své jednání, ale tento předpoklad lze odmítnout, existuje-li závažný důvod o tom, že jednání jehož se dopustilo, je z morálního hlediska špatné.
6. Rakouský zákon o soudnictví v trestních věcech mládeže rozlišuje dvě kategorie pachatelů do 18 let, a to jednak nedospělce, tj. toho, kdo dovršil 14 let, ale dosud nepřekročil 19 rok svého věku. Nedospělci, kteří se dopustí jednání ohroženého trestem, nejsou trestně odpovědní. V těchto případech se používá opatření podle zákona o rodině, nebo podle předpisu upravujícího péči o mládež. Mladistvý který se dopustil protiprávního jednání, je trestně odpovědný. Pokud není na základě dokazování dostatečně zralý, aby rozpoznal protiprávnost svého činu, soud od jeho potrestání upustí.
7. V Rumunsku, jde-li o pachatele ve věku od 14 do 16 let, musí soud rozhodnout, zda dosáhl mladistvý v tomto věku takové úrovně zralosti, že je zodpovědný za své jednání.
8. Ve Skotsku může být podezřelá osoba ve věku od 8 do 16 let trestně stíhána pouze se souhlasem Lord Advocate. Jde-li o osoby ve věku 16 až 21 let, trestní řízení se proti nim vede jako proti dospělým pachatelům.

9. V Německu je mladistvý považován za trestně odpovědného, je-li v době spáchání trestného činu podle svého duševního a mravního vývoje dostatečně zralý na to, aby rozpoznal protiprávnost svého činu a podle toho jednal.
10. Ve Švýcarsku se proti dětem ve věku od 7 do 14 let vede řízení probíhající před zvláštními úřady, které spíše připomínají úřady péče o dítě než-li trestní soudy pro mladistvé. Pachatelé ve věku od 15 do 17 let jsou považováni za mladistvé a vede se proti nim řízení před trestně-soudními orgány pro mládež.
11. V USA se věk, po jehož dovršení lze pachatele postavit před soud výrazně liší v jednotlivých státech. Obecně se jedná o dosažení věku 14, 15 nebo 16 let, ale v některých státech věkový limit dokonce neexistuje. Jedním z důležitých faktorů, jež se v této souvislosti zvažují, je i závažnost stíhaného trestného činu (32, s. 199-200).

3.7 Podíl dětí a mladistvých na kriminalitě

Pro objektivní určení podílu mládeže na kriminalitě obecně, je třeba brát v úvahu, že statistické údaje vycházejí z evidované, tedy zjištěné, trestné činnosti. Lze se oprávněně domnívat, že počet spáchaných skutků, jak celkově, tak dětmi, je daleko vyšší. Zejména v oblasti drobnější majetkové trestné činnosti, kde latentní kriminalita může dosahovat, až 100 % evidované trestné činnosti, je řada skutků neohlášena, nebo v případě dětí řešena ze strany poškozených dohodou s rodiči o náhradě škody či domluvou dítěti.

Dalším důležitým hlediskem je fakt, že kriminalita není rovnoměrně demograficky rozložena, ale koncentruje se zejména ve velkých městech a průmyslových aglomeracích s vysokým počtem anonymních a migrujících osob. Podle statistických údajů Policie České republiky je 60 % trestných činů spácháno ve dvaceti městech, v nichž žije necelá třetina obyvatel státu (41, s.1).

V kriminalitě převažuje majetková trestná činnost, která tvoří 75 % registrované trestné činnosti. Její objasňenost se dle regionů pohybuje v rozmezí od 7 % do 50 %.

Údaje o struktuře pachatelů lze vzhledem k malé míře objasněnosti a latenci činů považovat spíše za orientační. Naopak u kriminality násilné, mravnostní a hospodářské lze zjištěné údaje považovat za velmi objektivní.

Po změnách, ke kterým došlo v naší republice po roce 1989 se kriminalita prudce zvýšila, a to téměř 3,5krát. Se zvyšováním kriminality obecně se zvyšovala i kriminalita mládeže. Dle evidovaných údajů, byl nárůst kriminality mládeže dokonce strmější, než nárůst kriminality obecně. Jedná se zejména o údaje o majetkové trestné činnosti. Tento trend lze pozorovat již od 80. let minulého století a není záležitostí pouze České republiky, ale jde o celosvětový problém. Polistopadový růst kriminality v České republice dosáhl svého vrcholu v roce 1999, kdy bylo zaevidováno 426.626 trestných činů. Od té doby došlo k mírnému poklesu a stabilizaci kriminality.

Tabulka číslo 2 a graf číslo 1 porovnávají evidovanou trestnou činnost v České republice a na ní podíl dětí, mladistvých a mládeže za období od roku 1979 do roku 1989 (45, s. neuv.).

Tabulka číslo 3 a graf číslo 2 porovnávají evidovanou trestnou činnost v České republice a na ní podíl dětí, mladistvých a mládeže za období od roku 1990 do roku 2001 (45, s. neuv.).

Tabulka číslo 4 a graf číslo 3 porovnávají evidovanou trestnou činnost v České republice a na ní podíl dětí, mladistvých a mládeže za období od roku 2002 do roku 2008 (45, 47 s, neuv.).

Graf číslo 4 porovnává vývoj evidované trestné činnosti a na ní podíl dětí, mladistvých a mládeže za období od roku 1979 do roku 2008 (45, 47 s. neuv.).

Porovnání podílu dětí, mladistvých a mládeže na jednotlivých druzích kriminality a její procentuální vyjádření za rok 2000 je uvedeno v tabulce číslo 5 a za rok 2005 v tabulce číslo 6 (45, s. neuv.).

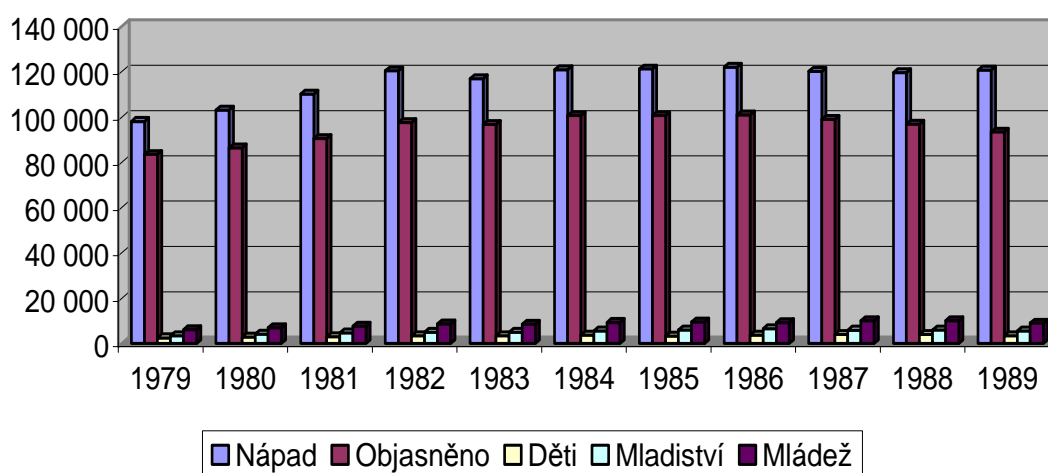
Údaje vycházejí z uveřejněných statistik Ministerstva vnitra České republiky a Policie České republiky, týkajících se kriminality.

Závěrem lze konstatovat, že od roku 1996 je zaznamenáván mírný pokles počtu zjištěných trestných činů spáchaných dětmi. Tento trend se nejvýrazněji potvrdil v roce 2002, kdy se počty stíhaných osob přiblížily až na úroveň roku 1991. Pokles počtu dětských pachatelů se snížil o 44 % a trestných činů jimi spáchaných též o 44 %. Podobně se snížil počet mladistvých pachatelů, a to o 17 % a počet trestných činů jimi spáchaných o 15,6 %. Jde však o netypický ukazatel, který byl zapříčiněn změnou v trestním zákoně (změna výše škody pro účely trestního řízení - hranice trestného činu z Kč 2.000,- na Kč 5.000,-). Potěšujícím faktem je, že od té doby, s každoročním mírným poklesem kriminality, klesá i počet dětských i mladistvých pachatelů.

Tabulka č. 2 Porovnání evidované trestné činnosti v ČR za období 1979-1989

Rok	Nápad	Objasněno	Děti	Mladiství	Mládež
1979	98 089	83 641	2 663	3 578	6 241
1980	103 194	86 453	2 921	4 247	7 168
1981	110 311	90 590	3 117	4 730	7 847
1982	120 444	97 670	3 627	5 163	8 790
1983	117 001	96 796	3 531	5 137	8 668
1984	120 918	100 672	3 782	5 600	9 382
1985	121 272	100 665	3 475	6 157	9 632
1986	122 122	101 000	3 761	6 559	9 320
1987	120 260	99 006	4 152	6 021	10 173
1988	119 675	97 064	4 096	6 048	10 144
1989	120 768	93 542	3 574	5 625	9 199

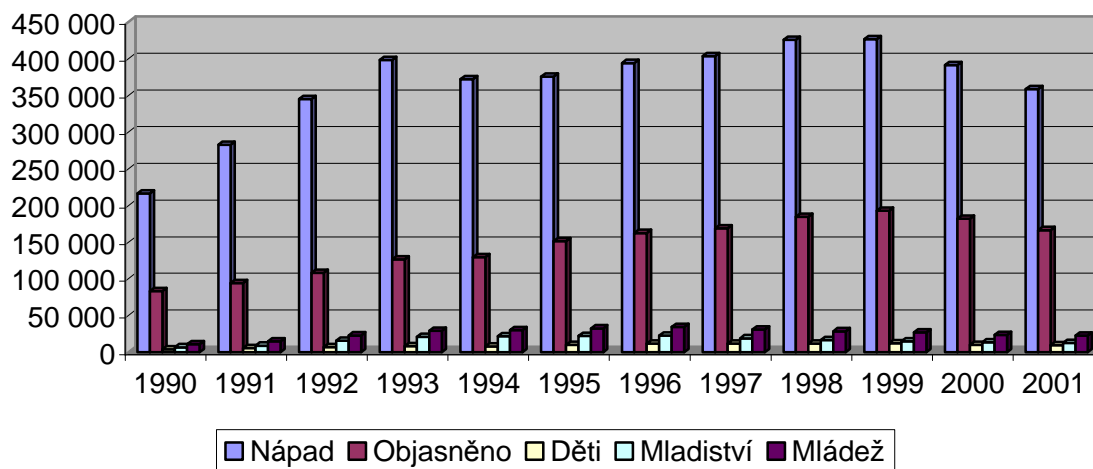
Graf č. 1 Grafické vyjádření evidované trestné činnosti v ČR za období let 1979-1989

Tabulka č. 3 Porovnání evidované trestné činnosti v ČR za období 1990-2001

Rok	Nápad	Objasněno	Děti	Mladiství	Mládež
1990	216 852	83 237	4 146	6 925	11 071
1991	282 998	94 115	5 939	9 119	15 058
1992	345 205	108 380	7 093	15 952	23 045
1993	398 505	126 442	8 280	21 074	29 354
1994	372 427	129 540	8 053	22 160	30 213
1995	375 630	151 842	10 322	22 310	32 632
1996	394 267	162 929	12 059	22 719	34 778
1997	403 654	169 177	12 086	19 139	31 225
1998	425 930	185 093	11 999	16 730	28 729
1999	426 626	193 354	12 464	14 920	27 384
2000	391 469	182 245	10 216	13 507	23 723
2001	358 577	166 827	9 925	12 913	22 838
CELKEM	4 392 140	1 753 181	112 582	197 468	310 050

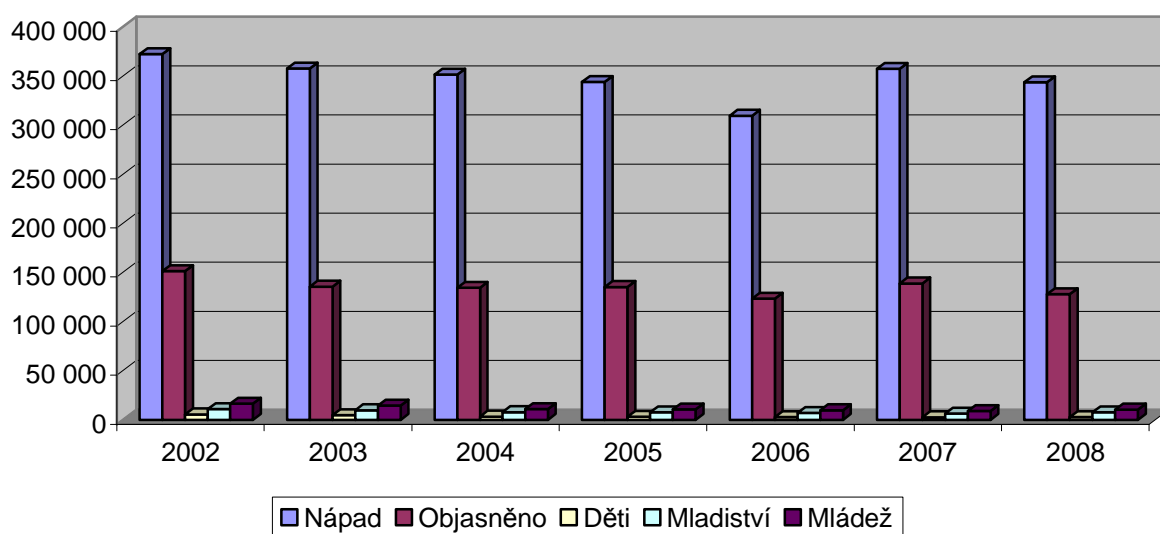
Graf č. 2 Grafické vyjádření evidované trestné činnosti v ČR za období let 1990-2001

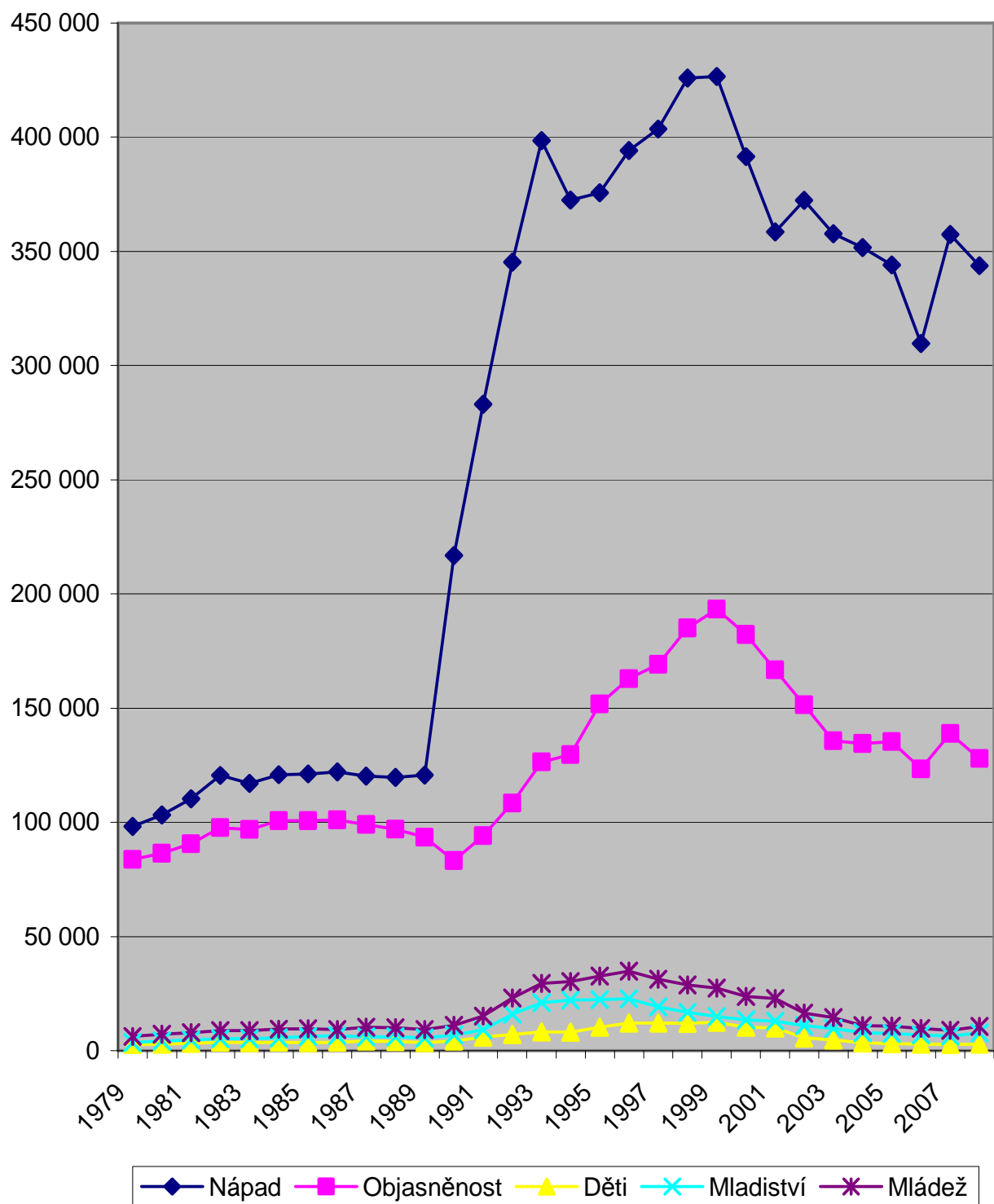
Tabulka č. 4 Porovnání evidované trestné činnosti v ČR za období 2002-2008

Rok	Nápad	Objasněno	Děti	Mladiství	Mládež
2002	372 341	151 492	5 541	10 901	16 442
2003	357 740	135 581	4 692	9 779	14 471
2004	351 629	134 444	3 319	7 886	10 933
2005	344 060	135 281	3 086	7 614	10 700
2006	309 678	123 338	2 805	6 943	9 748
2007	357 391	138 852	2 635	6 322	8 957
2008	343 799	127 906	2 783	7 728	10 511

Graf č. 3 Grafické vyjádření evidované trestné činnosti v ČR za období let 2002-2008

Graf č. 4 Vývoj evidované trestné činnosti v ČR za období 1979-2008

Tabulka č. 5 Porovnání jednotlivých druhů trestné činnosti v ČR v roce 2000

	Zjištěno	Děti	%	Nezletilí	%	Mládež	%
Násilné činy	21 996	1 143	5,2	989	4,5	2 132	9,7
Mravnostní činy	1 856	117	6,3	189	10,1	306	16,5
Majetkové činy	284 295	6 699	2,4	6 499	2,3	13 198	4,6
Ostatní kriminální činy	19 842	695	3,5	858	4,3	1 553	7,8
Zbývající kriminalita	23 031	223	1,0	262	1,1	485	2,1
Hospodářské činy	37 632	22	0,06	108	0,3	130	0,3

Tabulka č. 6 Porovnání jednotlivých druhů trestné činnosti v ČR v roce 2005

	Zjištěno	Děti	%	Nezletilí	%	Mládež	%
Násilné činy	21 684	581	2,7	1 149	5,3	1 730	7,9
Mravnostní činy	1 849	104	5,6	190	10,2	294	15,9
Majetkové činy	229 279	1 786	0,8	4 643	2,0	6 429	2,8
Ostatní kriminální činy	24 692	434	1,8	1 197	4,9	1 631	6,6
Zbývající kriminalita	22 585	81	0,4	187	0,8	268	1,2
Hospodářské činy	43 882	100	0,2	248	0,6	348	0,8

3.8 Diskuze o věkové hranici trestní odpovědnosti

V posledních letech dochází v naší společnosti k diskuzi o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti ze současných 15 let na 14 let, nebo dokonce níže. K názoru, že je věkovou hranici trestní odpovědnosti třeba snížit, se přiklání část veřejnosti a politiků.

K tomuto závěru dospěli zejména po řadě zvlášť nebezpečných trestných činů spáchaných dětmi ve věku do 15 let. Na druhé straně, která se snížením věkové hranice trestní odpovědnosti nesouhlasí je větší část psychologů.

Hlavními argumenty zastánců snížení hranice trestní odpovědnosti jsou:

- dřívější biologické dospívání (populace dnes fyzicky dospívá dříve, je vyšší a těžší – to lze doložit dlouhodobými antropologickými měřeními)
- s biologickým dopíváním se urychluje psychický vývoj
- zvyšuje se počet dětí (které nejsou kvůli věku trestně odpovědné), jež páchají trestnou činností a které jsou k trestné činnosti zneužívány neodpovědnými dospělými (často i rodiči)

Doc. MUDr. Karel Barták, CSc., který je jedním ze zastánců snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, uvádí, že trestná činnost zanechává nezvratné následky na celý život mladého pachatele. Proto u mládeže preferuje jednoznačně preventivní úsilí před „lčením“ (speciální zařízení pro mládež a vězení). Kriminologické výzkumy jasně ukazují, že čím je delikvent mladší a spáchaný trestný čin závažnější, tím je také nebezpečí recidivy větší. Pomoc mladému delikventovi by měla být včasná a komplexní, včetně možnosti udělit přiměřený a vhodný trest. Pokud prevence, která by měla být upřednostňována selže, měli by nastoupit další mechanismy. Do prevence i „lčení“ by se ve větší míře měly zapojit instituce a organizace Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR. Snížení kriminality

mládeže vyžaduje komplexní působení zainteresovaných subjektů. Je třeba si uvědomit, že náklady nebudou malé, ale jistě se vyplatí (40, s. 1-2).

Odpůrci snižování hranice trestní odpovědnosti argumentují tím, že zdaleka nelze hovořit o tom, že by děti byly dnes zralejší a odpovědnější a že by se v tomto smyslu jejich vývoj urychlil. Mají určitě více zážitků a zkušeností všeho druhu, zároveň se však zvyšuje rozpor mezi vyspíváním jednotlivých složek jejich osobnosti. Souhlasí s tím, že se urychluje vývoj fyzický a snad i vývoj sexuální, krok s ním ale nedrží schopnost tyto funkce řídit a odpovědně ovládat. Rovněž není pravdou, že by „dětští vrazi“ byli produktem současné doby, jak je to prezentováno některými médii. Kriminální problematika dětí mladších 15 let je popisována v odborných pracích již z 19.století. Fakt, že ústavní formy práce s mládeží nedokáží odfiltrovat neblahý vliv vrstevníků, kteří mají sklon k delikventnímu chování, hovoří rovněž proti snižování věkové hranice trestní odpovědnosti. Odstrašující funkce trestu není rovněž pádným argumentem, protože výzkumy potvrzují, že pachatelé závažných trestných činů počítají s tím, že nebudou odhaleni.

Třetím názorovým proudem v této diskuzi je nutnost individuálního posouzení a diferenciací mezi jednotlivými pachateli trestné činnosti. Na odbornících by pak bylo posoudit v každém individuálním případě psychickou, osobnostní a mravní vyspělost dítěte. Odlišovat by se měl i přístup ke kriminalitě epizodní, podmíněné vývojově, která může být například důsledkem tápání při hledání vlastní identity. A přístup ke kriminalitě esencionální, která souvisí s poruchovým vývojem, jenž ústí disociální poruchu osobnosti. Přístup k postupně se rozvíjejícímu psychopatovi musí být samozřejmě podstatně odlišný od přístupu k dítěti zápasícímu se svým dospíváním. Diferenciací též znamená přestat si nalhávat, že všechny delikventní děti jsou nevinné oběti okolností, že příčiny jejich delikvence jsou vždy selhání dospělého, že stačí delikventnímu dítěti poskytnout dobré podmínky a případně korektivní zkušenost k tomu, aby přestalo páchat zločiny (41, s. 2).

Mé 17-leté zkušenosti z práce policejního inspektora hovoří pro tuto třetí variantu, která i když by byla nejnáročnější, byla by zároveň nejobjektivnějším

přístupem k této problematice. Ve své praxi jsem se setkal s pachateli, kteří již ve věku 13 let páchali sériově a odborně trestnou činnost a dokonce „školili“ policisty ze svých práv. Na druhé straně jsou případy, kdy 15-letí spáchají skutek, který naplňuje znaky trestného činu, jeho nebezpečnost pro okolí je však zanedbatelná a byl spíše důsledkem tlaku party, nebo snahy vyrovnat se svým vrstevníkům. Mé osobní přesvědčení je, že většina 15-letých mladistvých je dnes schopna posoudit, jaké jednání je protizákonné a nežádoucí.

Další myšlenkou v této diskuzi je začít nekompromisně postihovat i zákonné zástupce malých zločinců. Ti by měli za své nezdárné svěřence nést mnohem větší odpovědnost než dnes. Problém je však v tom, že ve většině případů je zbytečné takovou rodinu postihovat, protože stejně řádně nefunguje. Problematické by bylo i určení do jaké míry mohou rodiče (či jiní zákonní zástupci) za chování dítěte. Jak již bylo dříve řečeno, delikventní dítě nemusí být produktem zanedbání rodičovských povinností. Takové tresty za nevhodnou a neodbornou výchovu by byly i v rozporu se základními lidskými právy, protože by člověk byl trestán za prohřešky někoho jiného. Určitá míra zodpovědnosti za výchovu dětí je jistě na místě a v současné době je stanovena zejména ustanoveními z hlavy šesté trestního zákona (trestné činy proti rodině a mládeži). V případě uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody rodičovi dítěte za jeho prohřešek by byla postižena celá rodina. Co by se dělo v rodinách s rodiči samoživiteli nebo v případech dětí adoptovaných či v pěstounské péči?

Diskuze o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti vyvrcholila v roce 2004 poslaneckým návrhem zákona na snížení věkové hranice trestní odpovědnosti na 14 let. Ten podal poslanec ODS za Moravskoslezský kraj Ing. Radim Chytka, ve druhém čtení novely trestního zákona. Tuto novelu předložila Vláda Poslanecké sněmovně dne 21.7.2004. Pozměňovací návrh byl s ostatními pozměňovacími návrhy zpracován jako sněmovní tisk 746/3 dne 13.10.2005. Návrh zákona byl dne 30.11.2005 při třetím čtení schválen a byl postoupen Senátu České republiky. Senát České republiky dne 8.2.2006 na 9. schůzi návrh zákona zamítl. O návrhu vráceného zákona pak Poslanecká sněmovna ČR hlasovala dne 21.3.2006 na 54. schůzi a zákon nepřijala (48,s neuv).

V souvislosti s vládním návrhem nového trestního zákoníku, který byl v Poslanecké sněmovně ČR předložen na 39. schůzi 30. 10. 2008 k obecné rozpravě, 31. 10. 2008 k podrobné rozpravě a 4. 11. 2008 byl rozeslán s pozměňovacími návrhy, jako tisk č. 410/3, byl podán opět poslancem ODS za Moravskoslezský kraj Ing. Radimem Chytkou, pozměňovací návrh na snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Nový trestní zákoník i s tímto pozměňovacím návrhem byl schválen ve 3. čtení na 42. schůzi Poslanecké sněmovny ČR dne 11. 11. 2008. Pozměňovací návrh zní: „V § 25 se slovo „patnáctý“ nahrazuje slovem „čtrnáctý“. Návrh zákona byl dne 12. 12. 2008 odeslán ke schválení do Senátu ČR jako tisk 11/0 (48,s. neuv.). Senát Parlamentu České republiky na své 3. schůzi, dne 8. 1. 2009 schválil, jako senátní tisk č. 11, návrh nového trestního zákona, ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou České republiky (49, s. neuv.). Prezident české republiky Václav Klaus podepsal nový trestní zákoník dne 27. 1. 2009. Po jeho podpisu vyjádřil Václav Klaus několik výhrad k tomuto novému trestnímu zákonu, s tím, že svým podpisem podpořil již dlouho potřebnou reformu českého trestního práva, ale nemůže nevidět některé problematické prvky nového zákona. Jedním z nich je i kritika snížení věkové hranice trestní odpovědnosti na 14 let. Klíčové pro jeho rozhodnutí byl opakovaný veřejný slib ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila, že se ministerstvo spravedlnosti nebrání změně textu zákoníku, ještě před jeho vstupem v platnost k 1. 1. 2010 (44, s. neuv.)

4. Průzkum pohledu dětí na trestní odpovědnost a jejich informovanost

4.1 Dotazníkový průzkum pohledu dětí na věkovou hranici trestní odpovědnosti

Vyhodnocení dotazníku

Vyhodnocení nashromážděných dat proběhlo tak, že jsem provedl rozbor každé položené otázky a to nejprve u odpovědí dětí, pak u mladistvých a nakonec porovnávám rozdíly v obou skupinách. Nejprve uvádím položenou otázku, dále následuje tabulka s vyhodnocením, kde je uvedeno absolutní číslo odpovědí a za ním procentní hodnota v dané položce. První je uveden množství všech vyhodnocených odpovědí (celkem), poté srovnání poměru odpovědí dívek a chlapců (dívky, chlapci), a srovnání poměru odpovědí dětí z města a venkovského prostředí (město, vesnice) a nakonec orientační srovnání poměru odpovědí dětí z běžných a speciálních škol (běžná škola, speciální škola). U těchto posledních položek docházelo v největší míře k odchýlkám, což je jistě dáno poměrem získaných odpovědí – 199 žáků běžných škol a 20 žáků speciální školy. Proto je toto srovnání pouze orientační. U mladistvých respondentů je postup stejný, pouze není srovnání mezi žáky běžných a speciálních škol. Pod každou tabulkou je uveden komentář ke zjištěným údajům.

Tabulka č. 7 Vyhodnocení otázky č. 1 z dotazníku (děti): „Poznáš, jaké jednání je trestným činem?“ (24, s. 44)

	nepoznám		spíše nepoznám		neumím se vyjádřit		spíše poznám		poznám	
celkem	5	2,3%	29	13,2%	28	12,8%	96	43,8%	61	27,9%
dívky	2	1,9%	13	12,4%	13	12,4%	53	50,5%	24	25,7%
chlapci	3	2,6%	16	14,0%	15	13,2%	43	37,7%	37	32,5%
město	2	2,7%	11	15,5%	4	5,5%	39	53,4%	17	23,3%
vesnice	3	2,0%	18	12,3%	24	16,4%	57	39,0%	44	30,1%
běžná škola	3	1,5%	28	14,0%	27	13,6%	95	47,7%	46	23,1%
speciální škola	2	10,0%	1	5,0%	1	5,0%	1	5,0%	15	75,0%

Více než 60% respondentů se domnívá, že buď poznají či spíše poznají jednání, které je trestným činem. Naopak pouze 15% respondentů uvedlo, že takové jednání nepozná či spíše nepozná. Rozdíly v postoji dívek a chlapců nejsou velké a vzhledem k počtu respondentů nelze usuzovat, že by například 10% rozdíl v položce spíše poznám byl přesně vypovídající za celou populaci. Rozdíl v odpovědích městských a vesnických dětí je rovněž malý. Největší rozdíl se ukázal mezi pohledem dětí z běžných škol a speciálních. To lze částečně vysvětlit tím, že respondenti ze škol speciálních byli v průměru o jeden rok starší než respondenti v běžných školách a poměrně malým vzorkem dětí ze speciálních škol, což může vést k určitému zkreslení. Toto hledisko je nutné vzít v úvahu u všech položek. Lze rovněž uvažovat o tom, že u dětí ze speciálních škol se projevuje to, že více pocházejí z hůře sociálně přizpůsobivých rodin, které mají větší zkušenosti s kriminalitou.

Tabulka č. 8 Vyhodnocení otázky č. 1 z dotazníku (mladiství): „Poznáš, jaké jednání je trestným činem?“

	nepoznám		spíše nepoznám		neumím se vyjádřit		spíše poznám		poznám	
	četnost	procento	četnost	procento	četnost	procento	četnost	procento	četnost	procento
celkem	4	1,8%	10	4,4%	5	2,2%	173	76,0%	35	15,4%
dívky	1	0,8%	5	3,8%	3	2,3%	100	76,9%	21	16,1%
chlapci	3	3,0%	5	5,2%	2	2,1%	73	75,3%	14	14,4%
město	2	1,9%	5	4,8%	3	2,9%	74	70,5%	21	20,0%
vesnice	3	2,5%	5	4,1%	1	0,8%	99	81,1%	14	11,5%

Víc jak 90 % mladistvých respondentů se domnívá, že pozná nebo spíše pozná, jaké jednání je trestným činem. Pouze 6 % respondentů si myslí, že nepozná nebo spíše nepozná jaké jednání je trestné. Mírně větší jistotu v rozeznání trestnosti jednání uvádějí dívky. Rozdíl mezi respondenty z městského regionu a vesnického je rovněž minimální.

Posun v jistotě rozpoznání trestnosti jednání je u mladistvých o 20% vyšší než u dětí. Tento uváděný rozdíl může korespondovat s rozdílem v rozumové vyspělosti, s častějším kontaktem s touto problematikou ve škole, v médiích i mezi vrstevníky.

Tabulka č. 9 Vyhodnocení otázky č. 2 z dotazníku (děti): „Byl(a) jsi svědkem trestného činu?“ (24, s. 45)

	byl(a)		asi byl(a)		neumím se vyjádřit		asi nebyl(a)		nebyl(a)	
	četnost	procento	četnost	procento	četnost	procento	četnost	procento	četnost	procento
celkem	86	39,2%	30	13,7%	13	5,9%	43	19,6%	47	21,5%
dívky	42	40,0%	18	16,2%	6	5,7%	20	19,0%	20	19,0%
chlapci	44	39,5%	12	10,5%	7	6,1%	23	20,2%	27	23,7%
město	29	38,3%	10	13,7%	7	9,6%	26	21,9%	12	16,4%
vesnice	57	39,0%	20	8,2%	6	4,1%	27	18,5%	35	23,9%
běžná škola	75	38,2%	28	14,0%	13	6,5%	43	21,1%	40	20,1%
speciální škola	11	55,0%	2	10,0%	0	0,0%	0	0,0%	7	35,0%

Pro ověření schopnosti respondentů rozpoznat jednání, které je trestným činem jsem položil kontrolní otázku č. 2. Přes 60% dětí si bylo jisto, že buď bylo nebo nebylo svědkem trestného činu, což znamená, že jsou takové jednání schopni rozpoznat. 32% respondentů si je jisto méně a pouze 6% se nedokáže vyjádřit. Z obou otázek tak vyplývá, že jistotu ve schopnosti kvalifikovat nezákonné jednání má 60-70% respondentů. Rozdílné odpovědi ve sledovaných položkách jsou malé, vybočují pouze respondenti speciálních škol, což lze opět připsat malému vzorku. Pro výzkum z toho vyplývá, že 60 -70 % dětí ve věku 13-14 let se domnívá, že je schopno rozpoznat nezákonné jednání.

Tabulka č. 10 Vyhodnocení otázky č. 2 z dotazníku (mladiství): „Byl(a) jsi svědkem trestného činu?“

	byl(a)		asi byl(a)		neumím se vyjádřit		asi nebyl(a)		nebyl(a)	
celkem	76	33,5%	33	14,5%	2	0,9%	65	28,6%	51	22,5%
dívky	39	30,0%	20	15,4%	1	0,8%	41	31,5%	29	22,3%
chlapci	37	38,1%	13	13,4%	1	1,0%	24	24,7%	22	23,7%
město	39	37,1%	18	17,1%	2	1,9%	29	27,6%	19	18,1%
vesnice	37	30,3%	15	12,3%	0	0,0%	36	29,5%	32	26,2%

56 % mladistvých respondentů uvedlo, že buď bylo, nebo nebylo svědkem trestného činu z čehož se dá odvodit jistota ve schopnosti rozpoznat takové jednání. 43 % mladistvých si je méně jisto zda bylo či nebylo svědkem trestného činu. Pouze 2 respondenti uvedli, že se nedokáží vyjádřit. U chlapců je o 8 % více uvedených odpovědí, že byly svědky trestného činu, než u dívek. Což je vzhledem k životnímu stylu chlapců a dívek v tomto věku reálný předpoklad. Rovněž o 7 % vyšší výsledek setkání se s trestným činem mladistvých z městského regionu potvrzuje fakt vyšší kriminality v městských regionech oproti vesnickým.

Rozdíl v jistotě uvést, zda byli či nebyli svědky trestného činu je u dětských a mladistvých respondentů obdobná, u mladistvých dokonce klesla o 4 %. Tento fakt nepřisuzují tomu, že by jistota mladistvých respondentů klesla oproti dětským, ale spíše tomu, že si mladiství respondenti více uvědomují složitost posouzení této problematiky a neuvádějí krajní hodnoty. Zajímavý je rovněž fakt že se v průměru o 10 % zvýšil názor, u mladistvých respondentů, že byli či spíše byli, svědky trestného činu, na rozdíl od dětských respondentů.

Tabulka č. 11 Vyhodnocení otázky č. 3 z dotazníku (děti): „Domníváš se, že máš dostatek informací o trestní odpovědnosti?“ (24, s. 46)

	ano		spíše ano		nezajímá mě to		spíše ne		ne	
celkem	32	14,6%	86	39,2%	44	20,0%	42	19,2%	17	7,8%
dívky	13	12,4%	42	40,0%	19	18,0%	14	13,3%	7	6,7%
chlapci	19	15,8%	44	39,5%	25	21,9%	18	15,8%	10	8,8%
město	12	16,4%	32	43,8%	15	20,5%	10	13,7%	5	6,8%
vesnice	20	13,7%	54	37,0%	29	19,9%	32	21,9%	12	8,2%
běžná škola	20	11,6%	85	42,7%	40	20,1%	41	20,6%	12	6,0%
speciální škola	12	70,0%	1	5,0%	4	20,0%	1	5,0%	5	25,0%

Polovina dotázaných se vyjádřila, že buď má, nebo spíše má dostatek informací o trestní odpovědnosti. Pětinu dětí tato problematika nezajímá a pouze asi 7% respondentů si myslí, že určitě nemá dostatek informací o trestní odpovědnosti. Rozdíly mezi chlapci a děvčaty jsou v tomto ohledu minimální. Mezi dětmi z města je o něco větší přesvědčení, že mají dostatek informací. To může být dáno např. většími možnostmi osvěty ze strany státních i nestátních organizací ve městě. Mezi dětmi ze speciální školy panuje vyšší jistota v tom, že mají nebo nemají přísun informací. Procento nezájmu je stejné.

Tabulka č. 12 Vyhodnocení otázky č. 3 z dotazníku (mladiství): „Domníváš se, že máš dostatek informací o trestní odpovědnosti?“

	ano		spíše ano		nezajímá mě to		spíše ne		ne	
celkem	16	7,0%	140	61,7%	16	7,0%	47	20,7%	8	3,5%
dívky	7	5,4%	86	66,2%	9	6,9%	24	18,5%	4	3,1%
chlapci	9	9,3%	54	55,7%	7	7,2%	23	23,7%	4	4,1%
město	7	6,7%	68	64,8%	7	6,7%	19	18,1%	4	3,8%
vesnice	9	7,4%	72	59,0%	9	7,4%	28	22,9%	4	3,3%

Přes 68 % mladistvých respondentů se domnívá, že má nebo spíše má dostatek informací o trestní odpovědnosti. Nezám o tuto problematiku uvedlo pouze 7 % respondentů a pouze 3,5 % respondentů se domnívá že určitě nemá dostatek informací o trestní odpovědnosti. Rozdíly mezi děvčaty a chlapci i respondenty z vesnického a městského regionu jsou minimální.

Mladiství respondenti jsou v průměru o 18 % spokojenější v informovanosti o trestní odpovědnosti než dětští, i přes to, že v absolutní spokojenosti o informovanosti je jejich spokojenost o 7 % nižší. U nezám o tuto problematiku je o 13 % nižší nezám u mladistvých.

Tabulka č. 13 Vyhodnocení otázky č. 4 z dotazníku (děti): „Víš na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti?“ (24, s. 46)

	nevím		nezajímá mě to		vím	
celkem	45	20,5%	72	32,9%	102	46,6%
dívky	26	24,8%	29	27,6%	50	47,6%
chlapci	19	16,6%	43	37,7%	52	45,6%
město	16	21,9%	20	27,4%	37	50,7%
vesnice	29	19,7%	52	35,6%	65	44,5%
běžná škola	41	20,6%	67	33,7%	91	45,7%
speciální škola	4	20,0%	5	25,0%	11	55,0%

Necelá polovina dětí uvedla, že ví na koho se obrátit o informace v problematice trestní odpovědnosti. 20% respondentů neví na koho by se měli obrátit. Oproti předchozím položkám se na 30% zvýšil počet odpovědí, které uvádějí, že je tato problematika nezajímá. Děti, které uvedly, že vědí na koho se obrátit pro informace, uvádějí v některých případech i více možností. Tabulka ukazuje na koho by se obrátily. Děti by se nejčastěji obrátily na policii, na rodiče a učitele. Za povšimnutí stojí 10% rozdíl v postojích chlapců a dívek u položky nezájmu o tuto problematiku.

Policie	66x	Úřad	2x
Rodiče	25x	Prarodiče	1x
Učitel (škola)	16x	Sourozenec	1x
Internet	9x	Knihovna	1x
Právník	4x	Soudce	1x
Kamarád	3x	Literatura	1x
TV, rozhlas	3x	Tel. linka pro mládež	1x

Tabulka č. 14 Vyhodnocení otázky č. 4 z dotazníku (mladiství): „Víš na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti?“

	nevím		nezajímá mě to		vím	
celkem	64	28,2%	22	9,7%	141	62,1%
dívky	47	36,2%	5	3,8%	78	60,0%
chlapci	17	17,5%	17	17,5%	63	64,9%
město	25	23,8%	9	8,6%	71	67,6%
vesnice	39	32,0%	13	10,7%	70	57,4%

62 % mladistvých uvedlo, že ví na koho se obrátit o informace v problematice trestní odpovědnosti, necelých 10 % nemá o tuto problematiku zájem a 28 % neví na koho by se mělo obrátit. Chlapci vykazují o 13 % nižší míru schopnosti obrátit se na někoho o informace o trestní odpovědnosti a 13 % vyšší nezájem o tuto problematiku. U mladistvých z městského regionu jsem zaznamenal přibližně o 10 %

vyšší míru schopnosti obrátit se na někoho o informace o trestní odpovědnosti. U mladistvých výrazně převyšuje důvěra obrátit se na informace o trestní odpovědnosti na policii, další dva významnější subjekty by byly rodiče a škola.

Policie	102x	Internet	4x
Rodiče	21x	Soud	3x
Učitel (škola)	20x	Tel. linka	2x
Právník	12x	Úřady	2x
		Soc. kurátor	1x

U mladistvých se o 14 % zvýšila schopnost obrátit se na někoho o informace o trestní odpovědnosti a o více jak 20 % klesl nezájem o tuto problematiku. Zajímavý je fakt, že na druhou stranu o 8 % stouplo odpovědí mladistvých, kde nevědí na koho se obrátit o informace o trestní odpovědnosti oproti dětským respondentům.

Tabulka č. 15 Vyhodnocení otázky č. 5 z dotazníku (děti): „O problematice trestní odpovědnosti jsi s rodiči?“ (24, s. 47)

	nemluvil(a)		mluvil(a) 1-2x		mluvil(a) vícekrát	
celkem	75	34,2%	80	36,5%	64	29,2%
dívky	34	32,4%	41	39,0%	30	28,6%
chlapci	41	36,0%	39	34,2%	34	29,8%
město	21	28,8%	27	37,0%	25	34,2%
vesnice	54	37,0%	53	36,3%	39	26,7%
běžná škola	67	33,7%	77	38,7%	55	27,6%
speciální škola	8	40,0%	3	15,0%	9	45,0%

Na otázku zda o problematice trestní odpovědnosti děti mluvily s rodiči odpověděly 2/3 tak, že s nimi na toto téma alespoň 1x, 2x nebo vícekrát mluvily. Pouze třetina se vyjádřila, že spolu nemluvily. Rozdíly mezi chlapci a děvčaty jsou malé. Vesnické děti se ve větší míře vyjádřily, že doma na toto téma nemluvily, na rozdíl

od městských dětí, kteří se takto bavily častěji i vícekrát. Velký rozdíl vykazují odpovědi dětí ze speciální školy a běžných škol u položky mluvil vícekrát.

Tabulka č. 16 Vyhodnocení otázky č. 5 z dotazníku (mladiství): „O problematice trestní odpovědnosti jsi s rodiči?“

	nemluvil(a)		mluvil(a) 1-2x		mluvil(a) vícekrát	
celkem	69	30,4%	71	31,3%	87	38,3%
dívky	38	31,1%	50	41,0%	42	34,4%
chlapci	31	32,0%	21	21,6%	45	46,4%
město	30	28,6%	32	30,5%	43	41,0%
vesnice	39	32,0%	39	32,0%	44	36,0%

Na otázku číslo 5 odpovědělo 30 % mladistvých respondentů, že o trestní odpovědnosti s rodiči nemluví a 70 % mluvilo vícekrát či alespoň jednou. Mezi dívkami a chlapci je rozdíl pouze v tom, že chlapci uvádějí častěji, že na toto téma mluvili s rodiči vícekrát než dívky. Ale celkově mluvili s rodiči více dívky. Děti z vesnického regionu uvádějí mírně nižší procento nemluvení na toto téma s rodiči, což opět může souviset s nižším výskytem kriminality ve vesnických regionech.

Mladiství respondenti v 8 % vícekrát mluvili s rodiči o trestní odpovědnosti než dětští respondenti. Jinak nejsou zaznamenány podstatnější rozdíly.

Vyhodnocení otázky č. 6 z dotazníku (děti): „Ve kterém předmětu (předmětech) ve škole jste mluvili o problematice trestní odpovědnosti?“ (24, s. 48)

Občanská výchova (OV)	61x	OV + RV + další	18x
Rodinná výchova (RV)	19x	Pracovní činnost	1x
V žádném	20x	Přednáška	1x
OV + RV	57x		

Tabulka č. 17 Vyhodnocení otázky č. 6 z dotazníku (děti): „Považujete to za dostatečné?“ (24, s. 48)

	ano		nedokáží se vyjádřit		ne	
celkem	113	51,6%	49	22,4%	57	26,0%
dívky	54	51,4%	24	22,9%	27	25,7%
chlapci	59	51,7%	25	21,9%	30	26,3%
město	36	49,3%	16	21,9%	21	28,8%
vesnice	77	52,7%	33	22,6%	36	27,7%
běžná škola	95	47,7%	49	24,6%	55	27,6%
speciální škola	18	90,0%	0	0,0%	2	10,0%

Pouze 20 respondentů uvedlo, že ve škole o problematice trestní odpovědnosti nemluví. Převážná většina odpovídala, že problematiku trestní odpovědnosti probírali v předmětu občanská výchova a rodinná výchova, nebo v obou předmětech.

Více než polovina dětí považuje probíranou problematiku ve školních předmětech za dostatečnou. Rozdíly ve sledovaných položkách jsou minimální. Přes 20% respondentů uvedlo, že se k položené otázce nedokáže vyjádřit, a 26% to nepovažuje za dostatečné.

Vyhodnocení otázky č. 6 z dotazníku (mladiství): „Ve kterém předmětu (předmětech) ve škole jste mluvili o problematice trestní odpovědnosti?“

Občanská výchova (OV)	71x	OV + rodin. vých.	6x
Základy spol. věd (ZSV)	67x	Rodinná výchova (RV)	3x
ZSV + OV	23x	V žádném	9x

Tabulka č. 18 Vyhodnocení otázky č. 6 z dotazníku (mladiství): „Považujete to za dostatečné?“

	ano		nedokázu se vyjádřit		ne	
celkem	142	62,6%	27	11,9%	58	25,6%
dívky	82	63,0%	18	13,8%	30	23,1%
chlapci	60	61,9%	9	9,3%	28	28,9%
město	69	65,7%	10	9,5%	26	24,8%
vesnice	73	59,8%	17	13,9%	32	26,2%

Pouze 9 respondentů uvedlo, že se s problematikou trestní odpovědnosti ve škole nesetkalo. Nejvíce respondenti uváděli, že se s touto problematikou setkali v předmětu občanská výchova a základy společenských věd, nebo v obou předmětech najednou.

62 % mladistvých respondentů to považuje za dostatečné a ¼ za nedostatečné. Nedokáže se vyjádřit 11 % . Rozdíl mezi chlapci a dívkami je minimální. U dětí z městského regionu je mírně vyšší spokojenost s informovaností ve škole.

U mladistvých stoupla spokojenost s dostatečností informovanosti ve škole více jak o 10 % a o 10 % se snížilo množství těch, kteří se nedokáží k otázce vyjádřit, ve srovnání s dětskými respondenty.

Tabulka č. 19 Vyhodnocení otázky č. 7 z dotazníku (děti): „Ve sdělovacích prostředcích jsi pořad o trestní odpovědnosti?“ (24, s. 49)

	nesledoval(a)		sledoval(a) 1x či 2x		sledoval(a) vícekrát	
celkem	85	38,8%	84	38,4%	50	22,8%
dívky	32	30,5%	43	40,9%	32	30,5%
chlapci	53	46,5%	41	36,0%	18	15,8%
město	36	49,3%	25	34,2%	12	16,4%
vesnice	49	33,6%	59	40,4%	38	26,0%
běžná škola	81	40,7%	80	40,2%	37	18,6%
speciální škola	4	20,0%	4	20,0%	12	60,0%

Přes 38% respondentů uvedlo, že pořad, který by se zabýval trestní odpovědností, ve sdělovacích prostředcích nesledovalo. Jednou či vícekrát sledovalo takový pořad přes 60% dotázaných. Dle odpovědí více sledují takové pořady dívky než chlapci. Děti z města častěji uváděly, že takové pořady nesledují, než děti z vesnického prostředí. Vícenásobná sledovanost byla vykázána u dětí ze speciálních škol než z běžných.

Tabulka č. 20 Vyhodnocení otázky č. 7 z dotazníku (mladiství): „Ve sdělovacích prostředcích jsi pořad o trestní odpovědnosti?“

	nesledoval(a)		sledoval(a) 1x či 2x		sledoval(a) vícekrát	
celkem	77	33,9%	80	35,2%	70	30,8%
dívky	47	36,2%	48	36,9%	35	26,9%
chlapci	30	30,9%	32	33,0%	35	36,1%
město	36	34,3%	38	36,2%	31	29,5%
vesnice	41	33,6%	43	35,2%	38	31,1%

66 % mladistvých respondentů uvedlo, že v televizi pořad o trestní odpovědnosti sledovalo jednou či vícekrát, zbytek nesledoval. Vyšší sledovanost bylo o 6 % zaznamenán u chlapců . Mezi respondenty z městský a vesnických regionů nebyl větší rozdíl.

Mezi dětskými a mladistvými respondenty je rozdíl ve sledovanosti o 6 %, více sledují mladiství respondenti.

Tabulka č. 21 Vyhodnocení otázky č. 8 z dotazníku (děti): „Jaká by měla být, dle tvého názoru, věková hranice trestní odpovědnosti?“ (24, s. 49)

	13 let		14 let		15 let		16 let	
celkem	64	29,2%	53	24,2%	73	33,3%	26	11,9%
dívky	33	31,4%	24	22,9%	37	35,2%	12	11,4%
chlapci	31	27,2%	29	25,4%	36	31,6%	14	12,3%
město	19	26,0%	16	21,9%	27	37,0%	9	12,3%
vesnice	45	30,8%	37	25,3%	46	31,5%	16	11,0%
běžná škola	55	27,6%	49	24,6%	66	33,2%	26	13,0%
speciální škola	9	45,0%	4	20,0%	7	35,0%	0	0,0%

Vyhodnocení této položky pro mě bylo největším překvapením. Přes 53% dětí uvedlo, že hranice trestní odpovědnosti by měla být nižší, než je současně stanovena. Rozdíly mezi sledovanými položkami jsou minimální. Ve vyhodnocení nejsou zahrnuty odpovědi, které uváděly, že hranice trestní odpovědnosti by měla být 9 let, další 12 let a jedna odpověď byla „nikdy“. Z tohoto postoje lze usuzovat, že děti v tomto věku jsou již schopny rozpoznat morální pravidla a základní právní normy. Nejlépe to vystihuje poznámka u jedné odpovědi pro věk 13 let: „Protože už ví, že krást se nemá.“ Může to ovšem znamenat i to, že si respondenti neuvědomili, co všechno trestní odpovědnost znamená.

Tabulka č. 22 Vyhodnocení otázky č. 8 z dotazníku (mladiství): „Jaká by měla být, dle tvého názoru, věková hranice trestní odpovědnosti?“

	13 let		14 let		15 let		16 let	
celkem	58	25,6%	69	30,4%	89	39,2%	11	4,8%
dívky	35	26,9%	44	33,8%	44	33,8%	7	5,4%
chlapci	23	23,7%	25	25,8%	45	46,4%	4	4,1%
město	26	24,8%	32	30,5%	43	41,0%	4	3,8%
vesnice	32	26,2%	37	30,3%	46	37,7%	7	5,7%

55 % mladistvých uvedlo, že věková hranice trestní odpovědnosti by měla být nižší, než je v současnosti, a to 25 % 13 let a 30 % 14 let. 39 % respondentů uvedlo, že by měla být věková hranice zachována a 5 % uvedlo, že by se měla zvýšit na 16 let. Největší rozdíl mezi dívkami a chlapci je o 13 % vyšší zachování stávající věkové hranice u chlapců, naopak dívky by věkovou hranici více snížili na 14 let. Rozdílnost v názoru u respondentů městských a vesnických regionech je minimální.

Mladiství respondenti by v 6 % případech byli častěji pro zachování stávající hranice trestní odpovědnosti, případně pro snížení na 14 let. Naopak méně častěji by byly pro snížení na 13 let, případně zvýšení na 16 let.

Vyhodnocení otázky č. 9 z dotazníku (děti): „Kdo by především, dle tvého názoru, měl poskytnout mladým informace o trestní odpovědnosti (příklad: rodiče, škola, policie, jiná instituce)? Můžeš uvést několik, dle důležitosti.“ (24, s. 50)

I.		II.		III.	
Rodiče	85	Škola	82	Policie	51
Škola	60	Rodiče	42	Rodiče	36
Policie	50	Policie	43	Škola	27
Jiná instituce	2	Média	4	Jiná instituce	20
Soudy	1	Právník	3	Média	8
Internet	1	Kamarád	2	Městský úřad	2
Všichni	1	Jiná instituce	2	Kamarád	2
„Nikdo, stejně neposlouchaj“	1	Preventista	1	Internet	2
				Sociální pracovník	2
				Organizace zabývající se mládeží	2
				Tisk	1
				Příručka	1
				Zájmový kroužek	1

Na prvním místě mezi odpověďmi na otázku kdo by měl mladým poskytovat informace o trestní odpovědnosti dotázaní dětské respondenti uváděli nejčastěji rodiče, školu a policii. Na druhém místě získala nejvíce preferencí škola, rodiče a policie. Na třetím místě je pořadí policie, rodiče a jiná instituce. Nejvíce byla preferována škola s celkem 169 odpověďmi, hned za ní to jsou rodiče se 163 odpověďmi a policie se 144 odpověďmi. Další položky byly označovány výrazně méně.

Mladiství:

	I.		II.		III.
Škola	73	Rodiče	85	Policie	78
Rodiče	68	Škola	69	Škola	37
Policie	63	Policie	49	Jiné instituce	29
Preventista	12	Média	16	Rodiče	24
Média	2	Preventista	6	Preventista	23
Internet	1	Knihy	2	Média	13
				Seminář	1

Jako první nejdůležitější zdroj informací považují mladiství školu, pak rodiče a policii. Na druhém místě nejvíce volí rodiče, pak školu a policii. Na třetím místě nejčastěji policii, školu a rodiče. Při celkovém součtu všech odpovědí je trojice těchto subjektů vyrovnaná, nejvíce mladiství volili policii (190), pak školu (179) a rodiče (177).

Velký rozdíl mezi volbou subjektu, který by měl poskytovat informace o trestní odpovědnosti dětí a mladistvých nebyl zaznamenán. Jak u dětí, tak u mladistvých platí, že nejčastějšími subjekty jsou škola, rodiče, policie. Celkem škola 348 respondentů, rodiče 340 respondentů a policie 334 respondentů.

Tabulka č. 23 Vyhodnocení otázky č. 10 z dotazníku (děti): „Jaká je v současnosti v České republice hranice trestní odpovědnosti?“ (24, s. 51)

	13 let		14 let		15 let		16 let	
celkem	2	0,9%	20	9,1%	191	87,2%	4	1,8%
dívky	1	1,0%	8	7,6%	97	92,3%	1	1,0%
chlapci	1	0,9%	12	10,5%	94	82,4%	3	2,6%
město	1	1,3%	8	11,0%	62	84,9%	1	1,4%
vesnice	1	0,7%	12	8,2%	129	88,3%	1	0,7%
běžná škola	2	1,0%	19	9,5%	172	86,4%	3	1,5%
speciální škola	0	0,0%	0	0,0%	19	95,0%	1	5,0%

Více než 87% respondentů uvedlo správný věkový údaj hranice trestní odpovědnosti. Dívky si jsou v tomto ohledu o něco jistější. Rozdíl mezi městem a vesnicí téměř není. Správně volili i žáci speciální školy.

Tabulka č. 24 Vyhodnocení otázky č. 10 z dotazníku (mladiství): „Jaká je v současnosti v České republice hranice trestní odpovědnosti?“

	13 let		14 let		15 let		16 let	
celkem	0	0,0%	39	17,2%	188	82,8%	0	0,0%
dívky	0	0,0%	24	18,5%	106	81,5%	0	0,0%
chlapci	0	0,0%	15	15,5%	82	84,5%	0	0,0%
město	0	0,0%	18	17,1%	87	82,9%	0	0,0%
vesnice	0	0,0%	21	17,2%	101	82,8%	0	0,0%

88 % mladistvých respondentů správně uvedlo současnou věkovou hranici trestní odpovědnosti, zbytek uvedl, že je 14 let. Věkovou hranici 13 a 16 let nevolil žádný respondent. O 3 % byli chlapci úspěšnější ve správném určení hranice trestní odpovědnosti než dívky. Městské a vesnické regiony jsou velice vyrovnané.

Překvapením je, že klesla o 5 % úspěšnost správného určení věkové hranice trestní odpovědnosti u mladistvých a o 6 % stoupl nesprávné určení na 14 let. Naopak nebyla žádná odpověď na krajní hodnoty 13 a 16 let.

4.2 Interpretace výsledků dotazníkového šetření

Ověření HYPOTÉZY č. 1:

K ověření hypotézy č. 1: *Nejméně 60 % mladistvých se domnívá, že stávající hranice trestní odpovědnosti je vhodně zvolená, jsem užil v dotazníku otázku číslo 8. K ověření dílčího předpokladu: 20 % mladistvých tato problematika nezajímá, nebo není schopno se k ní vyjádřit, jsem užil odpovědí z otázek 3 a 4. Stejně tak k ověření předpokladu, že rozdíly mezi postojovými orientacemi sledovaných skupin budou do 15 %.*

V otázce č. 8 jsem přímo ověřoval názor mladistvých na vhodnost současné právní úpravy trestní odpovědnosti. Pouze 39 % mladistvých uvedlo, že současná právní úprava je vhodná. 30 % mladistvých uvedlo, že by tato hranice měla být 14 let a 25 % mladistvých uvedlo, že by to mělo být 13 let. Pro zvýšení hranice trestní odpovědnosti na 16 let by bylo téměř 5 % mladistvých. Rozdíly ve sledovaných skupinách nepřesáhly hranici 15 %. Nejvyšší 12 % byl zaznamenán mezi chlapci a dívkami, dívky by byly pro zachování stávající hranice trestní odpovědnosti v 34 % případů a chlapci v 46 % případů.

K prověření dílčího předpokladu se v otázce č. 4 vyjádřilo téměř 10 % respondentů tak, že je nezajímá na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti. O 12 % větší nezájem vykazali chlapci a o 4 % děti z vesnice. Tento poměr byl obdobný jako u výzkumu zaměřeného na děti. 7 % mladistvých ve 3. otázce uvedlo, že je nezajímá, zda mají dostatek informací o trestní odpovědnosti.

Z těchto údajů lze konstatovat, že **hypotéza č. 1 nebyla šetřením potvrzena. Pouze 39 % mladistvých se domnívá, že stávající věková hranice trestní odpovědnosti je vhodně zvolená.** 55 % by bylo pro její snížení a 5 % pro její zvýšení. Podobné výsledky jsem zaznamenal i ve výzkumu, který byl zaměřen na dětské respondenty. Dílčí předpoklad u hypotézy č. 1 nebyl potvrzen, z údajů z otázky č. 3, kde **pouze 10 % mladistvých uvedlo, že je nezajímá, zda mají dostatek informací o trestní odpovědnosti.** Další předpoklad, že rozdíl mezi sledovanými skupinami bude **do 15 % se potvrdil.**

Dětské respondenty (výzkum 2007):

Nejméně 70 % dětí se domnívá, že stávající hranice trestní odpovědnosti je vhodně zvolená. Zároveň se domnívám, že 20 % dětí tato problematika nezajímá, nebo není schopno se k ní vyjádřit. Hypotéza č. 1 nebyla šetřením potvrzena. Pouze 33 % dětí se domnívá, že stávající věková hranice trestní odpovědnosti je vhodně zvolená. 53 % by bylo pro její snížení a 12 % pro její zvýšení. Převážná část dětí zná současnou hranici trestní odpovědnosti. Dílčí předpoklad u hypotézy č. 1 byl potvrzen údaji z otázky č. 3, kde 20 % dětí uvedlo, že je nezajímá, zda mají dostatek informací o trestní odpovědnosti (24, s. 52).

Ověření HYPOTÉZY č. 2:

Hypotézu č. 2: *80 % mladistvých ve věku 15 - 17 let pozná jaké jednání je trestné*, jsem ověřoval otázkami 1 a 2. V otázce č. 1 uvedlo 91 % mladistvých, že trestní jednání pozná, nebo spíše pozná. Ostatní děti je nepoznají, či se nedokáží vyjádřit. O 4 % vyšší schopnost rozpoznat trestné jednání jsem zaznamenal u dívek a o 2 % vyšší u dětí z vesnického regionu. Otázku č. 2 jsem použil jako kontrolní. Zde se téměř 56 % mladistvých vyjádřilo s jistotou, že buď bylo či nebylo svědkem trestného činu. 43 % má v tomto menší jistotu a pouze necelé 1 % se nedokázalo vyjádřit. Rozdíly mezi

odpověďmi dívek a chlapců jsou do 10 %. Rozdíl mezi mladistvými z městského a vesnického regionu je do 2 %.

Hypotéza č. 2 byla potvrzena. Domněnka mladistvých, že jsou schopni rozpoznat trestní jednání je přibližně o 10 % vyšší, tedy 90 %.

Dílčí předpoklad, že rozdíly ve sledovaných skupinách, tedy chlapci a dívky, bude do 10 % se potvrdil. Dílčí předpoklad, že respondenti z městského regionu, budou mít vyšší jistotu o 10 % v rozpoznání trestnosti jednání se nepotvrdil, rozdíl byl pouze do 2 %, a to vyšší u mladistvých z vesnického regionu.

Dětsí respondenti (výzkum 2007):

80 % dětí ve věku 13 - 14 let pozná jaké jednání je trestné. Hypotéza č. 2 nebyla potvrzena. Schopnost dětí rozpoznat trestní jednání je přibližně o 20 % nižší, tedy 60 % (24, s. 53).

Ověření HYPOTÉZY č. 3:

Hypotéza č. 3: *Nejméně 80 % mladistvých má dostatek informací o trestní odpovědnosti*, byla ověřována otázkou č. 3. V ní se 69 % respondentů vyjádřilo, že má nebo spíše má dostatek informací o trestní odpovědnosti. Zbylou část zkoumané populace tato problematika nezajímá, nebo se domnívá, že nemá dostatek těchto informací.

Dílčí předpoklad, že *nejméně 80 % mladistvých ví na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti*, byla ověřena otázkou č. 4. Zde se 62 % respondentů vyjádřilo, že vědí na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti. Zbytek respondentů neví (28 %), nebo je tato problematika nezajímá (10 %). Nejčastěji by se mladiství obraceli na policii, dále na rodiče a učitele.

Hypotéza č. 3 nebyla potvrzena, protože pouze 69 % mladistvých se domnívá, že má dostatek informací o trestní odpovědnosti.

Dílčí předpoklad, že 80 % mladistvých ví na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti, rovněž nebyl potvrzen. Pouze 62 % mladistvých uvedlo, že ví na koho se pro tyto informace obrátit.

Dětsí respondenti (výzkum 2007):

Nejméně 75 % dětí má dostatek informací o trestní odpovědnosti.
Hypotéza č. 3 nebyla potvrzena, protože pouze 53 % dětí se domnívá, že má dostatek informací o trestní odpovědnosti. Dílčí předpoklad, že 3/4 dětí ví na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti, rovněž nebyl potvrzen. Pouze 47 % dětí uvedlo, že ví na koho se pro tyto informace obrátit (24, s. 53).

Ověření HYPOTÉZY č. 4:

Pro ověření hypotézy č. 4: *Nejvýznamnějším zdrojem informací o trestní odpovědnosti jsou pro mladistvé rodiče*, jsem užil otázek č. 5 a 9, u dílčích předpokladů ještě otázek č. 6 - 8. V odpovědích na otázku č. 5 jsem zaznamenal téměř 70 % vyjádření, že děti s rodiči jednou či vícekrát o trestní odpovědnosti hovořily. V otázce č. 9 se respondenti vyjadřovali k tomu, kdo by měl dle jejich názoru poskytnout mladým informace o trestní odpovědnosti. Jako nejdůležitější zdroj zde byla uvedena škola (73x), pak rodiče (68x) a policie (63x). V celkovém součtu udělených preferencích ve všech třech možnostech byla volena policie (190x), škola (179x) a rodiče (177x).

Vzhledem k preferenci na 1. místě a k vyhodnocení otázky č. 5 konstatuji, že **hypotéza č. 4 nebyla potvrzena, protože mladiství uvedli, že nejvýznamnějším zdrojem informací o trestní odpovědnosti je pro mladé škola.** K tomuto závěru je

ovšem nutno dodat, že výsledky byly velice vyrovnané u všech třech výše uvedených subjektů. Pokud je ve skutečnosti opravdu takto vyvážený informační systém nejvýznamnějších subjektů této problematiky, je to jen dobře.

Dílčí předpoklad, že další dva nejvýznamnější zdroje jsou škola a média, se potvrdil pouze v bodě 1 škola, v bodě 2 se nepotvrdil, zde to je policie. I tak však 66 % mladistvých uvedlo, že v televizi pořad o trestní odpovědnosti sledovala jednou či vícekrát. Další předpoklad, že nejméně 60 % mladistvých považuje množství ve škole získaných informací za dostatečné, se potvrdil respondenti se tak vyjádřili v 63 % případech. Předpoklad, že rozdíly mezi sledovanými skupinami bude do 10 %, se potvrdil.

Dětští respondenti (výzkum 2007):

Nejvýznamnějším zdrojem informací o trestní odpovědnosti jsou pro děti rodiče.

Domnívám se, že další dva nejvýznamnější zdroje jsou škola a média. Nejméně polovina dětí považuje množství ve škole získaných informací za dostatečné. Hypotéza č. 4 byla potvrzena. Nejdůležitějším zdrojem informací o trestní odpovědnosti jsou pro děti rodiče. První dílčí předpoklad byl potvrzen v bodě č. 1, ale v bodě číslo 2. se nepotvrdil. Respondenti potvrdili školu jako další nejvýznamnější zdroj informací, jako druhý však zvolili policii. I přesto 61 % dětí uvedlo, že ve sdělovacích prostředcích pořad o trestní odpovědnosti sledovalo jednou nebo vícekrát. Předpoklad, že nejméně polovina dětí považuje informace získané ve škole za dostatečné se potvrdil, 51 % dětí to považuje za dostatečné (24, s. 54).

Ověření HYPOTÉZY č. 5:

Pro ověřování hypotézy č. 5: *Nejméně 90 % mladistvých dokáže správně určit platnou věkovou hranici trestní odpovědnosti*, jsem užil otázku č. 10.

Konstatuji, že **hypotéza č. 5 nebyla potvrzena, protože pouze 83 % mladistvých, dokázalo správně určit platnou věkovou hranici trestní odpovědnosti.** 17 % respondentů uvedlo, že tato hranice je 14 let, ostatní možnosti nebyly voleny. Dílčí předpoklad, že rozdíly ve sledovaných skupinách budou do 10 %, se potvrdil, nejvyšší rozdíl byl 3 %. Další předpoklad, že správná znalost věkové hranice trestní odpovědnosti bude u mladistvých větší než u dětí se nepotvrdil, je nižší o 4 %. Tento výsledek je pro mne velkým překvapením výzkumu.

5. Průzkum informovanosti dětí a mladistvých o právní odpovědnosti ze strany státní správy

Ve druhé polovině praktické části této práce jsem se zaměřil na informovanost dětí a mladistvých o trestní odpovědnosti. Pokud společnost na jedné straně po dospívajícím člověku žádá, aby po překročení určité věkové hranice převzal trestní odpovědnost za své činy, a tím prakticky ze dne na den ukončil „bezstarostné“ období dětství a vstoupil do světa dospělých, měla by na straně druhé seznámit mladého člověka s tím, co se od něho po překročení dané věkové hranice žádá a co může očekávat.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že mezi instituce, které by především měli dětem zprostředkovat informace o trestní odpovědnosti, patří škola, rodina a policie. Průzkum jsem zaměřil na instituce státní správy, školu a polici, na jejich aktivity v této problematice.

Pokud jde o média, zejména televizi, která jsou v současné společnosti významným zdrojem informací, byl u dětí výsledek výzkumu následující. V 39 % se respondenti vyjádřili, že v médiích pořad o trestní odpovědnosti nesledovali, v 61 % sledovali, a to jednou či vícekrát. Chlapci takový pořad sledovali častěji, a to ve 47 % , kdežto dívky jen v 31 % případů. K mému překvapení je vyšší sledovanost takových pořadů ve venkovském prostředí v 66 % případů, ve městě je to jen 51 %. U mladistvých se respondenti vyjádřili v 34 % případů, že v televizi pořad o trestní odpovědnosti nesledovali, v 66 % sledovali. U mladistvých chlapců je sledovanost o 6 % vyšší, rozdíl mezi respondenty z městských a venkovských regionů je minimální. Další otázkou u této problematiky je ovšem množství nabízených pořadů na toto téma.

5.1 Interview s učiteli o informovanosti dětí o trestní odpovědnosti

K průzkumu informovanosti dětí a mladistvých o trestní odpovědnosti ze strany školy jsem zvolil výzkumnou metodu rozhovoru. O rozhovor jsem při výzkumu zaměřeném na dětskou populaci, požádal tři učitele předmětu občanská nauka na školách, kde došlo k administraci dotazníku, a to v měsíci březnu 2007, na ZŠ T. G. Masaryka v Broumově, na ZŠ Hradební v Broumově a ve Speciální škole Broumov (označení jako respondent 1 – 3). U průzkumu týkajícího se mladistvých jsem užil stejnou metodu, v měsíci lednu 2009 jsem o spolupráci požádal učitele, z Gymnázia Broumov a Gymnázia Jana Keplera v Praze 6, kteří žáky vyučují společenské vědy (označení jako respondent 4 – 5). Zvolil jsem polostrukturovaný typ rozhovoru (interview), ke kterému jsem připravil 6 otázek a nechal jsem dotazované volně odpovídat.

Před vyhodnocením interview uvedu pro porovnání odpovědi dětí a mladistvých z dotazníku. Děti uvedly, že o problému trestní odpovědnosti hovořily s učiteli v předmětu občanská výchova (61 odpovědí), rodinná výchova (19 odpovědí) nebo v obou předmětech (57 odpovědí). 20 dětí odpovědělo, že o této problematice nehovořilo v žádném předmětu. 18 respondentů odpovědělo, že o trestní odpovědnosti hovořili v občanské výchově, rodinné výchově a dalším předmětu. Informace ze školy považuje 52% dotázaných za dostačující, 26% nedostačující a zbytek se nedokázal k této problematice vyjádřit. Mladiství uvedli, že ve škole hovořili o trestní odpovědi v předmětu občanská výchova, na základní škole (71 odpovědí), základy společenských věd (67 odpovědí) a tyto předměty společně (23 odpovědí), ostatní odpovědi byly minoritní, 9 respondentů odpovědělo, že v žádném předmětu. Za dostatečné to považuje 63 % mladistvých, pro 26 % mladistvých to není dostatečné a zbytek se nebyl schopen vyjádřit.

Vyhodnocení interview s učiteli

Vyhodnocení interview jsem provedl tak, že uvádím nejprve položenou otázku a po ní uvádím (pro srovnání) odpovědi všech dotazovaných.

1. V jakém předmětu či předmětech je problematika trestní odpovědnosti dětí a mládeže probírána?

Březen 2007:

1. respondent: „V předmětu občanská výchova, rodinná výchova, případně se integruje do literatury při rozboru textu.“
2. respondent: „V předmětech občanská a rodinná výchova.“
3. respondent: „V předmětu občanská výchova.“ (24, s. 57)

Leden 2009:

4. respondent: „Na víceletém gymnáziu tuto problematiku zařazují dle osnov v předmětu občanská výchova v kvartě a na vyšším gymnáziu v předmětu základy společenských věd v septimě respektive ve 3. ročníku.“
5. respondent: „Na naší škole se problematice trestní odpovědnosti věnuji ve 3. ročníku.“

2. Kolik se problematice věnuje vyučovacích hodin a je kombinovaná s jinou problematikou?

Březen 2007:

1. respondent: „Problematice se věnuji v každém ročníku, zejména v kapitolách stát a právo, majetek, vlastnictví, hospodaření, člověk a občanský život se připojují práva, povinnosti a problematika trestní odpovědnosti dětí. Vždy se jedná o několik hodin. Dále tuto problematiku začleňuji do výuky dle aktuálnosti průběžně, je kombinovaná s většinou tématických celků.“
2. respondent: „Problematice věnuji přibližně dvě vyučovací hodiny a to zejména v kombinaci s drogovou problematikou, případně dalšími.“

3. respondent: „Problematice věnuji 42 vyučovacích hodin, většinou ji kombinuji s dalšími probíranými tématy.“ (24, s. 57)

Leden 2009:

4. respondent: „Na nižším gymnáziu je občanská výchova 1 hodinu týdně a vyšším gymnáziu základy společenských věd 2 hodiny týdně. Konkrétně problematice trestní odpovědnosti věnuji tak 2 hodiny za rok, ale téma je často navozeno v souvislosti s jinými problémy nebo aktivitami žáků.“
5. respondent: „, Problematiku trestní odpovědnosti průběžně zařazuji zejména do oblasti práva, občanský právo a povinností. V případě zájmu nechám rozvinout debatu i v jiných tématech.“

3. *Jakým způsobem je látka dětem prezentována? Jde o obecné informace, informace o právních předpisech, jsou demonstrovány příklady?*

Březen 2007:

1. respondent: „Z právních předpisů hovořím zejména o Ústavě České republiky, Listině základních práv a svobod člověka, Zákonu o rodině a Zákoníku práce. Žáci zpracovávají informace z tisku a dalších masmédií, diskutují, besedují. Rovněž spolupracujeme s nízkoprahovými centry, máme možnost návštěvy soudu. V minulých letech jsem tuto možnost několikrát využila. Bohužel moje žádosti o spolupráci s policií nebyly vyslyšeny, a to jak ze strany Policie ČR, tak Městské policie Broumov. Uvítala bych nějaké nabídky preventivních programů ze strany těchto složek.“
2. respondent: „Prezentuji problematiku spíše obecně, zmiňuji existenci některých trestních a právních předpisů. Doplnkově demonstruji i konkrétní případy. Způsob prezentace této problematiky závisí na jednotlivém učiteli.“

3. respondent: „Nejčastěji problematiku ukazují na konkrétních případech, u nich se setkávám s největším zájmem žáků.“ (24, s. 58)

Leden 2009:

4. respondent: „Teoreticky vycházím z učebnice Právo pro střední školy, v praxi dávám příklady, nebo hrajeme sociohry. Dále používám pracovní listy, se kterými žáci pracují a snažím se organizovat besedy s policisty, právníky, advokáty.“
5. respondent: „Přednáším látku dle osnov a učebnice pro střední školy. Na daná témata besedujeme a snažím se zodpovědět dotazy studentů. Pokud mám možnost uvítám i spolupráci ze strany státních orgánů zejména policie.“

4. Jak děti (studenti) reagují na problematiku trestní odpovědnosti?

Březen 2007:

1. respondent: „Děti tato problematika velmi zajímá, zejména starší věkovou kategorií.“
2. respondent: „Registruji u dětí zvýšený zájem.“
3. respondent: „Děti projevují zájem, mají časté dotazy.“ (24, s. 58)

Leden 2009:

4. respondent: „Žáci na problematiku reagují pozitivně, velice je zajímá.“
5. respondent: „Studenti mají časté dotazy. Zejména jde o konkrétní příklady, nejčastěji jde o majetkové delikty, drogy a postihy.“

5. Jaké je, dle vašeho názoru, povědomí dětí o trestní odpovědnosti?

Březen 2007

1. respondent: „Domnívám se, že povědomí dětí o trestní odpovědnosti, se kterým se setkávám při výuce, je odpovídající jejich věku. Většinou dobře vědí, co mohou a nemůžou činit.“

2. respondent: „Myslím, že na poměrně slušné úrovni.“

3. respondent: „Myslím, že průměrné, odpovídající jejich věku.“ (24, s. 59)

Leden 2009:

4. respondent: „Domnívám se, že v naší škole mají studenti celkem dobré základní povědomí o trestní odpovědnosti.“

5. respondent: „Z mé zkušenosti mají žáci dobrou orientaci v tom co je ze strany zákona dovoleno a co nikoli. Při dotazech často zacházejí do podrobností, které někdy musím ověřit, abych jim podala správné informace.“

6. Je vypracovaná metodika pro výuku této problematiky, nebo ji učitel připravuje sám?

Březen 2007:

1. respondent: „Využívám různých zdrojů, pracuji samostatně, o jednotné metodice mi není nic známo.“

2. respondent: „Jde o samostatnou přípravu učitele.“

3. respondent: „Učitel si přípravu zpracovává sám.“ (24, s. 59)

Únor 2009:

4. respondent: „Připravuji se sama, a to z různých knih, přednášek, sdělovacích prostředků, besed či časopisů.“

5. respondent: „Metodika k tomuto tématu není. Já vycházím ze své přípravy, kterou si aktualizuji. V hodinách reaguji na zájem studentů.“

5.2 Závěry z interview s učiteli

Interview lze zhodnotit tak, že problematika trestní odpovědnosti je náplní zejména předmětů občanská výchova a rodinná výchova u dětí a základy společenských věd u mladistvých. Ke stejnému závěru jsem došel i při vyhodnocení odpovědí dětí a mladistvých v dotazníku. Učitelé shodně uvedli, že tuto problematiku kombinují s dalšími tématy, prezentace závisí na jednotlivých učitelích a jejich přípravě. Děti reagují se zvýšeným zájmem a jejich povědomí o trestné odpovědnosti odpovídá jejich věku. Při neznalosti tak většinou nelze usuzovat na nezájem dětí o tuto problematiku. Vědí co mohou činit a co ne. To je v souladu se zjištěním při vyhodnocení dotazníku, kde se 70 % dětí a 91 % mladistvých domnívá, že pozná nebo spíše pozná kriminální jednání. Dotazování se rovněž shodli na tom, že neexistuje jednotná metodika k problematice trestní odpovědnosti a každý učitel si musí přípravu udělat samostatně.

5.3 Interview s pracovníkem Preventivně informační skupiny Policie ČR

Další institucí, která dětem zprostředkovává informace o trestní odpovědnosti je policie. Je to jedna z institucí, vedle školy a rodiny, které děti v dotazníku nejčastěji označovaly jako médium, které by jim mělo informace o trestní odpovědnosti zprostředkovat.

Pro zjištění jakým způsobem a v jakém rozsahu jsou děti informovány ze strany Policie ČR o trestní odpovědnosti jsem zvolil výzkumnou metodu rozhovoru. O interview jsem požádal, pracovníka Preventivně informační skupiny Okresního ředitelství Policie České republiky v Náchodě. Interview jsem proběhlo v měsíci lednu roku 2009 na Okresním ředitelství Policie České republiky v Náchodě. Zvolil jsem opět polostrukturovaný typ rozhovoru (interview), ke kterému jsem si připravil 6 otázek, na které jsem nechal dotazovanou odpovídat.

Před vyhodnocením interview poukazuji na fakt, že vyhodnocením otázky č. 4 z dotazníku bylo zjištěno, že děti by se pro informace o trestní odpovědnosti nejčastěji

obrátili na policii (66 případů), na druhém místě na rodiče (25 případů) a na třetím místě na učitele (16 případů). Jde o odpovědi necelé poloviny dětí (47%), které uvedli, že vědí na koho se pro tyto informace obrátit. Na dotaz z otázky č. 9, kdo by měl dle důležitosti poskytovat informace o trestní odpovědnosti, zařadili dětské respondenti policii na třetí místo, hned za rodiče a školu. U mladistvých respondentů by se pro informace o trestní odpovědnosti obrátilo na policii 102 respondentů, následují rodiče (21 případů) a učitel (20 případů). Takto se vyjádřilo 62 % mladistvých, kteří vědí na koho se obrátit. Ve volbě poskytovatelů těchto informací, při součtu všech preferencí, byla policie na 1. místě.

Vyhodnocení interview s pracovníkem Preventivně informační skupiny Policie ČR

Vyhodnocení interview jsem provedl tak, že nejprve uvádím otázku, kterou jsem pracovníkovi Preventivně informační skupiny zadal a následně jeho odpověď. V přílohách jsou uvedeny některé z materiálů, které mi pracovnice preventivně informační skupiny poskytla.

- 1. Absolvuje každý žák, ve věku před dovršením trestní odpovědnosti, přednášku či jinou formu poučení o trestní odpovědnosti? A jak je to po dovršení této hranice?*

„Nejprve bych uvedla, že stejně jako na ostatních Okresních ředitelstvích Policie České republiky jsem jediným pracovníkem Preventivně informační skupiny. Od tohoto personálního stavu se odvíjí i kvantitativní možnosti činnosti Preventivně informační skupiny. Tato skupina vyvíjí činnost nejen na úseku dětí a mládeže, ale v celém spektru činnosti Policie ČR. I když mi na úseku dětí a mládeže vypomáhají policisté z jiných služeb dle tématického zaměření jako je dopravní policie, pořádková policie a psovodi. Není v silách skupiny pracovat systematicky plošně. V praxi to znamená, že realizují

svoje projekty na vybraných základních školách. Na ostatních školách se přednášky konají na žádost a po dohodě s vedením školy či jednotlivými učiteli. Do preventivní činnosti jsou ve svých obvodech zapojeni i policisté obvodních oddělení. Ti se však vzhledem ke své vytíženosti nemohou systematické a plošné práci s dětmi a mládeží věnovat. Vše záleží zejména na osobních kontaktech a iniciativě mezi pracovníky školy a policie. Snažíme se vyhovět každé žádosti o součinnost. U žáků středních škol se přednášky konají pouze po předchozí domluvě a to jen zřídka. Policie ČR rovněž pořádá jednorázové preventivní akce a zapojuje se do místních projektů prevence.“

2. Jak konkrétně vypadá taková preventivní přednáška na škole?

„Přednášky se liší podle toho, zda jde o jednorázovou akci či o školu, kde pracuji systematicky. Na několika školách, kde pracuji systematicky, je problematika trestní odpovědnosti dětí a mládeže součástí několika tématických celků. Zde bych ještě zdůraznila, že přednášky jsou přizpůsobeny pro věkovou kategorii dětí. Základní rozdělení jsou děti 1. stupně základní školy a 2. stupně základní školy. Na 2. stupni u dětí 6.-9. ročníků mám během roku připraveno 8 témat (příloha č. 3). V tématech č. 2, 3, 4, 5, 6 a 7 se věnuji i problematice trestní odpovědnosti dětí a mládeže. Na přednáškách nepracuji podle stejného rigidního programu. Mám připravenou určitou kostru a pružně reaguji na aktuální témata či zájem dětí. Velice se mi osvědčil způsob práce s dětmi formou soutěže. Děti plní jednoduché úkoly, zejména formou pracovních listů a nejlepší jsou na konci roku odměněni dárkovými předměty Policie ČR nebo dary od sponzorů či jiných institucí. Při přednáškách využívám tiskoviny, audiovizuální techniku nebo spolupráci dalších kolegů policistů. Děti seznamuji s nejdůležitějšími právními přepisy České republiky a zaměřuji se na problematiku, která se jich týká. Zdůrazňuji práva, ale i povinnosti. Na školách, kde systematicky s dětmi nepracuji, přednáším zejména tématické okruhy dle požadavků školy. Zde rovněž využívám vypracovanou metodiku a materiály podle potřeby. Díky soutěžím, úkolům a systematické práci s dětmi různých ročníků dostávám zpětnou vazbu o tom jaké vědomosti děti mají. Podle toho následně koriguji svoji činnost.“

3. *V jakém časovém rozsahu jsou přednášky realizovány?*

„Ve většině případů jde o jednu vyučovací hodinu. Ve školách, kde pracuji systematicky absolvují přednášku žáci jednoho ročníku jednou za měsíc. Pouze výjimečně je časový rozsah přednášky delší.“

4. *Je vypracovaná metodika k problematice trestní odpovědnosti dětí a mladistvých v rámci Policie České republiky?*

„Jednotná metodika na tomto úseku v rámci Policie ČR není vypracovaná, rovněž neexistují ani jiné interní nařízení či postupy. Metodiku si vytváří každý preventista sám. Z tohoto důvodu často se svými kolegy spolupracuji, dělíme se o poznatky a zkušenosti, a to nejen na úseku dětí a mládeže. Tak jak jsem již uvedla, mám vypracovanou metodiku, která se snaží postihnout celé spektrum problémů týkajících se dětí a mládeže, ve které se věnuji i trestní odpovědnosti (přílohy 4, 5, 6).“

5. *Jaké informační materiály při práci využíváte?*

„Využívám celé spektrum informačních nebo propagačních materiálů. Ty si ovšem musím z větší části opatřovat sama a jejich rozsah je odvislý od rozpočtových možností naší skupiny. Více než polovina materiálů pochází z jiných zdrojů než od Policie ČR. Navazuji kontakty zejména se státními, ale i nevládními organizacemi, které se zabývají primární a sekundární prevencí. Bohužel materiálů, které se zabývají trestní odpovědností dětí a mládeže a které by byly profesionálně připraveny, mnoho nemám. Většinou si je připravuji sama (přílohy 7, 8, 9). Jednou z výjimek je film *Zpackané životy* natočen režisérem Zdeňkem Všelichou v roce 2006 v Pražském experimentálním studiu. Jde o film v trvání jedné vyučovací hodiny, který vtipnou a poutavou formou upozorňuje děti a zejména mládež na jednání, které se neslučuje se zákonem a které se u mladých nejčastěji vyskytuje. Já sama jsem připravila hru *Co je*

co? Princip hry je v tom, že rozdám dětem kartičky, na kterých je popsáno nějaké jednání a děti určují, co je trestný čin, případně jaký, co je přestupek a co pouze morální pohřešek. Tato hra má u dětí velký ohlas. U dětí prvního stupně základních škol je velice úspěšný projekt *Ajaxův zápisník* (příloha 10 a 11). Ten spočívá v tom, že děti dostanou pracovní zápisníky, se kterými v průběhu roku pracují. Na stránkách je provází policejní pes Ajax, který děti seznamuje s prací policie, se zásadami bezpečnosti, dopravní problematikou, mezilidskými vztahy, závislostmi, je zde i kapitola děti a trestné činy. Pro děti ve věku od 5 do 15 let je určen pracovní sešit *Průvodce dětského svědka v trestním řízení* (příloha 12), který se rovněž částečně zabývá problematikou trestní odpovědnosti. Ze státních institucí, které vydávají preventivní materiály, je to zejména Ministerstvo vnitra a jeho preventivní odbor. V rámci Královehradeckého kraje se nám podařilo realizovat několik projektů s pracovníky kraje. Z nevládních organizací využívám projekty nadace Malina, Naše dítě nebo Bílého kruhu bezpečí.

6. *Běží v současné době v rámci Policie ČR nějaký preventivní program, který se zabývá problematikou trestní odpovědnosti dětí a mladistvých?*

„V současnosti v rámci celé Policie ČR takový program neběží. Jak jsem již uvedla, je iniciativa zejména na jednotlivých pracovnících Preventivně informačních skupin. V rámci Okresního ředitelství Policie ČR v Náchodě běží můj projekt *Učíme se s policií*, který realizuji na vybraných školách (příloha 13) a který jsem částečně již dříve popsala. Mohu upozornit na zdařilý projekt mé kolegyně Radovany Novákové z Okresního ředitelství Policie ČR v Hodoníně s názvem *Kapka prevence*. Ten je zaměřen na prevenci kriminality dětí a mládeže a jejich ochranu před negativními a patologickými jevy.“

5.4 Závěry z interview s pracovníkem Preventivně informační skupiny Policie ČR

Personální stavy Policie ČR neumožňují plošnou a systematickou informovanost všech žáků základních a středních škol v problematice trestní odpovědnosti dětí a mládeže. Na vybraných školách ovšem dochází k realizaci projektů, které umožňují žákům získat velké množství informací o této problematice. Preventivní činnost Policie ČR na školách je z velké části odvislá od osobních vztahů a aktivit jednotlivých učitelů a místních policistů. V rámci Policie ČR nedochází ke koordinaci preventivní činnosti, ta se odvíjí především od práce jednotlivých pracovníků Preventivně informačních skupin. Preventivní činnost Policie ČR je doplňována řadou aktivit jiných státních i nevládních organizací. Neexistuje však vzájemná koordinace či instituce, která by tyto aktivity zastřešovala.

6. Diskuze a návrhy řešení

V teoretické části této práce jsem jistě nepostihl celou problematiku právní odpovědnosti dětí a mládeže. Vzhledem k zaměření této práce, ve které se primárně věnuji problematice povědomí a postojům dětí a mladistvých k právní odpovědnosti a s tím souvisejícím vhodným stanovením věkové hranici trestní odpovědnosti ze strany státních orgánů, jsem nezkoumal například příčiny kriminality dětí a mládeže, prevenci, práci s pachateli trestné činnosti a dalšími důležitými prvky tohoto fenoménu. Mojí snahou bylo shrnout nejdůležitější aspekty, které vedly ke stanovení hranice trestní odpovědnosti a posouzení její vhodnosti pro současnost.

Výzkumnou část práce jsem zaměřil nejprve na průzkum znalosti a pohledu dětí a mladistvých na věkovou hranici trestní odpovědnosti, tak jsem chtěl přispět k diskusi a snaze určit správné určení věkové hranici trestní odpovědnosti z pohledu těch, kterých se to dotýká především. V další části jsem provedl průzkum u nejvýznamnějších státních institucí, v jejichž náplni je starat se o to, aby děti a mladiství měli přiměřené právní povědomí.

Závěry, které jsem vyvodil po vyhodnocení dotazníku, jsou vzhledem k počtu osob, které se výzkumu zúčastnili, spíše sondou a nelze je jednoznačně vztáhnout na celou populaci. To by vyžadovalo kvantitativnější přístup k výzkumu. Dalším úskalím výsledků výzkumu je fakt, zda si zejména dětské respondenty, při odpovědi na posouzení věkové hranice trestní odpovědnosti uvědomili, co pro ně dosažení této věkové hranice znamená. Domnívám se, že kdyby před vyplněním dotazníku absolvovali přednášku nebo výklad učitele na toto téma, mohly být zaznamenány jiné výsledky, to jsem však nechtěl, protože mojí snahou bylo zachytit skutečný stav. Při porovnávání odpovědí dětských skupin respondentů je třeba vzhledem k poměrnému zastoupení dětí z běžných škol a speciální školy posuzovat odpovědi dětí speciální školy spíše orientačně.

K výraznějším odchýlkám od ostatních položek zde mohlo dojít z důvodu menšího počtu dotazovaných.

Přestože 53 % dětských a 55 % mladistvých respondentů uvedlo, že by dle jejich názoru měla být věková hranice trestní odpovědnosti nižší, než je současná právní úprava, já osobně nejsem zastáncem snižování, ale ani zvyšování věkové hranice trestní odpovědnosti. Jako nejdůležitější fakt této problematiky, vidím již zmiňované ustanovení § 5 zákona číslo 218/2003 Sb. O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Zde zákon zkoumá rozumovou a mravní vyspělost pachatele. Osobně bych byl pro úpravu znění tohoto §, ve smyslu možnosti posunout věk i směrem „dolů“. Tedy v případě, že by bylo zjištěno, že jedinec ve věku 14 či 13 let je na takové rozumové a mravní úrovni, že je schopen rozlišit protiprávnost a nebezpečnost svého jednání, mohl by být postižen jako mladistvý. Tato změna by si samozřejmě vyžádala i změny v dalších právních předpisech, zejména v trestním zákoně, který by mohl být doplněn v § 11 ve smyslu: „Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, *mimo výjimky určené zvláštním zákonem*, není trestně odpovědný“. Mé zkušenosti z policejní praxe jsou takové, že některé děti ve věku 12 až 14 let, které si jsou dobře vědomy protiprávnosti i nebezpečnosti svého jednání, provádějí kriminální činnost na „profesionální úrovni“, promyšleně, organizovaně, snaží se zahladit stopy svého jednání a velice dobře znají svá práva. V takových případech považuji opatření, která může soud pro mládež uložit dítěti do 15 let v mnoha případech za nedostatečná. Rovněž bych navrhl, aby měly soudy pro mládež pestřejší škálu opatření, která mohou mladistvému uložit za provinění. Tak aby soudce mohl „na míru“ uložit opatření dle konkrétního případu, závažnosti provinění, míry účastenství proviněného, jeho postoje k činu a již zmíněné rozumové a mravní vyspělosti. Při ukládání opatření bych největší důraz kladl na jeho výchovný účinek, na nutnost poskytnutí zadostiučinění poškozenému a nahrazení způsobené škody, v rámci možností mladistvého, tak aby pochopil protiprávnost a nebezpečnost svého jednání.

V praktické části, která zkoumala informovanost dětí o trestní odpovědnosti ze strany státní správy, jsem zjistil, že v současnosti neexistuje v České republice jednotný

přístup či metodika, která by tento problém řešila. Pokud na jedné straně orgány státní správy požadují po mladém člověku, aby přijal trestní odpovědnost, což je poměrně závažná, ale i nevyhnutelná změna v jeho životě, měly by ho na druhé straně na tuto změnu připravit. Zjistil jsem, že některé děti mají velice slušný přísun takových informací na profesionální úrovni, ale další část má možnost se o tomto problému dozvědět jen v rozsahu dvou vyučovacích hodin za celou školní docházku. Vše závisí, zejména na přístupu učitelů, kteří vyučují předmět občanská výchova, rodinná výchova nebo základy společenských věd. Proto bych navrhoval vytvoření metodiky, nejlépe v rámci resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, která by tuto problematiku mohla integrovat třeba s dalšími společenskými problémy. Do takového projektu bych koordinovaně zapojil policii, justici a místní úřady tak, aby každé dítě před dovršením hranice trestní odpovědnosti dostalo nezbytné množství informací. Zde, podle mého názoru, neplatí okřídlená věta: „Neznalost zákona neomlouvá“. Nakonec bych se zaměřil i na podíl rodiny na tomto problému. Jsem pro zvýšení spoluodpovědnosti rodičů, za protiprávní jednání svých dětí, a to z jediného prostého důvodu. I přes diskuse o současné krizi rodiny, je rodina nejdůležitějším prvkem, který se podílí na výchově dítěte. Rodiče mají nejen morální, ale i právní povinnost řádně se starat a vychovávat své děti. Není nutné doplňovat trestní řád o nová ustanovení. Stačilo by důsledněji dohlížet na to, zda v případě nezletilého a mladistvého delikventa nedošlo ze strany rodičů k naplnění skutkové podstaty trestného činu Ohrožování mravní výchovy dle § 217 Trestního zákona. Každé projednávání mladistvého či dětského pachatele bych zároveň spojil s prověrkou, zda nedošlo ke spáchání tohoto trestného činu jeho rodičů nebo zákonného zástupce.

7. Závěr

Svou prací, kterou jsem nazval *Státní správa a právní povědomí dětí a mladistvých*, jsem chtěl přispět k ucelenému a objektivnímu posouzení problematiky trestní odpovědnosti dětí a mladistvých. Je nezpochybnitelné, že kriminalita obecně je negativním sociálním jevem. Kriminalita dětí a mladistvých je o to závažnější, že jejím subjektem je mladý člověk, který se teprve připravuje na život a negativní zkušenosti či návyky mohou poznamenat jeho další směřování. Nejde pouze o negativní působení zděděných dispozic, rodiny, vrstevníků, lokálního prostředí či nezdravého celospolečenského klimatu, tedy faktorů, které působí před spácháním kriminálního jednání. Jde ale i o postoj společnosti k mladému člověku po případném provinění, ten ho může odradit od dalšího páchaní trestné činnosti nebo ještě lépe vychovat mladého člověka tak, aby byl schopen se plnohodnotně zařadit do společnosti. Špatně zvolená negativní sankce však na druhé straně může jedince utvrdit v jeho postojích a „obohatit“, v negativním smyslu, jeho kriminální kariéru.

Problematiky správně zvolené sankce, která přichází po spáchání protiprávního jednání, se dotýká rovněž problém, od kdy začít děti těmito sankcemi postihovat. Není možné trestat někoho za jednání, jehož smyslu vzhledem ke svému věku či stavu nerozumí nebo je nedokáže vědomě kontrolovat. Z tohoto důvodu obsahují trestní předpisy výjimky ze svého působení. V případě dětí a mladistvých je to v současnosti na území ČR zejména odkaz k zákon 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Podle mých zkušeností a provedeného výzkumu není nejdůležitější problém věkové hranice trestní odpovědnosti určit tuto hranici věku, ta je v současnosti v České republice 15 let a v zahraničí se pohybuje nejčastěji od 13 do 16 let, ale spíše v individuálním přístupu k jednotlivému pachateli a jednotlivému činu. Děti ve věku od 13 do 16 let jsou ve většině případů schopny rozeznat „dobré od špatného“, vědí co se smí a co je zakázáno.

Problém je v tom, že zaprvé díky mnoha faktorům, které působí na jejich vývoj, jsou rozdíly v jejich vyspělosti a nelze považovat všechny patnáctileté či čtrnáctileté za psychicky a morálně dozrálé jedince. Zadruhé děti sice znají kategorie dobro a zlo, ale nejsou obeznámeny nebo schopny pochopit význam jednotlivých ustanovení právních předpisů, ve kterých se mnohdy nevyznají ani dospělí. Proto se domnívám, že individuální přístup k dětským a mladistvým pachatelům je nejdůležitější zásada při výběru trestu či opatření, tak aby bylo dosaženo účelu sledovaného zákonem, spravedlnosti a pozitivního účinku na jedince i celou společnost.

V první teoretické části této práce jsem se po vymezení pojmů věnoval odlišení trestní odpovědnosti od dospělých, historií trestní odpovědnosti dětí a mládeže na našem území, současnou právní úpravou trestní odpovědnosti dětí a mládeže, podílem dětí a mladistvých na kriminalitě a nejdůležitějšími názory v diskuzi o věkové hranici trestní odpovědnosti. Šlo mi o shrnutí nejdůležitějších a z hlediska dětí a mládeže, nejzávažnějších faktorů v problematice věkové hranice právní odpovědnosti.

V druhé výzkumné části práce jsem se zaměřil na průzkum znalosti a pohledu dětí a mládeže na trestní odpovědnost a jejich informovanost ze strany státní správy. K průzkumu pohledu dětí na věkovou hranici trestní odpovědnosti jsem zvolil výzkumnou metodu dotazníku. Vyhodnocoval jsem zejména jejich postoj k věkové hranici trestní odpovědnosti, jejich schopnost rozpoznat protiprávní jednání a zkoumal jsem, zda mají o této problematice dostatek informací. Nejdůležitějším a pro mě nejpřekvapivějším závěrem této části práce bylo zjištění, že 53% oslovených dětí a 56 % mladistvých uvedlo, že věková hranice by měla být nižší než je v současnosti.

Průzkum informovanosti dětí a mladistvých o problematice právní odpovědnosti ze strany státní správy, jsem zaměřil na dvě instituce – školu a policii. Tato volba vyšla z odpovědí respondentů a mého osobního názoru na nejdůležitější instituce. Zvolil jsem formu rozhovoru s učiteli a pracovníkem Preventivně informační skupiny Policie ČR. Nejdůležitějším zjištěním tohoto výzkumu byl závěr, že v České republice neexistuje v současnosti jednotný koordinovaný přístup při informovanosti dětí a mladistvých o právní odpovědnosti. Nejdůležitějším činitelem v této problematice je škola, na jejíž

činnosti závisí částečně i aktivita policie, dalších státních institucí a do určité míry i rodiny.

Doufám, že práce přispěje málo probádaným úhlem pohledem do problematiky stanovení správné věkové hranice právní odpovědnosti. Cílem nebylo systematicky zmapovat problematiku právní odpovědnosti dětí a mládeže, ale obohatit ji o netradiční pohled. Je určena pro pedagogické pracovníky, pracovníky sociálně pomáhajících profesí, policisty, pracovníky justice a všechny, kteří pracují s dětmi a mládeží.

Na závěr bych chtěl parafrázovat čínského filozofa Konfucia, který řekl: „Třemi cestami můžeme dojít k moudrosti: První je cesta zkušenosti – to je cesta nejtěžší. Druhá je cesta napodobení – to je cesta nejlehčí. Třetí je cesta přemýšlení – to je cesta nejušlechtlejší.“ Stejně tak můžeme postupovat v problematice trestní odpovědnosti dětí a mládeže. První cesta zkušenosti, kdy necháme děti klopýtat, padat a vstávat, je pro děti opravdu nejtěžší a hrozí to, že dítě již nemusí vstát nebo že se jeho život bude skládat pouze z pádů a vstávání. Druhá cesta napodoby má svízele v tom, že se v současné společnosti zoufale nedostává pozitivních vzorů. Proklamované teoretické hodnoty narážejí na tvrdou zeď praxe a společnost má k dětem a mládeži v tomto ohledu velký dluh. Třetí cesta přemýšlení, kterou Konfucius nazval nejušlechtlejší, je asi jediným východiskem. Vyžaduje od orgánů státní správy, ale i celé společnosti, aby poskytla dětem prostor pro žádoucí aktivity, poučení a rozvíjela v nich to dobré, čím přirozeně disponují.

8. Seznam použité literatury:

Monografie:

1. ALAN, J. *Etapy života očima sociologie*. Praha : Panorama, 1989. 438 s. ISBN 80-7038-044-6.
2. BARATTA, A. *Sociologie trestního práva*. 1.vyd. Brno : Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. 180 s. ISBN 80-210-1227-7.
3. ČÁP, J. a DYTRYCH, Z. *Vytváření osobnosti v náročných životních situacích*. 1. vyd. Praha : SPN, 1968. 118 s. ISBN 14-028-68.
4. HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál 2004. 776 s. ISBN 80-7178-303-X
5. HORZINKOVÁ, E. a NOVOTNÝ, V. *Organizace veřejné správy II*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 137 s. ISBN 80-7251-191-2
6. HRONCOVÁ, J. a KRAUS, B. *Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2006. 252 s. ISBN 80-8083-223-4.
7. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
8. JEDLIČKA, R. a KOŤA, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha : Karolinum, 1998. 169 s. ISBN 80-7184-555-8.
9. KAŠPAROVÁ, B. *Ajaxův zápisník*. Karlovy Vary : Mirror Promotion, 2001. 83 s. ISBN neuvedeno.
10. KAŠPAROVÁ, B. *Ajaxův zápisník II*. Karlovy Vary : Mirror Promotion, 2002. 66 s. ISBN neuvedeno.
11. KELER, J. *Sociologie byrokracie a organizace*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství 1996. 191 s. ISBN 80-85850-15-X
12. KRAUS, B. *Jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století*. 1.vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2004. 171 s. ISBN 80-7041-738-2.
13. KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 2. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 1999. 165 s. ISBN 80-7041-135-x.

14. KRAUS, B. a POLÁČKOVÁ, V. *Člověk – prostředí – výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
15. MACEK, P. *Adolescence*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. 208 s. ISBN 80-7178-348-X
16. MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-7178-226-2.
17. MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., KOPOLDOVÁ, B., CHALUPOVÁ, J. a HALÍK, T. *Práce s rizikovou mládeží*. 1. vyd. Praha : Portál, 1996. 87 s. ISBN 80-7178-064-2.
18. MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno : Pedagogická fakulta MU, 2002. 104 s. ISBN 80-210-2511-5.
19. POLIÁN, M. *Organizace a činnost veřejné správy*. 1. vyd.. Praha: Portál 2001. 432 s. ISBN 80-7175-098-0
20. SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. 240s. ISBN 80-86320-33-2.
21. SCHELLEROVÁ, I. a kolektiv. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82-3
22. SPIRIT, M. *Právo – vybrané otázky*. 1. vyd. Praha : VŠE v Praze, 1992. 126 s. ISBN 80-7079-266-3.
23. STEJSKAL, F., KNÝ, M. a VOTRUBA, J. *Sociálně patologické jevy dětí a mládeže v České republice*. 1. vyd. Praha : PA ČR, 1999. 100 s. ISBN 80-7251-008-8.
24. ŠUMPÍK, D. *Pohled dětí na věkovou hranici trestní odpovědnosti*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2007. 75 s. Bakalářská práce.
25. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
26. VÁLKOVÁ, H. *Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti*. Právní rozhledy č. 6. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1997. 89 s. ISBN 80-3963-57-4.

27. VZDĚLÁVACÍ INSTITUT OCHRANY DĚTÍ. *Průvodce dětského svědka v trestním řízení*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2005. Pracovní sešit. ISBN neuvedeno.
28. ZBORNÍK, F., KOTULAN, P. a ROZUM, J. *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a zahraničí*. 1. vyd. Praha : Kufr, 1997. 167 s. ISBN 80-24-78-331-2.
29. ZEZULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno : Masarykova univerzita, 1997. 247 s. ISBN 80-33214-62-8.

Seriálové publikace:

30. ČÍRTKOVÁ, L. Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých. *Kriminalistika*, 2003, roč. 36, č. 4, s. 8. ISSN 1210-9150.
31. JELÍNEK, J. K trestní odpovědnosti mladistvých. *Kriminalistika*, 2005, roč. 38, č. 2, s. 33-41. ISSN 1210-9150.
32. KARABEC, Z. X. kongres OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli. *Kriminalistika*, 2000, roč. 33, č. 3, s. 191 - 200. ISSN 1210-9150.
33. KOPEČNÁ, B. Zvláštní zpráva o trestné činnosti páchané mladistvými a nedospělci. *Policista*, 1998, roč. 3, č. 10, s. 1-8. ISSN 1211-7943.
34. PILAŘ, J. Problematika ústavní péče o delikventní děti a mladistvé v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchově. *Policista*, 1999, roč. 4, č. 4, s. 11. ISSN 1211-7943.

Dokumenty, zákony:

35. JUDIKATURA – ze dne 9.12.1981: Nejvyšší soud ČSSR: Rt 16/82, Stanovisko Plsř 3/81 [Sb. s.r. 82, 4-5: 206].
36. Zákon č. 104/1991 Sb. *Úmluva o právech dítěte*. Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky, 1991, částka 22, s. 502-512.

37. Zákon č. 140/1961 Sb. *Trestní zákon*. Úplné znění č. 498- trestní předpisy. Ostrava: Jiří Motloch – Sagit, 2005. s. 9-81. ISBN 80-7208-501-8.
38. Zákon č. 140/1961 Sb. *Trestní zákon*. Sbírka zákonů České republiky, 1961, částka 146, 2002, s. 8042-8112.
39. Zákon č. 218/2003 Sb. *O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*. Sbírka zákonů České republiky, 2003, částka 79, s. 4030-4052.

Elektronické zdroje:

40. BARTÁK, K. *Hradecké noviny 11*. [online]. 2002 [cit. 2006-08-17]. Dostupné na: <<http://mujweb.cz/www/bartakk/clanky/odpovednost.html>>.
41. GJURIČOVÁ, J. Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*. [online]. 1999 [cit. 2006-10-04]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/prilohy/priloha1.html>>.
42. GJURIČOVÁ, J. a ŽÁRSKÝ, M. Vývoj kriminality v České republice se zvláštním zřetelem na kriminalitu dětí a mládeže. *Kriminalistika*. [online]. 1999 [cit. 2006-10-01]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/1999/9901/vyvoj.html>>.
43. HUČÍN, J. Zavírat děti do vězení. *Psychologie dnes*. [online]. 2005 [cit. 2006-08-07]. Dostupné na: <<http://www.rodina.cz/clanek4257.htm>>.
44. KLAUS, V. Podpis, ale mírně polemický komentář k trestnímu zákoníku. *Dokumenty*. [online]. 2009 [2009-02-04]. Dostupné na: <<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/default.asp>>.
45. MINISTERSTVO VNITRA A POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR. *Statistiky kriminality*. [online]. [cit. 2006-10-03]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/statistiky/index.html>>.
46. NOVÁKOVÁ, R. Kapka naděje. *Policista*. [online]. 2005 [cit. 2006-10-04]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2005/12/hodonin.html>>.

47. POLICIE ČR. Informační servis - Statistiky. Statistické přehledy kriminality. [online]. 2009 [cit. 2009-02-16]. Dostupné na:
<<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-601156.aspx>>
48. POSLANECKÁ SNĚMOVNA a PARLAMENT ČR. Dokumenty, sněmovní tisky, 4. volební období [online]. (od 2002 do 2006) [cit. 2008-12-19].
Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=746>>.
49. SENÁT PARLAMENTU ČR. Činnost, schůze, schůze pléna, stenozáznam. [online]. 2009 [cit. 2009-01-12]. Dostupné na:
<<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&o=7&IS=4040&T=11#st11>>

9. Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1	Věkové hranice trestní odpovědnosti ve vybraných státech.....	39
Tabulka č. 2	Porovnání evidované trestné činnosti v ČR za období 1979-1989.....	45
Tabulka č. 3	Porovnání evidované trestné činnosti v ČR za období 1990-2001.....	46
Tabulka č. 4	Porovnání evidované trestné činnosti v ČR za období 2002-2008.....	47
Tabulka č. 5	Porovnání jednotlivých druhů trestné činnosti v ČR v roce 2000.....	49
Tabulka č. 6	Porovnání jednotlivých druhů trestné činnosti v ČR v roce 2005.....	49
Tabulka č. 7	Vyhodnocení otázky č. 1 z dotazníku (děti).....	55
Tabulka č. 8	Vyhodnocení otázky č. 1 z dotazníku (mladiství).....	56
Tabulka č. 9	Vyhodnocení otázky č. 2 z dotazníku (děti).....	56
Tabulka č. 10	Vyhodnocení otázky č. 2 z dotazníku (mladiství).....	57
Tabulka č. 11	Vyhodnocení otázky č. 3 z dotazníku (děti).....	58
Tabulka č. 12	Vyhodnocení otázky č. 3 z dotazníku (mladiství).....	59
Tabulka č. 13	Vyhodnocení otázky č. 4 z dotazníku (děti).....	59
Tabulka č. 14	Vyhodnocení otázky č. 4 z dotazníku (mladiství).....	60
Tabulka č. 15	Vyhodnocení otázky č. 5 z dotazníku (děti).....	61
Tabulka č. 16	Vyhodnocení otázky č. 5 z dotazníku (mladiství).....	62
Tabulka č. 17	Vyhodnocení otázky č. 6 z dotazníku (děti).....	63
Tabulka č. 18	Vyhodnocení otázky č. 6 z dotazníku (mladiství).....	64
Tabulka č. 19	Vyhodnocení otázky č. 7 z dotazníku (děti).....	64
Tabulka č. 20	Vyhodnocení otázky č. 7 z dotazníku (mladiství).....	65
Tabulka č. 21	Vyhodnocení otázky č. 8 z dotazníku (děti).....	66
Tabulka č. 22	Vyhodnocení otázky č. 8 z dotazníku (mladiství).....	66
Tabulka č. 23	Vyhodnocení otázky č. 10 z dotazníku (děti).....	69
Tabulka č. 24	Vyhodnocení otázky č. 10 z dotazníku (mladiství).....	69
Graf č. 1	Grafické vyjádření evidované trestné činnosti v ČR za období 1979-1989...45	
Graf č. 2	Grafické vyjádření evidované trestné činnosti v ČR za období 1990-2001...46	
Graf č. 3	Grafické vyjádření evidované trestné činnosti v ČR za období 2002-2008...47	
Graf č. 4	Vývoj evidované trestné činnosti v ČR za období 1979-2008.....48	

10. Seznam příloh

1. Dotazník (děti)
2. Dotazník (mladiství)
3. Témata
4. Téma Normativní systém společnosti
5. Právo, zákony
6. Porota
7. Pracovní listy I
8. Pracovní listy II
9. Pracovní listy III
10. Ajaxův zápisník I
11. Ajaxův zápisník II
12. Průvodce dětského svědka v trestním řízení
13. Dotazník „Učíme se s policií“

Vážená žákyně, vážený žáku!

Jsem studentem Univerzity Hradec Králové a provádím výzkum, který se zabývá pohledem dětí a mládeže na věkovou hranici trestní odpovědnosti. Obracím se na tebe s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je zcela anonymní, zjištěné údaje budou využity pro výzkumnou práci, proto tě žádám, abys dotazník vyplnil pečlivě, samostatně a pravdivě.

Správnou odpověď zaškrtni křížkem (příklad: 1 ~~2~~ 3 4 5).

Daniel Šumpík

1. Poznáš, jaké jednání je trestným činem?

<i>nepoznám</i>	<i>spíše ne poznám</i>	<i>neumím se vyjádřit</i>	<i>spíše poznám</i>	<i>poznám</i>
1	2	3	4	5

2. Byl(a) jsi svědkem trestného činu?

<i>byl(a)</i>	<i>asi byl(a)</i>	<i>neumím se vyjádřit</i>	<i>asi nebyl(a)</i>	<i>nebyl(a)</i>
1	2	3	4	5

3. Domníváš se, že máš dostatek informací o trestní odpovědnosti?

<i>ano</i>	<i>spíše ano</i>	<i>nezajímá mne to</i>	<i>spíše ne</i>	<i>ne</i>
1	2	3	4	5

4. Víš, na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti?

- a) nevím
- b) nezajímá mne to
- c) vím (*prosím uveď*) _____

5. O problematice trestní odpovědnosti jsi s rodiči?

- a) nemluvil(a)
- b) mluvil(a) jednou či dvakrát
- c) mluvil(a) vícekrát

6. Ve kterém předmětu (předmětech) ve škole, jste mluvili o problematice trestní odpovědnosti?

uveďte _____

Považujete to za dostatečné?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu se vyjádřit

7. Ve sdělovacích prostředcích jsi pořad o trestní odpovědnosti?

- a) nesledoval(a)
- b) sledoval(a) jednou či dvakrát
- c) sledoval(a) víckrát

8. Jaká by měla být dle tvého názoru věková hranice trestní odpovědnosti?

- a) 13 let
- b) 14 let
- c) 15 let
- d) 16 let

9. Kdo by měl především, dle tvého názoru, poskytnout mladým informace o trestní odpovědnosti (*příklad: rodiče, škola, policie, jiná instituce*)? Můžeš uvést několik, dle důležitosti?

- a) _____
- b) _____
- c) _____

10. Jaká je v současnosti v České republice hranice trestní odpovědnosti?

- a) 13 let
- b) 14 let
- c) 15 let
- d) 16 let

11. Jsi?

- a) dívka
- b) chlapec

Na závěr ti chci poděkovat za spolupráci na této výzkumné práci.

Vážená žákyně, vážený žáku!

Jsem studentem ČZU v Praze a provádím výzkum, který se zabývá vztahem státní správy a právní odpovědnosti dětí a mladistvých.

Obracím se na tebe s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je zcela anonymní, zjištěné údaje budou využity pro výzkumnou práci. Nejde o test znalostí, proto tě žádám, abys dotazník vyplnil pečlivě, samostatně, přesně a pravdivě.

Správnou odpověď zaškrtni křížkem (příklad: 1 ~~2~~ 3 4 5).

Bc. Daniel Šumpík

1. Poznáš, jaké jednání je trestným činem?

<i>nepoznám</i>	<i>spíše ne poznám</i>	<i>neumím se vyjádřit</i>	<i>spíše poznám</i>	<i>poznám</i>
1	2	3	4	5

2. Byl(a) jsi svědkem trestného činu?

<i>byl(a)</i>	<i>asi byl(a)</i>	<i>neumím se vyjádřit</i>	<i>asi nebyl(a)</i>	<i>nebyl(a)</i>
1	2	3	4	5

3. Domníváš se, že máš dostatek informací o trestní odpovědnosti?

<i>ano</i>	<i>spíše ano</i>	<i>nezajímá mne to</i>	<i>spíše ne</i>	<i>ne</i>
1	2	3	4	5

4. Víš, na koho se obrátit pro informace o trestní odpovědnosti?

- a) nevím
- b) nezajímá mne to
- c) vím (*prosím uveď*) _____

5. O problematice trestní odpovědnosti jsi s rodiči?

- a) nemluvil(a)
- b) mluvil(a) jednou či dvakrát
- c) mluvil(a) vícekrát

6. Ve kterém předmětu (předmětech) ve škole, jste mluvili o problematice trestní odpovědnosti?

uveďte _____

Považujete to za dostatečné?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu se vyjádřit

7. Ve sdělovacích prostředcích jsi pořad o trestní odpovědnosti?

- a) nesledoval(a)
- b) sledoval(a) jednou či dvakrát
- c) sledoval(a) víckrát

8. Jaká by měla být dle tvého názoru věková hranice trestní odpovědnosti?

- a) 13 let
- b) 14 let
- c) 15 let
- d) 16 let

9. Kdo by měl především, dle tvého názoru, poskytnout mladým informace o trestní odpovědnosti (*příklad: rodiče, škola, policie, jiná instituce*)? Můžeš uvést několik, dle důležitosti?

- a) _____
- b) _____
- c) _____

10. Jaká je v současnosti v České republice hranice trestní odpovědnosti?

- a) 13 let
- b) 14 let
- c) 15 let
- d) 16 let

11. Jsi?

- a) dívka
- b) chlapec

Na závěr ti chci poděkovat za pečlivé vyplnění dotazníku a spolupráci na této výzkumné práci.

3. kategorie

(6. až 9. ročník ZŠ)

TÉMATATA

- 1/ **Integrovaný záchranný systém v praxi**, první na místě DN-
zásady chování v krizových situacích, Pravidla silničního provozu - procvičení
základních pravidel a křižovatek, jízda na jízdním kole, povinná výbava, (jako
pracovní list jednoduchý test z pravidel silničního provozu)
- 2/ **Normativní systém společnosti** - systematika právního členění, vymezení pojmů a
základního právního vědomí (zákony, ústava, atd..)
- 3/ **Správní delikty** - druhy přestupků a postihy za ně
- 4/ **Drogy, hledaný ráj** (alkohol, cigarety) - škodlivost návykových látek a jejich dělení,
vznik závislosti a její druhy
- 5/ **Rasismus** (jak se proti němu bránit a právní kvalifikace)
- 6/ **Šikana, domácí násilí** - vymezení pojmů, jak se jim bránit, linky důvěry, jejich
funkce, adresy a telefonní čísla
- 7/ **Krádeže, vloupání** - vymezení pojmů, postih, trestní zodpovědnost
- 8/ **Bezpečnost o prázdninách** (autostop, diskotéky,koupání atd.) - pravidla
bezpečného chování

A - listy určené pro přednášejícího

B - pracovní listy pro děti

Právní vědomí
"AI"

2) TÉMA - NORMATIVNÍ SYSTÉM SPOLEČNOSTI - systematika právního členění, vymezení pojmů a základní právní vědomí (stát, ústava, morálka, zákony) (3. kategorie, 6. tř. - 9. tř.)

Stát-

- **Stát** je jeden nebo několik národů spojených v jeden celek a řízených společnou vládou a společnými zákony.
- **Národy** jsou společenství lidí stmelená v průběhu věků a vymezující se vůči ostatním obdobným společenstvím kulturně (jazyk), hospodářsky a územně (hranice).
- **Státní moc** vzniká společně se státem a je to organizace zajišťující jednotu státu uvnitř i navenek. Státní moc si vymezuje dodržování nutných norem v chování - zákony.

Spravedlnost

Stálá a pevná vůle dát každému právo, které mu patří. Nástrojem spravedlnosti je soudnictví. Lidé si přáli, aby jejich vztahy byly spravedlivé. Proto postupně vznikalo právo jako souhrn norem, kterými se řídí společenský život.

V průběhu společenského vývoje se tak právní normy měnily. Ty, které přežily, zanikly a vytvořily se nové.

Ideál spravedlnosti - pomyslné měřítko, kterým hodnotíme stávající právní normy.

Morálka -

Je to souhrn mravních zásad.

Základem morálního hodnocení je víra v závaznost morálních norem pro danou **osobu, skupinu nebo společnost v dané době** a odrážející se z principu nejvyššího dobra -

" čistá shoda jednání se svědomím "

To, co je v rozporu s morálkou, nemusí být také v rozporu se zákony. Morálka se vyvíjí stejně jako lidská společnost. Od začátku lidské společnosti morálka podléhala zejména náboženským vlivům. I dnes mnoho mravních zásad vychází stále z náboženství a jsou podpořeny zákony

např. Boží přikázání "Nepokradeš"	-	v trestním zákoně § 247, trestný čin krádeže
"Nezabiješ"	-	§ 219, trestný čin vraždy

Morálka se liší v různých státech na základě historických, kulturních a náboženských tradic. Co je v jednom společenském uskupení nemorální, může být jinde v souladu s morálkou. Tlak veřejnosti na jednání v rozporu s morálkou vede často ke změně v zákonech tak, aby nemorální jednání bylo státní mocí sankcionováno.

např. do roku 1990 nebyla v bývalém režimu společenská vrstva občanů, která soukromě podnikala a zaměstnávala druhé. Po změně společenského řádu došlo k obnově podnikatelské sféry. Povinností podnikatelů je za své zaměstnance odvádět dávky na sociální a zdravotní zabezpečení. Srážkami z platů tak činili, ale částky za jednotlivé zaměstnance neodváděli státu, ale použili na jiné potřeby, nejčastěji vlastní. Jejich jednání bylo v rozporu s morálkou - (neplnění určité povinnosti, která byla dohodnuta). Novelou trestního zákona v roce 1997 se začal do 1. ledna r. 1998 proti těmto podnikatelům uplatňovat **§ 147 - " Neodvádění daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku nezaměstnanosti.** Jejich jednání se stalo kromě nemorálního také protiprávní a postižitelné soudně.

Právo

je to specifický, normativní systém pravidel chování sankcionovaný státem. Je to vlastně souhrn pravidel, která vymezují obecné vztahy mezi jednotlivci (soukromé právo), nebo mezi soukromou osobou a státem (veřejné právo).

Zákony

- souhrn pravidel, která vyplývají z pravomoci státu.

Mají všeobecnou platnost a jejich dodržování je povinné. Jejich nedodržování je sankcionováno státem.

HISTORIE

Již ve vyspělých starověkých civilizacích (Egypt, Mezopotámie, Řecko, Řím) vzniká organizovaná státní správa. Panovník přenáší právo soudit na úředníky, z toho plyne potřeba jednotného výkladu, co se považuje za trestný čin a jaký má být stanoven trest - jde o vytváření psaného práva (dříve zvykové právo). První sbírka zákonů vzniká v Babylóně za krále CHAMURAPIHO v letech 1792 - 1750 př.n.l.

Řím - k první kodifikaci (uvedení do soustavy) práva podle římské tradice došlo v 5. století př.n.l. - **Zákon dvanácti desek (LEX DUODECIM TABULARUM)**, který byl vynucen plebejci. Jde o fixaci obyčejových norem. Zákon dvanácti desek se stal nosným pilířem, o který se opíral celý pozdější systém dokonale propracovaného římského práva. Římské právo mělo velký vliv pro vývoj evropského práva.

České právo vychází také z římského práva.

Anglie-důležitým krokem byly reformy, které byly odstartovány za vlády Jindřicha II.(1145-1189). Reformy se týkaly církve, armády, ale i soudnictví. Jindřich II. zavedl nové soudní řízení - **projednávání nejtěžších trestů před porotou.**

Koncem 12. století a začátkem 13. století začíná v Anglii konflikt mezi králem a feudály. Spor nakonec vedl krále Jana Bezzemka k podepsání **Velké listiny svobod (MAGNA CHARTA LIBERTATUM)**v roce 1215. Listina obsahuje ustanovení o svobodách a povinnostech jednotlivých vrstev vládnoucí vrstvy a svobodných občanů. Listina je nezajišťovala práva nesvobodných lidí. . V listině jsou poprvé zakotveny **zásady feudální zákonnosti trestního práva hmotného a procesního - poprvé se objevuje v anglosaském**

právu pojem "P O R O T A".

Jak v Evropě, tak i v Anglii se právo dále vyvíjelo až do dnešní podoby. Právo, ale nestagnuje, ale stále se vyvíjí stejně jako celá společnost. právo v naší republice je ovlivněno Právem římským.

Zákony a podzákonné předpisy (normy)

Zákony - základní druh právních předpisů, přijímaný parlamentem předepsanou procedurou.
- např. Trestní zákon, Trestní řád, Zákon o přestupcích, Zákon o rodině , Zákon o provozu na pozemních komunikacích apod.

Ústavní zákony - zvláštní druh zákonů, které mají vyšší právní sílu, než zákony obyčejné, což znamená, že běžné zákony musí být s ústavními zákony v souladu.

- ústava

Podzákonné (prováděcí) předpisy

Další právní předpisy, které dělíme na na:

- nařízení vlády

- vyhlášky obcí a územních samostatných celků - lze nimi upravovat dosud neregulované vztahy, avšak pouze ve věcech samostatné působnosti samosprávného celku. (obec, město), která je vymezena zákonem o obcích.

Vyhlášky mají nižší právní sílu než zákony, nařízení vlády a vyhlášky ministerstev, nebo jiných správních úřadů a nesmějí být s nimi v rozporu. Vyhlášky obcí schvaluje zastupitelstvo (v nutných a neodkladných případech vydává obecní rada).

Ústava České republiky

č. 1/1993 Sb.

- nejvyšší právní norma České republiky, kterou jsou zaručeny práva všech občanů, dělí se na 8 hlav od nejdůležitější až po přechodná a závěrečná ustanovení

- důležitou částí je preambule : dá se říci, že je to jakoby přísaha občanů

- v ústavě je rozdělena moc zákonodárná, moc výkonná, moc soudní a úlohy prezidenta a vlády

Listina základních lidských práv a svobod

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

- jsou v ní uvedena základní lidská práva, politická práva, práva národnostních a etnických menšin, dále práva hospodářská, sociální a kulturní a právo na soudní a jinou právní ochranu

Zbytek hodiny můžeme vyplnit hrou **CO JE CO** viz. příloha **HRY**

"B"

OTÁZKY k tématu 2)

Normativní systém společnosti

(3. kategorie 6. - 9. ročník ZŠ)

1) Definuj vlastními slovy právo:

2) Jak si představuješ spravedlivou společnost a co bys pro to udělal?

3) Proč si myslíš, že je důležité dodržovat zákony a právní předpisy?

4) Jak se nazývá nejvyšší právní norma České republiky ?

- a) Zákon o právech lidu České republiky
- b) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky
- c) Vyhláška upravující práva a svobody občanů České republiky
- d) Republikový řád

OTÁZKY k tématu 7):

**KRÁDEŽE, KRÁDEŽE VLOUPÁNÍM, NEOPRÁVNĚNÉ UŽÍVÁNÍ CIZÍ VĚCI,
POŠKOZENÍ CIZÍ VĚCI, ZATAJENÍ VĚCI**
(3. kategorie: 6. - 9. ročník ZŠ)

Karel s Pavlem se loudali domů ze školy. Hodiny strávené ve škole nestály za nic. Karel chytil pětku a Pavel poznámku. Bylo teda třeba si zlepšit náladu. Na cigarety neměl ani jeden a pivo jim v obchodě stejně neprodají. Prodavačky jsou divný a navíc se proti nim spřáhly s celým světem. Kluci seděli na mostě a lamentovali nad dospěláky. V tom Pavla osvitila spásná myšlenka. Vedle jejich baráku je chalupa Pražáků a ti jsou přes týden zalezlí v Praze. Stálo by za to jim chalupu pořádně provětrat. Oba se tomu zasmáli a svižným krokem vyrazili směrem k Pražákům. Karel se cestou stavil ještě v tátově garáži pro pár sprejů. Tátovi jsou k ničemu, stejně ta jejich šunka rezaví a se spreji krásně vylepší Pražákům chalupu. Cestou si spreje vyzkoušeli na autobusové zastávce nápísem co si myslí o světě. Do chalupy vnikli po rozbítí okna. Chovali se zde jako doma a snědli na co přišli. Poděkovali tím, že rozbili obrazovku televize a postříkali dřevěnou podlahu nápisy. O týden později u dveří jejich domovů zastavilo policejní auto

1. Co si myslíš o chování obou chlapců ?

2. Rozpoznáš jakého protiprávního jednání se Karel s Honzou dopustili?

3. Co by si oběma klukům poradil(a), aby se příště nedostali do problémů ?

4. Umíš si poradit se svým volným časem? Jak ho trávíš?

2.

Denisa měla den nanic. Ráno se pohádala s mámou k vůli nepořádku v pokoji a ve škole to taky nestálo za nic. Učitelka z matiky si na ni asi zasedla a napálila jí už čtvrtou kouli. Domů ze školy nespěchala. Kam taky. Máma na ni bude zase určitě řvát, že je k ničemu. Tak se raději toulala ulicemi města a přemýšlela, jak z toho blázince vypadnout. Nevníkala čas, takže když se podívala na hodinky, udivilo ji, že je již 9 hodin večer. To už ale stála před místní diskotékou. Byl pátek večer, ale ona neměla náladu se jít bavit. Najednou na ni ze skupinky mladíků zavolal Radek. Byl to kluk od nich z ulice a už jako děti si spolu hrávali. Radek na ní hned poznal, že má náladu pod psa a snažil se ji rozptýlit. To se mu nakonec podařilo a společně s partou vyrazili na diskotéku. Na mámu si při tom ani nevzpomněla. Jeden z kluků, kterého ani neznala, vytáhl z kapsy krabičku a nabízel ostatním pilulky, o kterých tvrdil, že jim zvednou náladu. Denisa nejprve váhala, ale když viděla, že si pilulku vzal i Radek, řekla si, že se na poprvé nic nemůže stát a vzala si taky. Najednou se vše kolem změnilo. Svět se zdál krásný, barevný a Denisa měla pocit, že lítá. Neví, co se dál dělo, ale ráno se probudila v parku na lavičce. Rozhlédla se a vedle sebe uviděla spícího Radka. Napadlo ji, že máma už určitě doma vyvádí a až se vrátí, tak ji přetrhne. V tom se Radek probral a nabídl jí znovu pilulku štěstí. Tentokrát již neváhala a znovu se objevil ten krásný svět. Během krátké doby Denisa té bílé pilulce úplně propadla. Domů se již nevrátila a přestala chodit i do školy. Jednoho dne jí Radek řekl, ať sežene peníze na drogy. Nevěděla jak, tak se nechala od něj přesvědčit, že půjdou něco ukrást do obchodního domu a pak to někomu stěhlí. Při krádeži je chytli a oba skončili na policii. Zde se Denisa dozvěděla, že Radek má již za sebou kriminál a jí teď hrozil taky.

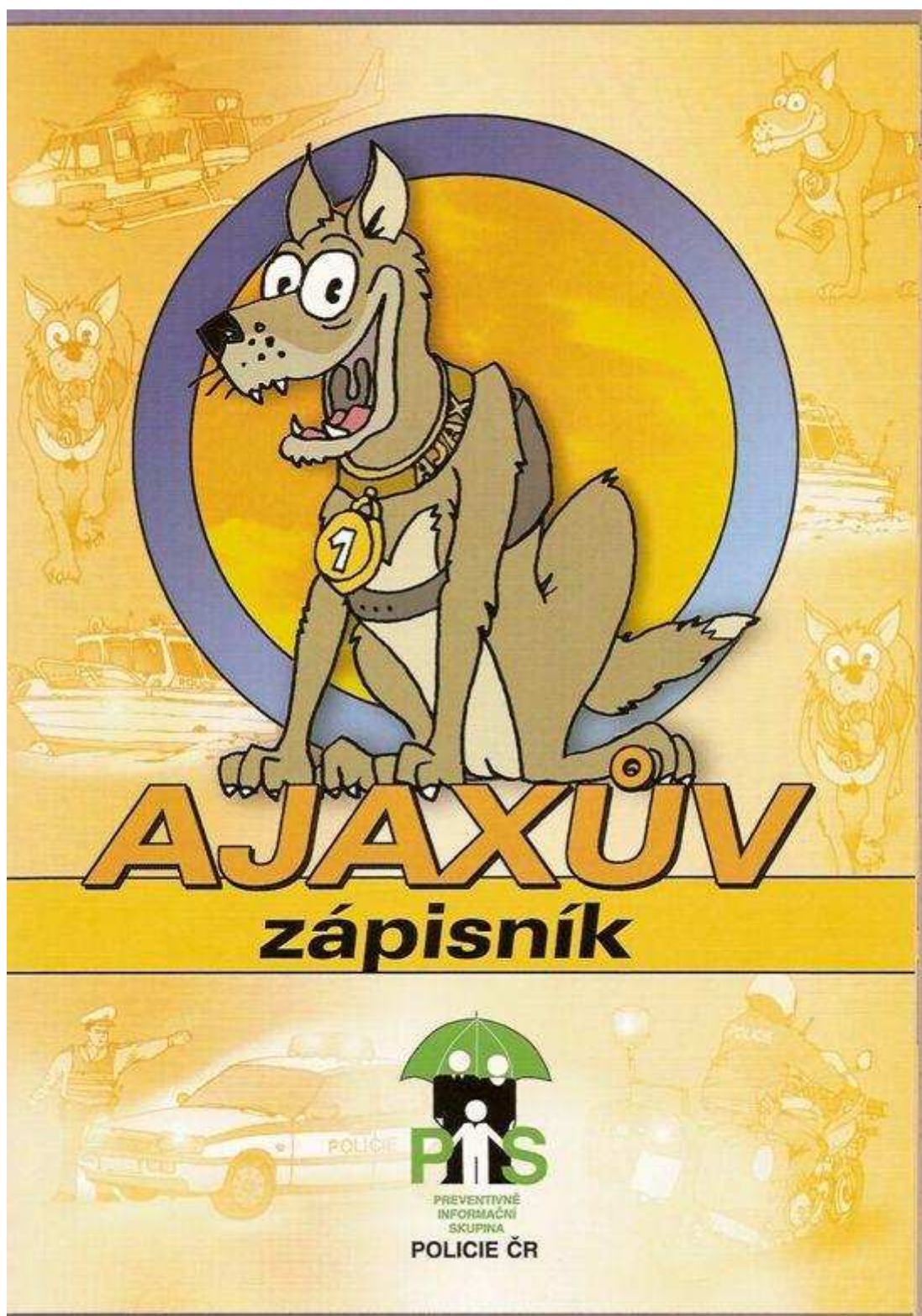
ODPOVĚZ NA OTÁZKY:

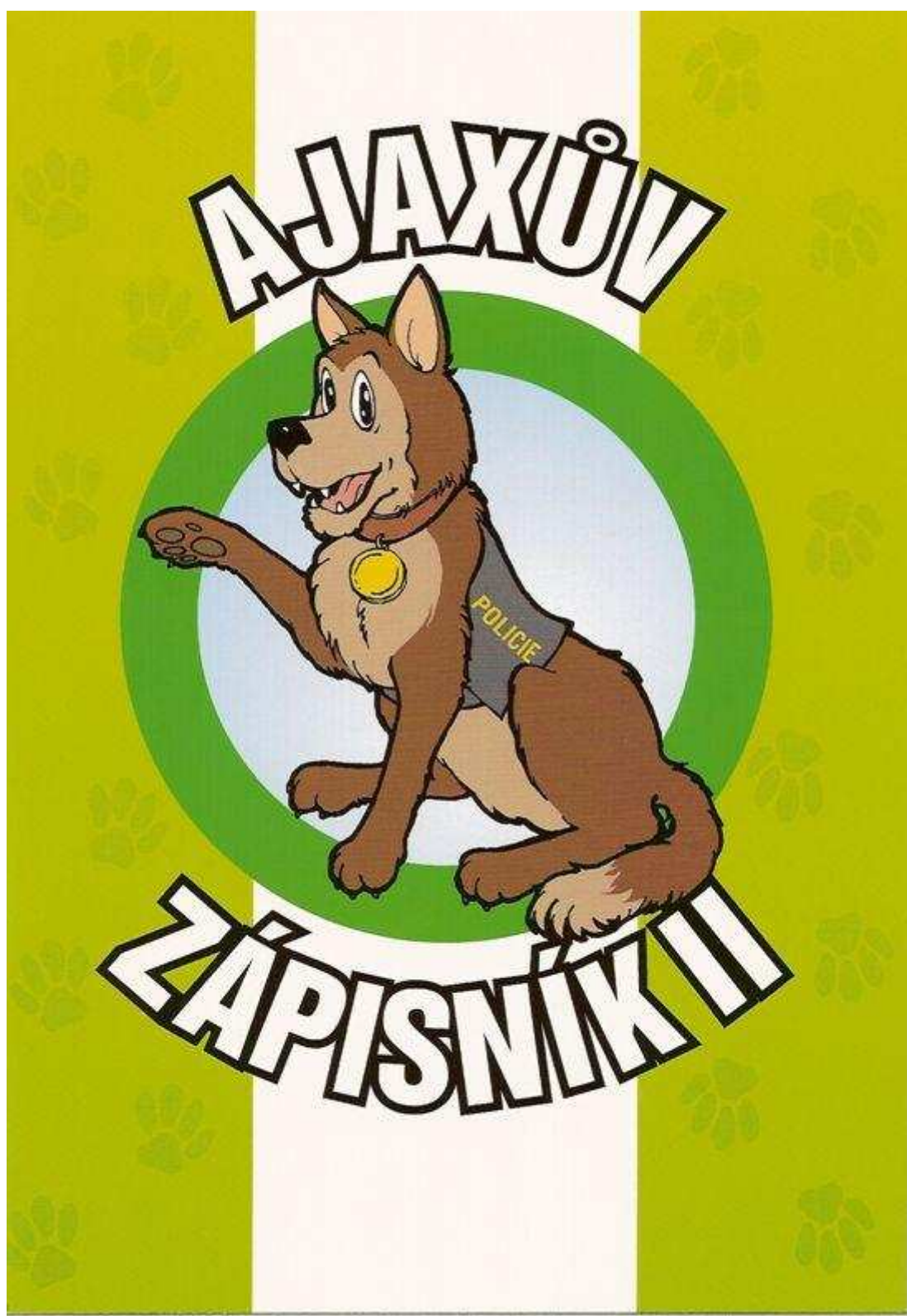
1) **Jak měla Denisa reagovat na první nabídku na diskotéce?**

(A samozřejmě i na všechny další!)

2) **Jak si myslíš, že náš příběh dopadne?**

3) **Dokážeš říct ne, když ti někdo nabídne drogu?**

Průvodce dětského svědka

v trestním řízení

Dotazník pro žáky 5. a 6. ročníků ZŠ

Škola:

Datum: Třída: Pohlaví /chlapec, dívka/:

Instrukce: Milí žáci, pokuste se zamyslet nad otázkami, které Vám zde předkládáme. Pokud je zde více možností, zaškrtněte prosím pouze jednu odpověď, tu která Vám je nejbližší. Prosíme o upřímné odpovědi. Připomínáme, že dotazník je anonymní. Za Vaši ochotu Vám děkujeme.

I. IZS

V1. Které složky tvoří IZS - integrovaný záchranný systém?

.....

V2. Vyjmenuj 3 případy, ve kterých zasahuje HZS-hasičský záchranný sbor?

.....

V3. Jaké číslo bys zavolał, kdybys našel člověka, který je těžce raněn?

.....

P1. Pan Novák si koupil nové sportovní auto Renault. Už najezdil spousty kilometrů bez nehody, spěchá na dojednanou schůzku, proto se nezdržuje

a jede přes vesnice 90 km/hod. Co si myslíš, že má udělat?

- a) dodržet slib a být na schůzce včas, tomu musí přizpůsobit svou jízdu
- b) když je auto uzpůsobené na rychlejší jízdu, je nesmysl vůz zbytečně brzdit, tím se opotřebovává
- c) u dané vesnice policisté neměří, může to risknout
- d) i když bude mít problém v práci, že přijel pozdě, ve vesnicích dodržovat stanovenou rychlost 50 km/hod.

CH1. Kamarád najde novou zábavu - volání na čísla (155, 158, ...). Co uděláš?

- a) jsou zadarmo a alespoň si zajímavě ukrátíme chvíli
- b) přiveme si ještě jednoho kamaráda, abychom měli více nápadů
- c) rozmluvím to kamarádovi - linku může potřebovat ten, kdo je opravdu v nesnázích
- d) nechám kamaráda, ať tedy zavolá, ale nebudu se toho účastnit, abych neměl problémy

II. Normativní systém společnosti

V4. Jak se jmenuje nejvyšší právní norma České republiky?

.....

P1. Co je ti nejbližší:

- a) co není zakázáno, je dovoleno
- b) lidé by měli jednat podle toho, jak jim to nejvíce vyhovuje a neomezovat se pravidly
- c) řídím se podle druhých - když nehrají férově, přeci neprohrají
- d) jednám podle dohodnutých pravidel, i když ostatní se jim snaží vyhnout

III. Správní delikty:

V5. Trestný čin a přestupek:

- a) oba řeší soud
- b) jsou oba zapsány do rejstříku trestů
- c) trestný čin je zapsán v rejstříku trestů, přestupek pouze např. v evidenční kartě řidiče
- d) u obou je nutný úmysl

P2. Prodejce prodá mladistvým krabičku cigaret. Jaký je tvůj názor?

- a) prodej je jeho zaměstnání, nelze mu nic vyčítat
- b) je to každého věc, zda kouří. Pokud by mu někdo chtěl zabránit, je to omezování svobody
- c) když si připlatí na zdravotním pojištění, mohly by klidně kouřit již od 14 let
- d) pokud rodiče (zákonní zástupci) písemně souhlasí, mohly by si je koupit
- e) neměl by je prodávat

IV. Drogy

V6. Přestupku se dopustí ten, kdo prodá alkohol osobám:

- a) ženám
- b) mladším 18 let
- c) mladším 20 let

P3. Drogy:

- a) mohou nám pomoci v nesnázích
- b) bez nich by byla v životě nuda, je to zpestření
- c) berou více než dávají
- d) pomáhají nesmělým, aby se ve společnosti lépe bavili

P4. Anabolika (látky mající povzbuzující účinek pro sportovce):

- a) jsou vhodným doplňkem stravy sportovců
- b) jsou nezbytností pro všechny, kteří chtějí něco dosáhnout
- c) pokud mi je podá trenér, ví co dělá a já ho budu respektovat
- d) odmítnu tyto látky, i přes to, že začnu za ostatními nápadně zaostávat

- CH2. Již jsem kouřil (zakroužkuj, co pro tebe platí):** ano ne
- CH3. Chtěl bych ochutnat alespoň jednu cigaretu:** ano ne
- CH4. Již jsem ochutnal nějaký alkoholický nápoj:** ano ne příp. jaký?
.....
- CH5. Lákal by tě zkusit nějakou drogu?** ano ne

V. Rasismus

V7. Diskriminace je:

- a) jednání, jímž někoho nespravedlivě znevýhodňujeme oproti jiným lidem
- b) náboženské hnutí
- c) právo jedince na svůj vlastní názor

P5. Jaký je tvůj názor?

- a) všichni lidé jsou rovnoprávní
- b) muži by měli dostávat větší plat než ženy, neboť jsou silnější
- c) bílá rasa má větší předpoklady pro vedoucí funkce než např. Rómové, černoši, apod.
- d) cizinci nás okrádají o pracovní místa, měli by být všichni vyhoštěni

CH6. S Rómem bych se

- a) spíše nekamarádil - co by na to řekli druzí?
- b) Rómové kradou a já s nimi nechci nic mít
- c) snažil bych se ho blíže poznat
- d) bál bych se, že pokud bych se ním bavil, tak mě druzí zatratí

VI. Šikana, násilí

V8. Kam by ses obrátil o pomoc, pokud by ses dozvěděl o případu domácího násilí? (Pokud si pamatuješ telefonní číslo, napiš ho):

V9. Co si představuješ pod pojmem domácí násilí:

- a) jedná se pouze o fyzické napadení s následkem ublížení
- b) musí být splněna podmínka dlouhodobého trvalého fyzického násilí
- c) jedná se o fyzické i psychické týrání (ponižování, vyhrožování, apod.)
- d) je to násilí páchané pouze mezi mužem a ženou

P6. Co si myslíš?

- a) napadení člena rodiny je soukromou záležitostí, do které by se neměl nikdo vměšovat
- b) pokud někdo provokuje, nesmí se divit, že nějakou ránu dostane
- c) ženy by měly lépe poznat svého partnera. Násilí muže je spravedlivou odplatou za to, že násilnické sklony muže včas nerozpoznala
- d) násilí v rodině se může stát každé ženě, nezáleží na její inteligenci. Měla by se snažit vymanit z jeho vlivu, snažit se od něho odejít, příp. vyhledat pomoc
- e) žena by neměla opouštět muže, i když jedná agresivně a měla by se mu snažit pomoci

CH7. Vidiš, že spolužák je často terčem výsměchu od tvých kamarádů.

- a) nebudu kazit legraci a budu se smát také
- b) řekneš svým kamarádům, že se ti způsob jejich humoru nelíbí. Pokud nepřestanou, obrátím se o pomoc některého „dospěláka“
- c) raději se nebudu montovat do cizích záležitostí, mohl bych ještě z toho mít problémy. Budu dělat, že se mě to netýká
- d) ačkoliv se ti jejich chování nelíbí, nechceš ztratit kamarády. Rozhodneš se je tedy následovat

CH8. Představ si, že ti spolužák stále ubližuje a dovoluje si čím dál více. Komu se v tomto případě svěříš, kde budeš hledat pomoc?

- a) vyřeším si to sám, nebudu s tím nikoho obtěžovat
- b) řeknu to učitelce
- c) svěřím se rodičům
- d) svěřím se někomu jinému (napiš komu):

VII. Krádeže

V10. Osoba nezletilá (do 15 let):

- a) lze ji udělit pokutu
- b) lze ji postavit před soud
- c) nelze jí trestat sníženou známkou z chování
- d) lze přijmout jiná opatření - (např. výchovný ústav).

P7. Sprejerství:

- a) je volné umělecké vyjádření
- b) některé zkrášluje prostředí betonového stereotypu
- c) „Sprejer“ může být trestán za poškozování cizí věci a já s tím souhlasím
- d) „Sprejer“ může být trestán za poškozování cizí věci a já s tím nesouhlasím

VIII. Bezpečnost:

VII. Uveďte alespoň 4 způsoby, jak si zajistit bezpečnější cestu domů z večerního kroužku:

.....
.....
.....

P8. Autostop bych:

- a) nikdy nezkusil - vždy existuje nějaká jiná možnost
- b) v krajním případě, kdyby mi nic jiného nezbyvalo
- c) jen se starším kamarádem (kamarádkou) bych jel
- d) pokud budu dodržovat zásady bezpečného autostopu, tak nic nenamítám.
Uveď případně jaké zásady:

.....
.....
.....

P9. Alkohol za volantem:

- a) rozhodně ne
- b) každý člověk pozná, zda je schopen řídit, proto to necháme na jeho rozhodnutí
- c) je možný v krajním případě
- d) pivo je nepřipustné, neboť uspává. Tvrdý alkohol je povolen, neboť povzbuzuje

CH9. Čekáš na výtah a „přirítí se chlap, který se ti nezdá“:

- a) půjdu raději po schodech
- b) zamírím tam, kde je více dospělých osob
- c) svezu se ním, kdybych najednou odešel, vypadalo by to divně
- d) nedám najevo strach a budu ho cestou nahoru pečlivě sledovat

Děkujeme za trpělivost a pečlivost při vyplňování dotazníku.